POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVOM POJEDINI BROJ 1.— DIN

God. IV. 1933 Br. 5.

Odzdrav malim prijateljima

K novogodišnjim čestitkama.

Lipi moji mali tići!

Prvo pismo, koje me je u ovoj godini pozdravilo bilo je vaše:

Mali Dragutin i Miroslav Skoko iz Duge Rese, zahvaljujuć vrlo poštovanom gosp. uredniku na trudu koji posvećuje nama najmlađim Istranima u izagnanstvu, čestitamo mu od srca Sretnu Novu Godinu...

U znak odanosti šaljemo svoju sliku.

Bio sam, vjerujte mi, do suza dirnut i dugo sam vas, dugo, zamišljen, obojicu na slici promatrao, zagledav se u sretno nasmiješena lišca vaša, u jasne, jamačno modre, očice vaše...

Dragutin i Miroslav Skoko iz Duge Rese

Moji lipi mali Istranići prvi me se sjetiše. Bio sam ganut i sretan. jer znam, da su vaše želje i čestitke bile zaista iskrene i nenamještene. bez jala i zlobe, od srca, pune ljubavi, čiste ko kaplja rose jutarnje...

Gledao sam vas u duhu, zadovoljne, zaigrane, i radosne, kako nespretnim ručicama listate po ovom našem MALOM ISTRANINU, čiji ste vrijedni povjerenici... Dobra vam majčica tepa nešto i pjevulji o Marinoj kruni, koju je oteo neki črni Moro, dok vam tata priča i tumači. dočarava zgode veselog mudrijaša Kloka i nemirnog pustolova Jožića; priča vam o zemlji, koja ga je rodila, o moru sinjem, Učki našoj, zemlji crvenoj, mokroj i prhkoj, o gajevima maslina, badema, smokava i lješnjaka... o svoj, svoj onoj lijepoj Istri našoj, koju je morao ostaviti...

Da ostavit... Ali čiju je sliku ponio duboko u dušu usijepljenu pa ju-evo i vama svakog dana urezuje u mlada srca...

I vi je već gledate svojim jasnim čistim očicama, u kojima se — vidim — već odrazuje bljesak onog našeg modrog mora, vidite je u vašoj zagrijanoj djetinjoj uobrazilji, divnu u Njenoj ljepoti, veličanstvenu u Njenoj boli tu veliku patnicu našu, Istru siroticu...

Hvala vam topla na pozdravlju, dragi moji mali sokolići...

Ja vas još nikada nijesam vidio... Ali vjerujem, da ću vas jednoć ugledati, živo vjerujem da ćemo se jednoć sresti... Dolje na zemlji rodjenoj, koju su oci naši i djedovi gomilama kostiju svojih zasijali, potocima krvi i znoja natopili... Naći ću vas u prvim redovima, zasukanih rukava, nogu do koljena uprtih u zemlju onu blagoslovljenu, koja je naša i samo naša po svim pravima Božjim i ljudskim...

Tamo čekam pozdrave vaše i prvi stisak mladjahnih desnica. Tamo, gdje nam je svima jedino mjesto. Daleko od toga mjesta nema i ne smije nam biti života. Tamo na onoj grudi, koja će nas raskriljenih ruku dočekati, čekam da me pozdravite i vi i sve one nebrojene tisuće vaših malih drugova, koje — ko brižna kvočka raštrkane piliće — danas oko ovog našeg »Malog Istranina« okupljam.

Taj vaš stisak ruke na onom mjestu biti će mi najveća hvala i sva plaća za sav moj zaista mukotrpan rad.

Do vidjenja!

Ernest Radetić
izdavač i urednik »Malog Istranina«.

Slogom sve se može!...

Snijeg prši pahuljicam
I zemlju pokriva.
A zemljica — majka naša
Zimski sanak sniva.

Pahuljice, drugarice
Jedna drugoj slijeće:
Gomile se od njih prave,
Sve postaju veće.

Taj sniježak, te pahulje
— I ako su male —
Teret prave: drvlje, kuće
Sve u slozi svale.

Tako i vi, djeco moja,
Bud'te takvog kova:
Složno uč'te, ne će biti
Drugijeh redova...

Našice.

Blaž J. Krunić

U manastiru Sv. Gospe na Jezeru

(Godine 1600)

Pijetao kukuriječe u vrtu samostana na Čepićkom jezeru. Vratar otvara manastirska vrata; trči u obližnje kućice i daščare te viče: Sluge zora je; na rad! Pobožni fratri, Pavlinci, bijele halje i duge brade, vraćaju se iz crkve, gdje su izmolili jutarnje molitve. Pod trijemovima manastirskoga dvora dočekuju fratri sluge i naredjuju im, što će danas raditi u kući i na polju. Jedan će od njih poći u samostanski mlin u Novome blizu Barbana po brašno; neki će kmet u manastir sv. Petra u Šumi blizu Pazina, da ponese pismo: dobit će za to dva hljeba i po bukare vina.

Sunce je granulo. Pavlinci idu u svoje ćelije.

Neki fratar izašao na dvor. On će malko pogledati, kako kmetovi obrezuju na samostanskoj njivi loze, kako drvari sijeku drva u šumici i kako ribar lovi danas šarane i jegulje u jezeru.

Gle, iz gospodskoga dvora u Čepiću stigla su u manastir dva dječaka. Mladi plemići idu Pavlincima, da ih fratri uče čitati i pisati. Eno i sinova siromašnih radnika; oni će se u samostanu izvježbati u zanatu. Iz dvora u Pazinu dolazi žena baruna Barba. Nosi Sv. Gospi lijep sag, štono ga je sama izvezla i zlatom iskitila. Dva putnika, koji putuju iz Pazina u Labin, kucaju umorni i žedni na manastirska vrata. Dojezdio na konju i plemić Nikolić iz tvrdoga Kozljaka s one strane jezera: ide k fratrima, da mu uzajme koju lijepu knjigu. Nekoliko težaka dodje k Pavlincima, da nauče od njih, kako se sije neko novo povrće i kako se goje još nepoznate im voćke.

Po trijemu i hodnicima prolaze ljudi svake ruke. Šumi kao u pčelinjaku.

Najedamput začu se vani trka, vika i ružna psovka. Dotrčao u manastir čovjek: odijelo mu razdrpano, lice prestrašeno. Bacio se prioru, manastirskomu poglavaru, ispred nogu. Govori: — Spasi me, dobri oče! kmet sam baruna Jurja, vlastelina u Kršanu. Taj opaki čovjek hoće da me baci u tamnicu, jer mu nijesam htio pomoći okrasti na putu trgovce. Utekao sam njegovim momcima, okrutnim cafovima. Trčali su za mnom do manastira.

— Ne boj se! — odgovara prior te ide na glavna vrata. Pred vratima stoje cafi s mačem u ruci.

— Fratre, vrati nam kmeta!

Ali prior odgovara: — Ne smijete preko ovoga praga! Idite i kažite svome gospodaru, da je kmet ušao u našu službu.

Cafi škriplju zubima, ali šute i idu prema Kršanu. Spašeni kmet ljubi prioru ruke.

Dan je minuo. Sunce je zapalo. Manastirsko zvono zvoni Zdravu Mariju. Ljudi i životinje idu na počinak.

U manastiru je sve tiho i mirno; samo se u crkvi razliježe pobožno pjevanje dobrih Pavlina.

Vladimir Nazor

Fuček Martin:

Lijepa carevna

Bio nekoć car, imao jedinicu kćer, koja bijaše neizmjerno lijepa. Dorasla ona za udaju pa se otac uplaši, što će je morati izgubiti. Noći i noći razmišljao je car, što da uradi da je ne mora dati drugome za ženu. Carica opazi promjenu na svome mužu pa će ga upitati: »Što si tužan gospodaru? Vidim, da mi veneš, koja ti je bolja il' nevolja?« Cara iznenade ove riječi i pomisli, zašto da taji i prizna ženi istinu. »Nema na svijetu nikoga, koji bi zaslužio našu jedinicu. Toga ja ne mogu da dopustim!« — Što naumi to učini. Dolazili mnogi kraljevići čuvši za ljepotu mlade carevne, da ju vide i prose, no vraćali se neispunjenih nada. Carevna bi privoljela, ali otac nikako. On bi uvijek našao neku zapreku, samo da odbije prosca. Proscima bi zadavao da ispune razne nemogućnosti i naravski, da su se oni pokunjeni morali okaniti lijepe carevne.

Jednoga dana pozva car sve zidare i graditelje iz svoga carstva, da mu grade nove carske dvore. Ovi se odazvaše, a dvorovi budu gotovi što bi rekao preko noći. Dvorovi sinuše u svoj svojoj ljepoti, a car zapovijedi da ih ograde vrlo visokim i debelim zidom tako, da će braniti pristup bilo kome. Jedini ulaz u njih bijaše podzemni hodnik, koji je vodio iz starih carskih dvorova. Novi dvori budu ukrašeni najljepšim prozorima, vratima, pokućstvom i drugim namještajem, pa su svojom ljepotom nadmašili stare dvorove. —

Kad bi sve gotovo car će jednoga dana:

»Jedina kćeri! Sagradih dvorove da im nema para na čitavom svijetu. Sagradih ih tebi i za tebe. Pođi u njih. Imaćeš sve što zaželiš: dvorjanike, zabavu, najfinija jela i pila. Sve ću ti dati i učiniti za te! —

Carevna ne misleći na drugo, već na očevu ljubav preseli se jednoga dana u nove carske dvorove. Jedno ju začudi pa će ocu: Čemu tako taman ulaz u tako krasne dvore? Otac ju utješi da je to samo zato, da ju ne vidi i da joj ne smeta toliko radoznali svijet, a on da će skoro dati načiniti osobiti ulaz u dvorove. Carevna bude prvih dana vrlo zadovoljna i vesela, ali kad čuje da je u tim dvorovima zatvorena i da ne može iz njih postade vrlo tužna i nevesela. Sazna, da na ulaznim vratima leži sedmoglava aždaja, koja neće da je pusti van dvorova.

Carica, čuvši za nesreću svoje jedinice umre od žalosti.

I sada su dolazili prosci sa svih strana, da vide i prose lijepu carevnu. Nju ne vidješe, a nakana da dođu do nje u dvorove bude im uvijek uzalud.

Dočuje za carevnu lijep i mlad kraljević u nekoj dalekoj kraljevini, koji odluči poći po nju. Mnogo je dana i noći putovao sa svojom pratnjom, ali nikako doći do nesretne carevne i njenih dvorova. Jednom zanoći u nekoj gustoj šumi. Kraljević ne mogaše dugo da usne od velike želje, da već jednoć vidi prelijepu carevnu. Iako je njegova straža bila budna ipak se u kraljevićev šator došulja malen patuljak. Kraljević se začudi i upita patuljka što želi.

»Došao sam da ti pomognem! Teško je doći do lijepe carevne. U dvorove nema ulaza, jer su opasani debelim i visokim zidom, kojeg ne

može nitko proći, a na podzemnom ulazu leži sedmoglava aždaja. Ja sam doèuo kako ćeš moći doći. Poslušaj moj savjet i carevna će biti tvoja. Ima samo jedan dan u godini kada će so moći do carevne doći. Taj dan je još daleko no kad ćeš ti stići do dvorova i taj će dan doći. Doći ćeš do dvorova. Podigni šatore; nađi najbolje svirače i pjevače, koji će znati da ugode lijepoj carevni svojom pjesmom i svirkom. Ona će doći na bedeme da vidi tko je to zabavlja. Na rečeni dan, ja ću doći i povešću te do kraljevne«. — reče patuljak i ode.

Došavši kraljević pod bedeme, razapne šatore, nađe najbolje svirače i pjevače, koji su svojom umilnom svirkom i pjesmom zabavljali lijepu carevnu. Jedne večeri, kad su se lijepi zvukovi kraljevićevih svirača odbijali od tvrdih bedema pojavi se carevna i zahvali onome, koji joj eto već nekoliko večeri pruža veliku ugodnost i zabavu. Kraljević bude očaran njenom ljepotom.

Evo i patuljka. »Došao sam, da te povedem do lijepe kraljevne. Slušaj! Hoćeš li do kraljevne moraš da ubiješ aždaju! Svake godine na sutrašnji dan diže se sedmoglava aždaja da vidi, što se događa u dvorovima i okolo njih. Zaviriće i u tvoj šator. Budi jak, da joj možeš odrubiti barem prvu glavu jer ostale ćeš lagano da skidaš. — Ima u blizini kovač kod kojeg ću ja nabaviti mač kojim ćeš moći da ubiješ aždaju. Pripravi se, jer skoro će dan. Ja ću donijeti mač.« —

Svanu sutrašnji dan, a kraljević pripravan da dočeka sedmoglavu aždaju. Došavši aždaja do kraljevićeva šatora zaviri u nj, a kraljević zamahnu mačem i odsiječe glavu, koja se daleko otkotrlja. Patuljak brže izvadi jezik i spremi ga. Aždaja pomoli drugu glavu, a kraljević odrubi i ovu. Patuljak izvadi jezik. Tako redom, dok konačno padne i sedma glava. —

Patuljak vidjevši junaštvo mladog kraljevića reče, da pođu sijedom kralju. Došavši, ovaj se začudi i upita ih što žele. Kraljević reče, da je došao da prosi lijepu carevnu. Car se zamisli i reče: »Daću ti je, ako ispuniš jednu zadaću! Ubij aždaju sa sedam glava i carevna će biti tvoja!«

»Svijetli kralju, ja sam tvoju zadaću već izvršio! Odrubio sam svih sedam glava gadne aždaje, a za dokaz: ovaj mač i sedam jezika ljute aždaje, koje drži moj mali prijatelj«, pokazavši na patuljka.

Kralj se zadivi njegovom junaštvu i reče: »Tvoja je, hrabri kraljeviću! Moj vam blagoslov!«

Slijedećeg dana pozove car sve zidare i graditelje da ruše tvrde bedeme. Bedemi budu srušeni, a dvorovi sinuše u svoj svojoj ljepoti, a car bude vrlo sretan, što je mogao da dade svoju jedinicu lijepom i junačkom kraljeviću.

Patuljak ostade dugo kod sijedog cara, kojeg je svake večeri zabavljao pričajući mu o sreći lijepe carevne. Sijedi car naskoro umre, a naslijedi ga junački kraljević sa svojom prelijepom kraljicom — mladom carevnom.

Vjetrov sin

— Napokon je došao čas da upoznaš moju moć i moje carstvo, — reče jednog dana Vjetar svome sinčiću. Ukrcaću te na brod kojeg sam dao napraviti samo za tebe. Ti ćeš samo kormilariti, a brod će te odvesti kud želiš. Ali pazi, nemoj slušati ljude koje sretneš na putovanju. Nemoj se obazirati na njihove riječi, jer ćeš doživjeti neugodnih i strašnih časova.

Dječak, Vjetrov sin, otplovi. Vjetar počne duvati. Jedra se napnu. Brod počne brže ploviti. Ne prodje dugo i dječak izgubi iz vida svoj otočić, svoj rodni kraj. Sada vjetar zaduva jače. Kljun broda rezao je valove morske i poskakivao kao mladi konj. Dječaku se pričini kao da leti na tankoj bijeloj ladjici. Pričini mu se kao da sniva na onom beskrajnom moru.

Brod je dalje plovio tjeran vjetrom. Sad se naš mali kormilar sjeti očevih riječi. Okrene kormilo i brod zaplovi proti vjetru. Valovi udarahu na brod i o brod. On se stane gibati i njihati. Vjetar je oko broda urlao i zavijao. Valovi se dizahu kao gore i valjahu se preko broda, a dječak stajaše na kormilu i upravljaše brodom. Nije se ni najmanje uznemirio ni pobojao. Znao je da je taj vjetar njegov otac koji mu želi samo dobro.

Najednom izmedju valova opazi prevrnutu ladju Valovi se s njome igrahu kao sa ljuskom orahovom. Brodolomci plivaha na nekakvim daskama i dozivahu u pomoć.

Dječak se sjeti očeve opomene i krene dalje. Ali dozivanje i zapomaganje nesretnika dirne njegovo nježno srce. krene prema brodolomcima.

Vjetar, kao na zapovjed, prestane duvati. Dječak baci mornarima konop. Oni se za nj uhvate te se popnu na brod. Opazivši brodolomci na brodu samo dječaka stanu ga ispitivati o njegovom porijeklu i životu. Dječak im na sve lijepo odgovorio, ali im nije htio reći otkuda je i čiji je sin, jer se bojao njihove osvete zbog nesreće koja ih je zadesila.

More postajaše sve mirnije. Brod se teško micao naprijed. Prodje tako prvi dan, pa drugi i treći, a brodolomcima dosadi ova lagana vožnja. Počelo im ponestajati i hrane. Oni su željeli da čim prije stignu na kraj. Ako bude potrajala ova tišina, oni će prije umrijeti od gladi nego li stignu na kopno.

Dječak je sve to mirno slušao i gledao. Prije su toliko proklinjali vjetar, a sada ga zovu u pomoć. Dječak zamoli svoga oca da ponovno zaurla. Vjetar mu udovolji želji. Mornari potrčaše svaki na svoje mjesto kaošto su bili naučeni na potonuloj ladji. Vjetar duvaše sve jače i jače. Brod škripaše pod njegovim udarcima i jedva se probijaše naprijed, kroz velike i teške valove.

Prestrašeni mornari pridjoše dječaku koji je mirno kormilario te vikahu:

— Jesi li demon? Zar nas opet vodiš u propast? Iskrcaj nas na najbližoj obali, jer ćeš inače zlo proći.

Dječak mirno odvrati:

— Ja ne mogu sada brodu smjer mijenjati.

— On za inat tjera brod u propast, — odgovori jedan. Bacimo ga u more! Dječaka spopadne veliki strah. Iz očiju i lica brodolomaca moglo se čitati mržnju, prezir i osvetu.

— Zemlja! Kraj! Pogledajte na desno, — reče jedan od njih.

— Upravi brod odmah k obali! — vikahu svi u jedan glas. Dječak posluša.

— Ovo je drugi put što oca ne slušam. Bog dobri znade što će mi se opet dogoditi . . . . . . reče dječak sam u sebi, upravljajući brod kraju.

Kad je brod bio udaljen od obale jednu milju more se utiša. Približe se obali. Brodolomci se iskrcaju, a da se nisu ni zahvalili dječaku što im je spasio život.

Dječak je sada uzalud čekao da vjetar ponovno zaduva. Ladja ni makac s mjesta. Sada mu bijaše žao što nije oca poslušao. Poče plakati onako sam i ostavljen. Najednom začuje oko jarbola nekakav glas:

— Vidim da se kaješ. Nadam se da si upoznao svijet i život. Dječak se obradova, jer u tom glasu prepozna svoga oca. — Jest sine, mislim, da te je prošla volja da se ponovno ljudima približiš. Ali u glavnom sam s tobom zadovoljan. Imadeš dobro i plemenito srce, ali zapamti, dijete moje, da imade u životu nešto više i jače od osjećaja sućuvstva. To je glas dužnosti, kojeg moramo u prvom redu slušati. Ti ćeš biti moj nasljednik u zraku, na moru i na zemlji. Morati ćeš vršiti svoju dužnost iako ti srce bude pucalo videći ljude kako se bore, ginu i padaju u borbi s tobom. Nadam se da si me shvatio. Onaj koji svoju dužnost savjesno i predano ne vrši, taj gine i propada. A što bi more bez vjetra i valova? Ono bi izgubilo strah i trepet, a i čar i ljepotu svoju.

Po tudjem izvoru priredio: L.

„Mali Istranin" bori se s poteškoćama. Zašto ne šaljete pretplatu?

Zimska magla

Zimska magla pala
Selom i šljivikom;
Iz kuće na maglu
Sad se neda nikom.

Samo dvoje djece
Ne će slušat maju:
— Ko da nema dana —
Danas se igraju.

Majka ih u kuću
Zove, da se uče,
Jer u knjigu nisu
Virnuli od juče.

Od toga su dana
Oboljeli jako;
Puni mjesec dana
Zlo i naopako.

I da ne bje majke
I majčine ruke
Bog zna. kakve još bi
Pretrpjeli muke.

Našice.

Blaž J. Krunić

Radoslav Kovač:

Ježibaba

Već dva mjeseca nije se pojavio na vedrom ljetnom nebu ni oblačak. Nemilosrdno žeže sunce da je izgorio i rod i plod. Na drveću se sušilo lišće kao da je jesen. Zemlja ispucala pa se vidjelo duboko u njezinu žednu utrobu. Zakukala sirotinja kako će dočekati zimu.

Kuća Stanka Damjanova bila je najsiromašnija u selu. Puno djece a malo zemlje. Dosada su se jedva prehranjivali kozjim mlijekom no sada nije bilo više paše za koze i one su se uveče vraćale kući praznog vimena.

Jednog kasnog jesenskog dana dotjera najstariji sin Mirko gladne koze kući pa reče ocu: Kako ćemo. oče. dočekati zimu? Nego znaš šta? Odlučio sam da pođem u svijet tražiti sreću, pa ako posrećim biće nam svima bolje.« Otac se rastužio što ga ostavlja najstariji sin no videći da drukčije ne može biti pristane. Dade mu na put zavežljaj s malo kruha i sira. nešto novaca i jedan stari kožuh: blagoslovi ga i otprati komadić puta suznih očiju.

Išao Mirko dugo pravo prema sjeveru. Sve sama ravnica a nigdje žive duše da se malo porazgovori, nigdje kućice da se u nju skloni. Što je dalje išao bivalo je sve hladnije. On navuče očev kožuh. Iz sivog. olovnog neba spustio se gusti snijeg a bura fijukala i šibala mu lice. Išao je sve teže. U nogama je osjećao umor a prozebao je do kosti. Svaki je čas propadao do pojasa u snježne zapahe. Pred sobom ugleda šumicu i pođe prema njoj. Kad je došao blizu opazi malu kućicu koja se neprestano okretala. Drven krović bio je sav obrašten mahovinom a iz dimnjaka se vijao jak dim. Uz kućicu se prislonila mala stajica i s njome se okretala. On dovikne: »Stoj kućice! stoj!« Kuća stane a on uđe. Začudi se što nema nikoga u njoj pa pomisli: »Već će neko doći, pričekaću« i pruži se na klupi kraj tople peći. Ugodna mu toplina poput mravaca milji po cijelome tijelu a na oči mu se spuštao slatki umor. Boji se zaspati jer bi ta kuća mogla biti hajdučko gnijezdo pa će ga ubiti na spavanju.

Zato ustane i pođe do prozorčića. Vani je urlala bura. Tavanice su škripale kao da plaču a prozori i vrata se tresli. Gledao je kroz prozor. Šumskom čistinom jurila su prema kolibi dva brzonoga jelena zapregnuta u saone. U saonama stoji neka nakazna žena i metlom zameće trag. Saone stanu pred kućom. Baba sađe, raspregne jelene i pusti ih u šumu a onda uđe. Mirko se prestraši. Mjesto kose vijele se same zmije a iz krezubih čeljusti virile četiri kljove. Nasred čela sjalo kao šaka veliko oko. Baba se začudi kad opazi u svom stanu ljudsko biće pa mu reče: »Ovamo ni ptice ne dolijeću ni divlje zvijeri ne dolaze a kamo li čovjek. Znaš li da je ovo dom Ježibabe koja svojim dahom nosi smrt. Došao hotimice ili nehotice dobro mi došao jer već dugo nijesam okusila ljudskog mesa.«

Mirko je znao da je izgubljen ali prikrije strah pa junački odvrati Ježibabi: »Ne pripovijedaj sada, babo; gladan sam. Daj mi jesti i piti!« Ježibaba ga pipne po leđima i reče: »Mršav si, sinko, mršav. Sama si kost i koža. Moram te još malo ugojiti.«

Zatim ode u staju izabere najdebljega ovna, zakolje ga i oguli, donese ga u kuću, ispeče na peći i iznese na sto. Pozove i Mirka k jelu. Ježibaba izabira najdeblje komade, slasno ih guta sve joj se mast cijedi niz bradu a Mirku nije do jela već sve misli kako da nadmudri babu.

Poslije jela zapita ga baba: »Gle pa ti imaš dva oka? Zar njima bolje vidiš nego ja jednim?«

»Svakako« odgovori Mirko. »Bi li i ti htjela imati dva oka?«

Ona kimnu glavom. »Zato je lako« reče Mirko. »Izučio sam kovačiju pa ti mogu za čas skovati još jedno oko. Ako hoćeš lezi na klupu i malo pričekaj!«

Baba legne a Mirko metne dlijeto u peć pa kad se užarilo dođe babi i brzo joj ga turne u oko. Oko zacvrkne i iscuri. Ježibaba zamrla od boli i uhvati se za čelo: »Platićeš mi to, pogani sine! Živa ću te na ražnju peći« urlala baba i pipala rukama oko sebe da ga ulovi. Lovila ga po cijeloj sobi a on joj spretno izmicao te umakne u staju. Ona za njim te stane na vratima. Staja je bila puna zlatorunih krilatih ovnova. »Sada si moj! Nećeš mi uteći« mrljala baba i otvorila širom vrata:

»Ovce, moje ovčice, proljeće je tu. Hajde u šumicu pasti sočnu travicu!« a ovce izlazile jedna po jedna. Svaku bi opipala pa kad bi napipala vunu rekla bi: »To je ovca« i propustila je. Mirko okrene svoj kožuh naopako da je krzno bilo izvana pa se primi najvećemu ovnu ispod trbuha. Baba opipa i toga ovna po leđima i trbuhu, osjeti vunu i propusti ih.

Kad je Mirko sretno umakao iz staje zajaši na ovna, primi mu se za zlatne rogove te mu šapne: »Ovniću, moj ovniću! leti pred moju kućicu!«

Ovan raširi krila, digne se visoko i poleti kao strijela da je Mirku sve u ušima zviždalo i lagano se spusti u dvorištu Mirkova oca. Mirkov se otac razveseli sinovom povratku a i zlatorunom ovnu. Zatvorili ovna u staju, pazili ga i mazili. Svaki su ga mjesec šišali a zlatno runo prodavali u gradu.

Našoj Istri

Često sam puta mišlju poletio
sa toplom željom, k tebi sirotice;
mnogih se tvojih jada prisjetio
i bijeda što te taru nemilice....

Mezimče pravo cijelog si nam Roda;
osjeća bol ti Jugoslaven svaki;
nit znadeš, tužna, još što je Sloboda.
čamiš u ropstvu, ko u grobnoj raki.

Brda i polja žalost ti ovila;
srušena leže ubava ti sela...
Pjevahu nekad, Istro naša mila,
a sada plaču tvoja bistra vrela...

Ali će doći čas i tvoje sreće,
kada ćeš i ti, (kao što si bila!)
s nama biti opet, i više te neće
otrgnuti od nas svih dušmana sila...

.... O, draga Istro, Sestra si nam prava;
našega Roda po krvi si dio...
Gdje šumi Vardar, i gdje teče Sava,
Znaj, da na te misli narod naš cio.

Krsto Mihotić

Mala pošta

Gospodine uredniče!

Čitao sam u božićnjem broju »Istre« — »Pozdrav malih Istrana braći u domovini«, pa Vas molim, kao mali Istranin, rođen u Trsteniku — Ćićarija, — da mi uvrstite u »Mali Istranin« ovaj moj odgovor:

Dragi moji Istrani!

Nisam ja na Vas zaboravio.

U slobodi mislim na Vas i šaljem Vam ovaj list natopljen suzama. Srce moje žali za Vama, neoslobođenom mojom dragom braćom. Ali, braćo moja, tješimo se, i tome će doći kraj, svanut će ljepši dani svima vama.

Sastati ćemo se u slobodi.

Ja sam, braćo, ovdje i nosim crvenu košuljicu i vježbam se, i spremam...

Zdravo, moja draga braćo! I čekajte me!

Čakovec. **Miloš Ribarić,**
učenik 3 razreda vježbaonice

Prilažem moj mali prilog od 5 din. za fond »Malog Istranina«.

Majmun Klok, mali Jožić i njihove vragolije

U lijepom finskom zaljevu, kamo ih ribari sklonuše naša su se dva junaka brzo oporavila. Jožić je čvrst kao dren, pravi tip naše otporne rase, a Klok je žilavi majmun, koji je također već dosta toga podnio. Istina, on je neko vrijeme dobrano kihao, ali zahvaljujući svojoj priručnoj ljekarni, koju su još iz Zagreba sobom u kovčežiću ponijeli, i ta ga je prehlada brzo minula.

U kolibi, u koju ih dopremiše, kunjao je teško prehlađen stari jedan lovac na kitove.

»Jao!« jadikovao je sav oblijepljen kožusima, »moja leđa, moje noge, moja glava — — —«

»Oho! Baš ste nas u lijepo društvo doveli« mudrovao je Jožić, a Klok ga samo ispod oka pogledavao misleći i on u sebi nešto tome slična.

A stari je ribar neprestano nešto gundrao.

»Hm! Kad ću opet u lov. Sad je baš vrijeme kitolova, a ja moram ovdje ko kakvo staro kljuse u krevetu lijenčariti i dobrom Bogu dane krasti. Eh, da mi je bar kakav dobar liječnik . . .«

»Zdravo, kapetane!« pozdravi ga Jožić, »a koje Vas je zlo spopalo, te tako jadikujete?«

»Eh, sinko, kostobolja, prehlada, glavobolja, reumatizam . . . Sve me to prikovalo evo o ležaj s kog se ne mogu da maknem.«

»Čekajte, gosparu, samo časak i vidjet ćete, kako ćete uskoro skočiti iz kreveta poput brzonoga jelena . . . Mi smo vam liječnici — ja evo i moj mali drug.«

»Liječnici? A ma baš pravi liječnici zar?« veselo će stari kitolovac. »A ma je li to moguće?« ushićeno će starac. »Sam Vas je Bog poslao. Nego kakvo je to čudno stvorenje s tobom?« upita Jožića pokazujući na majmuna. »Izgleda ko pravi pravcati čovjek, a nije jer ima rep. Takova šta nikad još nijesam vidio.«

Klok čuvši da se o njemu govori, duboko se nakloni starom kapetanu i podvije rep.

»To Vam je, kapetane, majmun. Dražesna životinjica, vjerna i dobra, a pametna, eh! da bi se mnogi čovjek pred njom morao sakriti. Nego sada ćemo da pristupimo liječenju«, reče Jožić.

»Klok! vadi aspirin, piramidon, Kresival i sve ljekarije naše. To će i mrtvoga oživjeti, a kamo li ne bi ovog starog i žilavog kitolovca, koji se prepao od male nahlade i kostobolje . . .

I Klok rastvori kovčežić, onaj glasoviti kovčežić, koji je toliko svijeta vidio i toliko pustolovnih putovanja prošao. I po zraku je na raketi letio i po snijegu se kotrljao, a i u ledenom se moru okupao.

Klok, koji je, kako znamo, spremao u Zagrebu kovčege za sve se, a ma baš za sve pobrinuo. Uz masne kobasice, sremske kulene, lički sir

i slavonska slanina, nije zaboravio opskrbiti se i lijekovima, aspirin tabletama, piramidonom i sličnim vrsnim ljekarijama, koje su mu sada i te kako dobro došle.

I zaista! Čim je stari ribar uzeo par aspirina i gucnuo malo kresivala, kašalj, prehlada i kostobolja nestadoše, kao da si ih otpuhnuo.

»Momci sa mnom!« kliknuo je veselo skačući zdrav s noge na nogu. Povest ću vas na svom brodu u lov na kitove. Da znate samo, kako je to divno i zabavno.«

Sutradan su se uistinu ukrcali i Klok i Jožić sa starim kapetanom na ladu. Bio im je silno zahvalan i pazio je na njih ko na oko u glavi a i svi su ih ostali lovci susretali s velikim poštovanjem.

Kitova je ove godine bilo u velikoj množini. Lov je bio vrlo živahan i ribarski su čamci bili puni. Lov na kitove, je kako znamo, za sjeverne narode unosan posao. Sve se od njega dade iskoristiti i koža i meso i mast, kojom napose obiluje.

»Haj, haj! Eno nam masne lovine!« krikne jedan ribar i pokaza prstom na ogromnog kita, prekrasan grönlandski primjerak. »Za njim!« I svi se late ostvi, pa udri na njega.

»Pa zar ćemo mi jedini ostati ovdje praznih ruku«, reče Jožić Kloku. Jok! pokažimo, da nismo ni mi istom kakve šuške.« Dohvati ostve i skoči u čamac, a Klok za njim, pa zaveslaju svom snagom za kitom.

»Natrag! Natrag! Prevrnut će vam čamac!« klicali su im ostali kitolovci. »Propast ćete uludo.« Ali bilo je već prekasno.

Jožić je došao u blizinu kita i svom mu snagom bacio ostve u zatiljak. A kit je samo zamahnuo repom, zapljusnuo ko strašan vijak i jurnuo ko sve strijele. Da nesreća bude potpuna konopac o koji su ostve privezane, zakvačio se za jedan klin čamca i kit je strahovitom silom povukao za sobom čamac, i Kloka i Jožića u njemu.

Jurnjava je bila užasna. More se pjenilo, kit je puhao dižući u vis čitave stupove vode i bježao silnom brzinom prema jugu vukući za sobom slabašnu ladicu.

»Zbogom Klok moj dragi, propadosmo!« zavikne Jožić sav blijed majmunu. A Klok se čvrsto držao ladice, tresući se i on. To je bio nezapamćeni rekord brzine. Svi bi se veliki prekooceanski parobrodi mogli sakriti, jer toliku brzinu kakovom su jurili naši junaci, još nikada nijedan pomorski orijaš nije postigao.

U ušima im je zujalo, kosa im lepršala, a dah im zastajao. Upravo strašno! A kit je jurio, razbješnjen, raskrvavljen, mlateći oko sebe da se sve prašilo.

I jurili su tako, a da ni sami nijesu znali kako dugo. Ta tko bi još u tim časovima vrijeme računao!

Najedamput uskipi more oko njih. Zađoše u strašan orkan. Valovi ih bacali stotinjak metara u vis, pa opet natrag. Želudac im se preokrenuo i sve su izbacili, što su još pred osam dana pojeli. Časovi su bili užasni, puni groze. Smrt im se kesila iz dubine morske.

U to zapadoše u vijavicu. Ogroman vodeni stup, do neba visok, zavitla njima, zavrti ih ko vrtuljak i baci ih u nepregledne visine, a onda tresne njima ko dvjema vrećama o neku hridinu, u nekakvo grmlje, koje je iz stijene kržljavo raslo.

»Drži se!« krikne Klok i obuhvati repom na po mrtva Jožića. Dohvati se šapama granja i stisne se u grmlju. Bijahu spašeni. Nađoše se čak u meksičkom zaljevu u Americi.

Hvala Bogu, koji ih je do sada uvijek tako čuvao. Al kako će jadnici od sada?

Vilinsko kolo

Ovaj lijepi dječji igrokaz, koji smo u prošlom broju oglasili, još je uvijek u rukopisu, jer se nije javilo dovoljno naručitelja.

Molimo stoga ponovno gospodu učitelje i prosvjetare sokolskih društava, da bi nam hitno saopćili bi li bili voljni igrokaz s djecom uvježbati i na koliko primjeraka reflektiraju.

Očekujemo da će se i ostali naši pretplatnici javiti i knjižicu naručiti, jer je sadržaj lijep i zanimljiv za svakoga.

Radnja se zbiva u Istri na noćnome zboru istarskih vila povotkinja u šumi motovunskoj. Nastupaju vile Mirna, Raša, Dragonja, Jadranka Limka, te Majka Učka, a uz njih zborovi sitne dječice, na koju napada crna avet sa zapada, kći tamne noći i crne smrti.

Lijepa pjesnička alegorija u jednom činu, koja završava pobjedom dobra nad zlim u zoru, kad grane sjajno sunce sa istoka uz velebnu pjesan zborova . . .

Stvar koju bi trebala svaka škola da uvježba i nastupi njome na zaključku školske godine.

Cijena knjižici bit će 3.— Din. Tko ju još nije naručio neka to smjesta učini.

RAZNO

Čudan zatvor. U gradu Corku u Irskoj dogodio se neobičan slučaj. Tamo imade velik zatvor, u kojemu je namješten jedan upravitelj, dvanaest činovnika, jedan liječnik i četrdeset čuvara. Nije čudo, što ima toliko ljudi, kad zatvor imade 500 kažnjeničkih ćelija. Nego ovih dana dogodio se zanimljiv slučaj. Budući da su Irci dobar narod, koji ne naginje na zločine, dogodilo se, da je u zatvoru bivalo sve manje i manje kažnjenika, dok nije ovih dana ostao samo jedan jedini osudjenik, koji ima da izdrži nekoliko tjedana kazne.

I sada radi toga jednog jedinog kažnjenika valjalo je da bude na okupu cijeli aparat činovnika, liječnika i stražara. Ali što ćemo zakon je zakon. Svakako bi država bila jeftinije prošla da je toga čovjeka poslala u najskuplji hotel na odmor, nego li da je radi njega samoga plaćala tolike stražare, činovnike, upravitelja zatvora i liječnika.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva ulica 28. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26. Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb, Gundulićeva ulica 22.

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVOM

POJEDINI BROJ 1.— DIN

God. IV. **1933** **Br. 6.**

Radoslav Kovač:

Saone

Smrklo se nebesko čelo. Zaprašio prvi snijeg. Ta i vrijeme mu je. Prošao Božić, prošla i Nova godina a bez snijega.

Mala Branka leti po dvorištu za pahuljicama, a one joj izmiču kao sreća siromašku. Ožarila joj se lišca rumenilom. Sve veće i gušće pahuljice lepršc zrakom. Zabijelila se krajina. Moje čedo sjeti se ujedared pa mi veli: »Skini mi, tatice, saone s tavana pa me vozaj!« Dok sam je sanjkao dvorištem sjetih se davnog događaja moje mladosti.

Išao sam u četvrti razred. U jeseni sam odlučio da ću štediti dobiveni novac i na zimu kupiti saone, ali je već došla i zima a ja još nisam imao dosta novaca. Kad je doznao otac zašto štedim obeća da će mi ih on kupiti dobijem li na polugodište odličan red. Poveselio sam se. Za odliku sam bio siguran.

Zapao je prvi snijeg. Nastalo je veselje za djecu. Moji su drugovi prekrili brdo kao mravi pa jure niz brdo. Trese se brdo od njihove cike i smijeha. Promatrao sam ih zavidno. Zvali su i mene da se kojiput povezem s njima, ali sam ponosno odbio. Ne trebam milosti. Imaću naskoro vlastite saone, pa ću se sanjkati cio dan. No prvo se polugodište polagano primiče. Nikako da ga dočekam. Tada mi sine zgodna misao. Daću narediti majstoru saone a dok ih dogotovi biće već i polugodište. Otac se neće protiviti da ih plati. Kako sam mislio tako sam i učinio. Odem do majstora, pogodim se s njime i dadem mu u ime kapare svu svoju uštedu. Zamolio sam ga da ih ne donosi u kuću; doći ću sam po njih. Gmižu dani. Ne mogu da dočekam polugodište a saone su već gotove. Majstor poručuje da dođem po njih, a ja nemam novaca. Povjerio bih se majci. Znam pomogla bi mi ali me nekako stid. Ne znam ni sam što ću.

Jedno popodne sjedio sam kod stola i učio. Otac se s majom razgovarao u kuhinji. Čujem kako neko kuca na kuhinjska vrata i ulazi k njima. Prepoznajem majstorov glas. Protrnem. Srce mi počne naglo lupati a krv mi navre u glavu. Prišuljam se vratima da čujem.

»Gospodine, donio sam naručene saone!« veli majstor.

»Kakove saone? Ko ih je naručio?« čude se otac i majka.

»Vaš sin« produžuje majstor »dao je i kaparu za njih«.

»Nosite vi samo te saone kući pa neka vam budu i one i kapara« dovršava otac a majstor ode mumljajući.

»Što će sada biti?« pitam se. Bojim se oca. Najvolio bih pobjeći, ali na sobi su samo jedna vrata, a ta vode u kuhinju. Tamo je otac. Moram ostati i čekati. Uto ulazi otac u sobu. Zadubem se u knjigu kao da učim a on mi veli: »Gle ti njega! Naručuje bez mojega znanja saone a na račun odlike, koju još nije dobio. Za kaznu ostaćeš bez njih i bez kapare, koju si dao«.

Oh, kako sam u taj čas mrzio saone. Sjetio sam se koliko ću morati pretrpjeti rugalica od mojih drugova kojima sam toliko pripovijedao o novim saonama.

Davno, davno je to bilo. Mnogo je godina prohujalo od onda. Oca i majku obasule sjedine, na majstorovu grobu već se naherio truo krstić a ja imam dijete veliko kako sam ja onda bio malen, ali svake godine kad zapraminja prvi snijeg i kad djeca veselo izvlače saone, sjetim se tog događaja svoje mladosti.

Kuma lija, baba Mila i njezini psi

Od teškog se bola svija
naša stara kuma lija.

Vrti očim', zube kesi,
nešto joj se grdno desi;

i sve laje, plače, vije,
kao da je netko bije.

— Šta je, šta je, draga prijo!
S čega cviliš, kumo lijo?

Što ti se to zbilo danas,
pa se srdiš tako na nas?...

Ruga joj se Zeljov kruto,
gledajuć je mrko, ljuto.

— Našao ju ukraj plota,
gdje ju kleta bolja smota.

— Bijah gladna, vrnu lija,
a baba mi Mila prija,

pa mi mrvu hrane dala,
al' u hrani do sto zalâ.

Zaboli me tu, u drobu,
evo sam ti blizu grobu...

Ah, da mi je naći lijeka,
barem žlicu ulja, mlijeka!...

— Kakva ulja! Kakva mlijeka!
Ja ću tebi spremit lijeka!

Čeko sam te, Zeljov reče,
al' mi sada ne uteče.

— Vau! vau!... — snažno lanu.
Na glas njegov paščad banu.

Od nesretne kume lije,
tren — pa kože bilo nije.

Raznijeli je psi ko pile,
— na veselje babe Mile.

Krsto Mihetić

Čim, čim

U posljednje vrijeme često se i mnogo čuje o Kinezima, koji se zaratiše s Japancima ili bolje rečeno o mirnim Kinezima na koje udariše bahati Japanci.

Hajde dakle da te daleke ljude malo bolje upoznamo.

Kinezi su najuljudniji narod na svijetu. Kad bi čovjek htio opisati sve načine kojima oni pokazuju svoju udvornost i uslužnost morao bi napisati debele knjižurine. Svakako je najzanimljivije kako se oni pozdravljaju, a napose stari Kinezi, jer mladarija je i tamo mnoge stare narodne običaje zabacila.

Kada se sastanu dva stara znanca, nakon duljeg izbivanja, ponajprije će se obojica baciti na koljena, skinuti će kape i početi će se njihati gornjim tijelom naprijed i natrag, dodirujući se čelom zemlje po više puta govoreći: »Čin! Čin!« što znači: »Zdravo! Zdravo!« Zatim se svaki od njih počeše za uhom i isplazi jezik što više može. Čim je tko više isplazio jezik tim je veću čast iskazao svom prijatelju.

Iza toga počinje razgovor, koji je upravo pretjerana udvornost. Svatko pokušava da što više uzdigne i polaska svom prijatelju, a sebe i svoju obitelj da čim više ponizi i omalovaži. Ima li da kaže o nečem svoj sud, ne će nikada propustiti, a da ne završi riječima: »to je moje skromno mišljenje«.

O ocu govor uvijek s poštovanjem i nazivlje ga »moj časni gospodar«, a majku »kućom koja bi morala mnogo godina poživjeti«, dočim sebe nazivlje, osobito u razgovoru sa starijima, »nepametnim mladim bratom«. Svoju kuću, pa ma bila ona kraljevskom palačom, pred prijateljem naziva »starom i ruševnom potleušicom«, svog sina »kukcem«, a ženu »starom bakom«.

Kad ulazi u kuću prijateljevu najavljuje se ovako:

»Presretan i preodan prijatelj Vašega božanskoga gospodstva i neumorni sljedbenik Vaših nauka, usuđuje se najaviti Vam svoj nevrijedni pohod, da Vam se može duboko, do zemlje, pokloniti.«

To je, kako vidite, vrhunac udvornosti. No sada dolazi ono najljepše. Razgovor teče ovako:

G o s t: »Kako živi moj slavni i znameniti prijatelj?«

D o m a ć i n a: »Moja nevrijedna malenkost ne živi baš loše!«

G o s t: »Na lijepome mjestu leži ova Vaša veličanstvena palača«.

D o m a ć i n a: Zaista, ova moja ruševna pasja kućica, na nezgodnom je mjestu.

G o s t: Je li mnogobrojna Vaša plemenita obitelj?

D o m a ć i n a: Imadem samo pet spomena nevrijednih kukaca.

G o s t: Kako zdravlje Vaše mnogopoštovane i visoko cijenjene gospođe?

D o m a ć i n: Moja stara puknut će od zdravlja.

Tako se otprilike razvija razgovor među dvam prijateljima. Uostalom mnogo bi lijepih odlika ove skromnosti i udvornosti mogli i mi da od njih naučimo. Dakako ne sve, jer očuvaj nas Bože ovolikih šupljih fraza!

Brodolomci

Beskrajnim oceanom plovio je bark »Adam«. Krcat teretom vraćao se iz Indije u domovinu. Prošlo je nekoliko lijepih dana, ali jedne večeri nebo se naoblačilo, more se uzburka a »Adam« se nagnu na bok i zajedri punim jedrima. Ujutru pojača vjetar: spremala se oluja. Kapetan naredi da se smotaju sva jedra. Velika sila vjetra zahvati brod i polomi mu prednji jarbol. Mornari pobacaju u more neke grede i komad polomljenog jarbola. Kapetanov glas jedva se čuo radi buke vjetra i zvižduka konopa. Silni valovi prelijevali se preko palube i nosili sve. Ogroman val prelomi kormilo, a čas zatim opet i drugi jarbol. Najednom neki mornar zaviče: »Hridi, klisure!« »Adamu« više nije bilo spasa; radi polomljenog kormila brodom se nije moglo upravljati i »Adam« naleti na hridi. Na desnoj strani broda otvori se rupa i more poče svom silom da ulazi u brod. Kapetan izda zapovijed da se spuste čamci u more. Nekoliko mornara ukrca se s nešto hrane, ali val ih zahvati i potopi. Drugi čamac bio je bolje sreće, u njega se ukrcaju ostali s kapetanom. Valovi i vjetar gonili ih po pučini po kojoj su lutali dva dana. Treći dan opaze kopno i zaveslaju bolje, ali kad dodoše bliže vide da su kao zid visoke pećine oko kojih se more pjenilo. Čamac naleti velikom brzinom i razbije se o hridi, ali oni na vrijeme iskočiše iz njega i tako se spase. Popnu se gore i tako gladni, iznemogli i mokri krenu u unutrašnjost tog kraja, ne bi li se namjerili na kakvo mjesto i ljude. Već su bili dosta odmakli od obale, kad li ih iznenada opkoli oko dvadeset divljaka ljudoždera, koji ih uhvate i povedu sobom u svoj logor i privežu svakoga o jedno drvo. Odmah zakolju dva mornara, ispeku ih i izjedu, a ostalim mornarima dadoše jesti zmija i skakavaca. Jadni mornari na smrt gladni pojedoše i to. Sutrašnji dan osvanu lijep. Sunce zasja, a more se umiri. Divljaci izjedu opet dva bijelca, a nato odu u lov te se ne vratiše dva dana. Preko noći ostali divljaci pozaspali, a kapetan nekako uspje te odveže ponajprije sebe, a zatim i svoja dva druga. Pobjegnu. Cijelu su noć lutali šumom, dok zorom ne dospješe na morsku obalu. Gledali su po obzorju ne bi li ugledali kakav brod, ali nije bilo ništa do podrtina »Adama«, koje su plivale uz kraj. Oko podne ugledaju na pučini nekakav brod. Svuku ostatke odijela i stanu mahati u pomoć. S broda ih opaze i brod stane te pošalje po njih čamac i ukrca ih. Tu se brodolomci okrijepe i obuku. I taj je brod plovio iz Indije za Grčku. Brodolomci se iskrcaju u Grčkoj, te s drugim brodom krenu put domovine.

Ovo je istinit događaj. Brod »Adam« bio je iz Kućišta na Pelješcu. Vraćao se iz Indije u domovinu, ali se razbio na istočnoj obali Afrike oko Somalije.

Dediol Miho, uč. IV. raz. građ. škole u Korčuli.

Mačak i ptičice

(Ezopova basna)

Nekog lijepog dana dotjero se lukavi mačak u pravog ljekara i došao u posjete nekim malim ptičicama, koje su sretne živile u zlatnu kavezu.

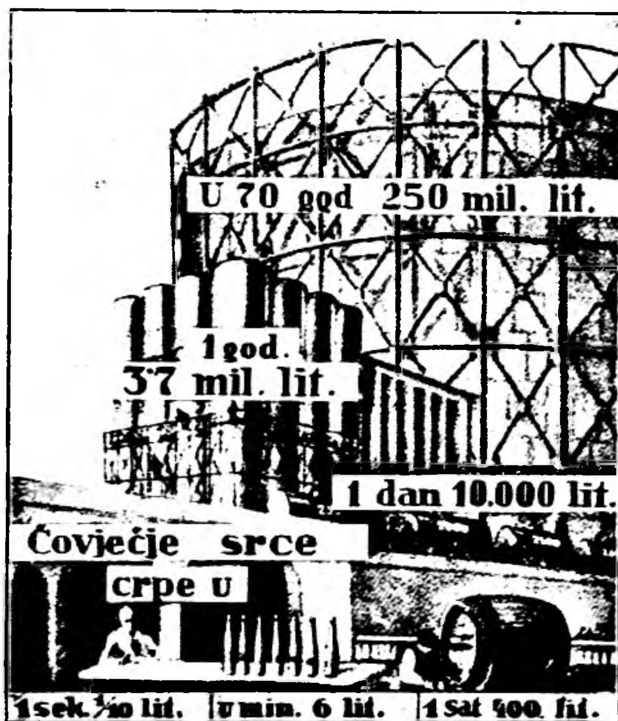
— Dobro jutro — reče im — čuo sam od nekog prijatelja da u Vašoj porodici imade bolesnika, što me je vrlo zaboljelo te se požurih da im pomognem.

— Ne, hvala Vam, zapjevaše sve ptičice složno, nema kod nas bolesnika. Mi smo sve zdrave, i bit ćemo sve zdrave i vesele, dok su naša vrata zatvorena, a Vi, dragi doktore, izvan njih.

Barba Rike

Čovječje srce

Kad koga nešto zaboli, liječnik ga najprije primi za ruku, da mu opipa bilo. Što će osjetiti na bilu? Osjetit će kako bolesniku kuca srce, da li prebrzo, nepravilno ili sređeno i odmjereno i po tom će kucanju prosuditi stanje bolesnikovo.

Što je zapravo srce, ta mala, naoko tako neznatna stvarca, sakrivena u čvrstim čovjekovim grudima?

Ono je neumorni jedan motor, pokretač života čovjekova, jedna mala ustrajna sisaljka, koja se neprestano samo stišće i raširuje, usisava krv, koja joj prilazi iz svih dijelova tijela, pročišćuje ju i ponovno je ištrcava po svim žilama, u svaki pa i najudaljeniji kutić čovječjega tijela.

Nema na svijetu stroja, koji bi mogao 70 i 80, ponekad čak i 100 godina, bez prekida, bez čišćenja i mazanja, bez popravaka ili nadomještanja ma i najneznatnijih dijelova, tako savršeno raditi kaošto radi naše srce. Ono je dakle najsavršeniji motor na svijetu.

Znadete li, koliko puta kucne ono u jednom danu? Sto hiljada puta. U jednoj godini 40 milijuna puta, a za 70 godina čak tri milijarde puta.

Svakiput kad kucne, ono štrcne iz sebe $^1/_{10}$ litre pročišćene krvi; to znači u jednoj minuti 6 litara, u jednom satu preko 300 litara, u jednom danu 8000 litara, a u jednoj godini 4 milijuna litara.

A da li se ikada srce odmara? Neupućeni kazao bi da ono nikad ne počiva, no tome nije tako. Između dvaju kucaja ono se odmara $^1/_6$ sekunde. To izgleda vrlo malo, a ipak znači da je srce kod čovjeka, koji je živio 60 godina, mirovalo ravnih 10 godina.

Čovječje srce ne kuca uvijek jednakomjerno. Kad čovjek mirno leži kuca 65 puta u minuti, čim se digne i sjedne, kucanje se ubrza i kuca do 70 puta, stane li na noge udarat će 75 puta, kod hodanja 80 puta, a kod teškog rada čak 90 do 100 puta, pa i više. To što mi zovemo kucanjem zapravo i nije kucanje, nego usisavanje i ištrcavanje krvi. Srce se raširi poput gumene loptice i usiše u sebe krv, zatim se stisne i ištrcne usisanu krv, pročišćenu i zdravu.

Bol

I.

Što je, vjetre? kuda
tako hitaš hrlo?
Što zavijaš, ko da
sve ti je pomrlo?

»Žurim k tebi, brate,
gdje vlada sloboda,
pozdrave ti nosim
istarskoga roda
Zavijanje moje
strašno ti se čini,
to su, brate dragi,
uzdisaji njini.«

»Teška bol me trga,
jer u Istri eno
na obali mojoj
mnogo braće naše
ispod Učke gore
vrh Kvarnera plava,
za slobodom čezne,
i od zla skapava.

II.

Što je tebi, more, —
Čemu mrštiš lice,
što se bacaš o hrid
tako nemilice?

Te kapi, što vidiš,
gdje pršte o stijene,
njihove su suze
u zlu prolivene. —
Pa zbog jada njinih
ja sad mrštim lice
o hridi se bacam
tako nemilice;
i smirit se ne će
moja bijesna voda,
dokle Istri tužnoj
ne svane sloboda.« —

Bran. V. Marić

Ptica malog Šandora

Tužan je bio mali Šandor, tako tužan da su mu suze tekle niz obraze. U cijeloj šumi nije bilo nikoga da ga utješi. A zar bi njega ko i mogao utješiti? On je imao tako lijepu pticu pjevicu, koja bi mu nazvala »Dobro jutro« i »Dobar večer« a sad je odletjela iz krletke. Sluškinja kad je unijela hranu ptici u krletku, zaboravila je zatvoriti. vratašca i ptica izleti. Željna je bila slobode. A toga je dana sunce sjalo na nebu. Rosne kapi na drveću šume izgledale su u njegovu sjaju dijamanti. A povišo tog drveća plavilo se nebo. Sunce, šuma, rosna i osunčana, i plavo, vedro nebo! Pa kako da mala ptica ne izleti željna da se poijulja na grani, da se divi nebu i suncu i da pije svježe rosne kapi s grana. Da je mali Šandor stanovao u gradu ona bi možda i ostala. Ne bi ju privukla ljepota prirode! Ali roditelji su malog Šandora stanovali baš blizu šume i ptica nije mogla odoljeti velikoj napasti da malo slobodno u toj šumi leti i naužije se njenih ljepota. Mali Šandor sve to nije mogao da razumije. »Ona je bila zatvorena« — govorio je on sam sebi — »ali ja sam ju tako mazio, tako čuvao i pazio, bio sam njezin dobri drug«. »Zašto me je ona ostavila?« I niz njegovo su lice tekle suze.

Neke ptice koje su se ljuljale na obližnjem drvu čule su ga i razgovarale su se među sobom o jadima uplakanog dječaka.

— Što je on mislio da će mu ptica ostati u krleci? Glupan jedan najgluplji.

— Ipak, on je dobar i pametan dječak, oglasi se druga ptica. Samo on je mali i ne može sve da shvati.

— A, što?! Svi su ljudi sebični! Od malih nogu! reče treća ptica. Htjeli bi da nas drže zatvorene u krletkama kao neki ukras, kao neki dio pokućtva.

Međutim su suze dječakove padale na jedan uveli cvijet što je ležao kraj malog Šandora. Šandor je naime sjedio pod jednim drvom i niz njegovo lice okrenuto u stranu padale su suze na taj cvijet. To je bio najmiliji cvijet ptice koja je bila kraljica sviju ptica u toj šumi. Kraljica ptica zakitila bi se obično tim cvijetom. Sigurno je tuda le-

tjela i cvijet joj je ispao iz perja. Kako su suze osvježile cvijet on se počeo vraćati životu. Kad je cvijet sasvim oživio, čuo je dječakov plač i dobro ga razumio.

— Tvoje su mi suze, dobri dječače, život vratile. Zbog toga hoću da ti pomognem.

— Kako ćeš mi ti pomoći? začudi se dječak.

— Ja sam najmiliji cvijet kraljice pticâ ove šume i mogu ti pružiti pomoć. Na moju molbu kraljica će ptica dati uloviti tvoju pticu i opet ćeš ju imati u svojoj krletci.

— Oh, kako sam ti zahvalan. Kad ćemo poći kraljici ptica? Gdje se ona nalazi?

— Ona će doći sigurno amo, da mene traži, reče cvjet. Ja sam posljednji cvijet ove jeseni, cvijet one vrste koja joj je tako draga i potražit će me.

I zbilja ukaže se jedna velika lijepa ptica. Na glavi je imala krunu od zlatnog perja a na leđima crveni plašt složen od finog, mekog perja. Čim je vidjela cvjet htjela je da se spusti i da ga uzme, ali kad vidi kraj njega dječaka malo se zaustavi. Pogleda ima li u ruci nož ili koji drugi ubitačan predmet. Kad vidi da je dječak praznoruk, spusti se k cvijetu. Praznoruka dječaka nije se bojala.

— Kraljice! uskliknu cvijet. Ovaj mi je dječak vratio život i zato mu pomozi.

— Hoću! Ja ću mu se odužiti!

— Ptica mu je pobjegla iz otvorene krletke i molim te daj ju uloviti i vratiti ovom dječaku, koji za njom tuguje.

— Ona će mu se sama vratiti, reče odlučno kraljica.

— Zar, zbilja? plješne Šandor veselo rukama.

— Vidim na tebi da si dobar dječak, reče kraljica, ptica će ti se vratiti. Samo nemoj ju više zatvoriti u krletku. Ona će ti dolaziti uvijek kad ogladni i tad ćeš ju ponovo moći i maziti i milovati. Osim toga doći će ti i ujutro da ti nazove »Dobro jutro« i uvečer, da ti rekne »Dobar večer«. Budi spokojan. Ja ću ti je poslati već sutra ujutro, samo mi obećaj da ju nećeš zatvoriti.

— Obećajem ti.

— Sutra će ti kuckati na prozoru. A sada, zbogom reče ptica i zakitiv se cvijetom odleti.

— Zdravo, dječače! mahao mu je cvijet iz zraka.

— Zbogom! mahao je Šandor ptici i njenom cvijetu.

Mali Šandor nije cijelu noć od radosti spavao. Neprestano je mislio kako će ujutro ugledati svoju dragu ptičicu. Kad je ujutro odbilo sedam sati na zidnom satu u Šandorovoj sobi začuje Šandor: kuc, kuc na prozoru i vidi svoju ljubimicu. Rekla mu je »dobro jutro« a on ju je uzeo i milovao. Nije ju više zatvorio u krletku. A ptica bi dolazila k njemu ujutro, u podne i uveče!

J. Korner

Sretno dijete

Tiha večer širi svoja meka krila
Kraj koljevke sjedi mlada majka mila.
Kô anđeo pravi nad sinčićem bdije
— Majko... mali tepa — majka mu se smije:
Spavaj, dušo, pjeva, ninaj moje janje,
Moje sunce zlatno, moje milovanje!
Spokoji se čedo, sanci su mu laki
Kô cjelovi majke i čarni i slatki,
A kad zora rana rumena zarudi
To ga opet majka nasmijana budi!

Rikard Katalinić Jeretov

Kako je vrabac dospio u Ameriku?

Sve do godine 1850. vrabac je u Americi bio sasvim nepoznata životinja. Te je godine po prvi puta biló doneseno 8 pari vrabaca u Brooklyn Institut. Na tamošnjem su se drveću naime bile pojavile nekakve gusjenice, koje su nemilosrdno uništavale sve biljke. Kako je američkim učenjacima bilo poznato da u Evropi živi veliki jedan proždrljivac, vrabac, poslali su jednog čovjeka neka bi donio nekoliko pari i on je prvi donio spomenutih 16 vrabaca. No jer ljudi nijesu znali s njima postupati vrapci su ubrzo uginuli. Godine 1852. dovezli su ih mnogo veću količinu iz Engleske, pa su ih u proljeće 1853. godine pustili na groblju u Greenwodu, neka se gnijezde. Uspjeh nije izostao, jer su se vrapci stali množiti velikom brzinom tako da ih je već 1875. godine grad Hamilton bio pun, pa izvještaj ureda za narodno gospodarstvo od te godine kaže, da su vrapci postali prava pošast za usjeve.

U Filadelfiju su se vrapci doselili nešto kasnije. I tamo je oko godine 1869. neka vrst gusjenice uništila neizmjerne komplekse šuma. Grad je stoga poslao u Englesku nekog Johna Bradleya iz Germantowna i taj je donio ništa manje nego 1000 pari vrabaca. Gusjenica je uskora nestalo, ali su vrapci ostali i danas ih imade u Americi na milijune i milijune.

Da je netko prije dvije godine rekao majmumu Kloku, koji se tada još u zagrebačkom zoološkom vrtu kreveljio iz kaveza djeci, koja su ga dražila, da će za tako kratko vrijeme proputovati tri četvrtine zemaljske kugle, bio bi mu se jamačno tako glasno nasmijao, da bi se cijeli kavez tresao.

A što bi istom Jožić kazao, da mu je netko prorekao, da će postati igrom slučaja, ovako strašan pustolov. Jer, kažite, nije li ovo vrhunac pustolovina letjeti u balonu, ploviti u utrobi morskog kita, kliznuti na raketi u svemir i ljosnuti čak negdje na dalekom sjeveru u vječni snijeg i led.

Ili što da kažemo na ovu posljednju jurnjavu oceanom? Ali zaista, moramo priznati, tu mora da je prst Božji. Jer kako bi inače iz tolikih opasnosti iznijeli živu glavu?

Čujmo međutim što im se dalje dogodilo, kadno ih je ono strašna vijavica, pravi tajfun, izbacila na američku obalu u meksičkom zaljevu — —

»Jesu li ti sve kosti na mjestu!« bile su prve riječi Jožićeve upravljene Kloku.

Klok ne odgovori, nego zamahnu repom i opipa rebra, protegne se i dipne par puta u zrak.

»Aha! Već vidim, žilavo si ti majmunče, a sad na posao da nađemo štogod pod zub. Vraški sam ogladnio. Ne čuješ li, kako mi pjeva u želucu«, šalio se Jožić, sretan, što je iz ove strašne bure iznio živu glavu.

I oni pođoše u šumu. Hodali su tako i verali se dosta dugo, dok se ne namjeriše na nekakvu ravnicu na kojoj se paslo čudo konja. Na sred ravni dizao se kup šatora, prema kojima se uputiše.

Najednom ih iz šatora opaziše. U tren oka izleti do dvadesetak crvenokožaca, jer to bijaše njihovo naselje, i okruže ih. Klicali su i urlikali, silno se veseleći.

Klok i Jožić samo se ogledaše. Ta što li je spopalo ove Indijance, da toliko vrište?

»Ovi kao da su svi utekli iz stenjevačke ludnice«, dobaci Jožić Kloku, a Klok se samo zakrevelji i kimnu glavom.

Išli su tako stotinjak koraka dok se ne približiše šatorima. Sva sila djece iskoči pred njih klanjajući se i pružajući ruke prema Kloku, a zatim odgrnu platno i svečano ih uvedu pod šator vrhovnog indijanskog poglavice.

Klok se nije mogao dovoljno načuditi silnoj počasti, koju su mu odavali. A što je bilo? Indijanci štuju majmune kao božanska bića. Kad su ugledali Kloka silno su se poveselili, tvrdo uvjereni, da im njegov dolazak donosi sreću. Zato su ga s tolikim klicanjem i dočekali. A on upoznavši ubrzo u kom grmu leži zec, držao se tako važno, tako dostojanstveno, da je zaista izazivao poštovanje. — Da ste ga samo vidjeli onako ukočena, prasnuli bi na sav glas u smijeh. Ali — Indijanci su bili sretni.

Poglavica pod čiji ga šator uvedoše, skočio je sa svog ležaja i bacio se ničice, a naš ti mu Klok pristupi i praveći se važnim mudro ga potapša po plećima. — Hej, da vam je bilo vidjeti veselja.

Ali jednom jednom ludorijom dva su si naša junaka sve pokvarila. Uzobjestili se, mangupi jedni, a mogli su tako dobro živjeti ko nikad prije. Jer ovi su ih crvenokošci služili i dvorili, donoseći im svega, a ma baš svega, što bi poželili.

Jednoga dana za vrijeme gozbe vrhovni poglavica, koji je vječno pušio iz ogromne dugačke lule izvadi lulu i pruži je Jožiću. A Jožić, nevaljalac, objestan u dobru, namigne Kloku i reče mu:

»Gle, gle ti ovog starog brljavog Indijanca. Što još ne bi od mene htio. Valjda hoće da mu budem sluga, pa da mu lulu napunim. Ej, čekaj ti, starkelja moj, nabasat ću ja tebi lulu da ćeš upamtiti«, i uze lulu.

A Klok, obješenjak i on, vazda spreman na svaku psinu, privuče se k Jožiću i stade se kreveljiti. Jožić izvadi krišom iz džepa kesu s barutom i napuni njime lulu, a zatim metne odozgo nekoliko listića duhana, pa vrati lulu poglavici.

Poglavica se silno namrštio i uvrijeđeno okrenuo glavu. I svi su ostali Indijanci stali mrmljati. A znate što je bilo. Poglavica je pružio Jožiću lulu, neka bi i on iz nje popušio dva-tri dima i time sklopio bratstvo s Indijancem. To je kod crvenokožaca običaj, pa kad si ti s kojim od njih popušio lulu, on ti je prijatelj i brat do groba. U vatru će za tebe i u vodu. A Jožić, koji u školi nije nikad htio čitati nikakve knjige, nikakve pripovijesti, nije toga znao, nego se je čak sa starim poglavicom htio zlobno poigrati. Pravo mu budi lijenčini! Ako hoćeš da nešto naučiš valja da uvijek čitaš!

Stari je Indijanac gundao okrenut leđima i srdito uvlačio dim. Kad li najednoć: puf! žeravica došla do baruta, barut se upalio i eksplo ija je bila gotova. Lula je prsnula u sto komadića, a starom se poglavici upalila kosa i velika perjanica oko glave.

To je bio već vrhunac drzovitosti. Svi se Indijanci baciše na Jožića i na Kloka. Svezaše ih i dobrano ih izlemaše, a zatim ih bace na konje onako sapete, pa ih izvedoše daleko na jednu čistinu, gdje su pasli divlji bizoni. To je bila njihova strašna osveta.

Privezaše ih za repove bizonima, a zatim ih potjeraše.

Strahote, koje se ne daju opisati. Bizoni su jurili ko sve strijele i lupali njima ko šupljim bundevama, i dobrano im naravnaše kosti. Glave su im već bile nabijene sa svih strana, a na čelu im već izrasli pravi rogovi od oteklina i još malo pa bi im i glave bile popucale ko stare tikve, da im baš u zadnji čis ne stignu spas.

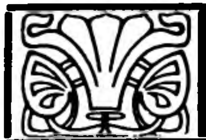
Pim! Pum! grune odjednom par hitaca.

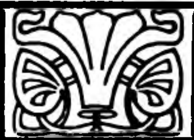
Pim! Pum — pata — pum — pata — pum! praskalo je sa svih strana.

Jedan majstorski hitac nekakvog divljeg lovca na bivole pogodio je konopac kojim su naša dva junaka bila privezana bivolu za rep i konopac puče, a Klok i Jožić nađoše se na zemlji, istina isprebijani, ali živi i spašeni.

Indijanci se razbježali glavom bez obzira, bivoli pobjegoše preko brda i dolina, a naši se junaci nađoše među lovcima na bivole. Kako se provedoše i tko su bili ti lovci, čut ćemo drugi puta.

RAZNO

Knjiga od stakla

Poznato je, da se od stakla može već svašta izraditi, a u Americi su iz čvrstog i neslomljivog stakla već i kuće gradili. Ovih je dana jedna francuska tvornica stakla izdala čak i staklenu knjigu. Korice su iz čvrstoga, bojadisanog stakla, a na njima je natisnut naslov knjige i ime pisca. Listovi su neprozirni i bijeli, od elastičnog stakla, tako da se može lako listati. Slova su štampana crnim lakom. Sadržaj knjige je jedna vesela igra koju je napisao neki francuski spisatelj. Knjiga je štampana u 6000 primjeraka, a vrlo je skupa, jer stoji u našem novcu oko 1200.— dinara.

Ne igrajte se lûkom

U mjestu Vrapici u Českoj desila se ovih dana jednom djetetu velika nesreća. Neki dječak, igrao se lûkom i strijelicama. Videći nečijeg psa napne lûk, pa da će odapeti strijelicu, kad li u zao čas po sebe, naleti pred njega njegov mali, četirigodišnji brat. Dječak bijaše već odapeo, pa se strijelica velikom snagom zabola u oko njegovog malog brata, koji je tako ostao slijep.

Djeco, ne igrajte se lûkom. To je vrlo opasno dječje oružje.

Poziv omladinskim piscima i nakladnim knjižarama

Matica hrv. kazališnih dobrovoljaca voljna je, da svoj štampani repertoar dopuni svim dobrim glumama za djecu i glumama iz dječjeg života. U tu svrhu poziva ovime sve pisce, koji su što napisali (ali samo izvorno, ne prijevode) iz područja te literature, da ta svoja djela pošalju na ogled i ocjenu MHKD. Matica će po svojem stručnjačkom jury-u djela pregledati i ocijeniti, i koja budu odobrena, uvrstit će ih tada u svoj štampani repertoar. Takova djela uživat će autorska prava, a Matica će ih preporučivati za prikazivanje. Istim povodom poziva MHKD i sve nakladne knjižare, koje su štampale i izdale gore pomenute glume, da ih pošalju na ogled radi uvrštenja u repertoar. Na ovaj način bit će prikupljena sva djela iz područja omladinske literature, koja će se tad lakše moći pribavljati za prikazivanje. Dopisi neka se šalju na naslov: A. Freudenreich, Zagreb, Ilica 53.

Vilinsko kolo

U posljednjem smo broju našega lista najavili, da će ovaj lijepi dječji igrokaz uskoro u štampu. Sada možemo već izvijestiti, da je knjižica doštampana i prva naklada od 1000 komada, koja je bila naručena prije štampanja, već razaslana. Skoro su sva sokolska društva u državi knjižicu već nabavila, pa će njihovi naraštaji uskoro igrokaz izvoditi na pozornici. Tako bi isto trebale učiniti i sve škole, koje običavaju na koncu šk. god. prirediti dječju zabavu.

Budući da dobivamo svakog dana po koju novu narudžbu mi smo ovih dana otisnuli još daljnjih 1000 komada. Tko ju želi nabaviti, neka se požuri.

Sadržaj je lijep i zanimljiv, jezik bujan, dikcija pjesnička. Vile: Učka mati, Dragonja, Mirna, Limka, Jadranka i Raša, okupile se na noćnome zboru u hladovini divne šume motovunske. Među njima zbor pritoka njihovih, živahnih i čavrljavih potočića. Učka mati na molbu dječice priča stare priče iz drevnih vremena, spominje stare slave i stare junake, svu bolnu ali junačku povijest roda našega u Istri, a starije ju vile upotpunjuju.

Nakon pričanja djeca zaigraju vilovito kolo pjevajući uz to lijepe istarske pučke popjevke, koje je uglazbio naš kompozitor tajnik zagrebačke muzičke akademije g. Ivan Matetić. U pola noć za najgušćeg mraka čuje se muklo otkucavanje sata na zvoniku. Ponoć. U kolo bane najednoć sa zapada strašna crna žena sablast, koja rastjera djetinje kolo, noseći svojim dahom zator i smrt.

Sad dolazi do temeljitog obračunavanja, koje se ovdje u par riječi ne da onako snažno iznijeti, kako je to u knjižici izneseno.

Borba je mučna i teška i vile jedva da bi odoljele. Ali u to sa istoka puca zora, pojavljuju se sestre vile Savka, Dravka, Vrbka, Drinka i dr. a za njima zborovi malih junaka, dičnih sokolića.

Avet crna bježi na zapad, preko mora, odakle je i došla, a predstava završava veličanstvenom himnom, koju svi pjevaju.

To je sadržaj sažet u par riječi, no tko hoće da pravo uživa, valja da knjižicu u cijelosti pročita, da čuje što govore vile, što talijanski učitelj u školi, a što mu tvrdi i neslomivi mali Istrani odgovaraju i kako ga ispraćuju.

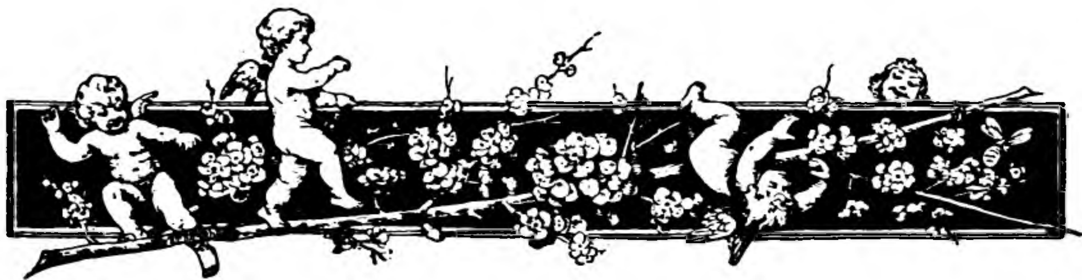
Zaista svaki naš pretplatnik valjalo bi da knjižicu, koja stoji **samo 3.— dinara**, odmah nabavi .

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva ulica 20. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26. Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb, Gundulićeva ulica 22a.

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVOM POJEDINI BROJ 1.— DIN

God. IV. 1933 Br. 7.

Radoslav Kovač:

Proljeće

Sa blještavim zrakama proljetne zore sišla je na zemlju božica proljeća — Vesna. Došla je iz kraja gdje vlada vječna mladost i ljepota. U ruci je držala zlatan štap iz kojega su izbijale tople sunčane zrake i plele božanski vijenac oko njezine ljupke glave. Haljina joj je bila satkana od ružičastog tkiva tankog kao paučina, a ukrašena nježnim laticama kajsijina cvijeta. Niz rame joj se spuštale dvije vrane pletenice a u njima upleteno prvo proljetno cvijeće: bijela visibaba i mirisna ljubica. Lice joj je bilo mlijekom umiveno a na obrazima rumeni dašak ružinog pupoljka koji se zarumenio od cjelova rujne zore.

Nježnom rukom odgrnula je sa zemlje snježni veo. Ukočena zemlja budila se oda sna, protegla zaspale udove i počela naglo disati. Snježna kora na zemlji naglo se tanjila. Ispod snijega pojavila se sura rebra zemlje. Umivene rastopljenim snijegom zazelenile se livade svježim zelenilom a u prodolicama sjajile se kao suze male lokvice.

Vesna se sunčanim štapom lagano dotakla livade. Snježna se visibaba probudila te izvirila bojažljivo iz zemlje. Kad je opazila Vesnu, šanula je nešto svojim drugaricama a one sve podigle glavice i gledale za mladom boginjom.

Vesna je išla dalje. Došla je do šumskog potočića kojega je baba Zima ledenim cjelovom u led bila okovala, lagano ga dirnula štapićem a potočić se probudio i veselo skačući jurnuo u dolinu. Protrčao je kraj stare vrbe, koja se golim, crnim granama nagnula nad njegovo bistro lice i doviknuo joj: »Dolazi Vesna!«

Starim žilama vrbe potekoše jače sokovi, nabubriše pupovi i vrba se osula mnoštvom svilenih maca.

Glogov grm, izrasao na samoj obali, saznao je od brbljavog potočića da dolazi Vesna pa je i on htio da je dostojno dočeka i okitio se sav bijelim cvijetom kao da ga je popalo inje.

Od nekuda je doletjela mala ptičica, sjela na rascvjetali grm, digla glavicu prema suncu i zapjevala u čast Vesni.

Od te se pjesmice probudili kožnati pupovi drveća, bubrili i rastvarali se i drvo je prolistalo.

Tople zrake proljetnog sunca izmamile su malu pastiricu i ona izagna svilorunо stado ovaca na pašu i dok su ovce požudno obgrizale mladu sočnu travicu, mala je pastirica tražila u grmlju među svelim jesenskim lišćem sakrivenu mirisnu ljubicu.

Vesna je lagano prolazila dalje: livadom i šumom, poljem i vrtom, gradom i selom i za sobom ostavljala miris mladosti i ljepote a Zemlji donosila uskrsnuće.

Stari hrast

Gore na vrhu planine rastao je stari hrast. Debelim i kvrgavim korjenjem prihvatio se za gromade kamenja. I najstariji ljudi dolje na podnožju planine pripovjedaju kako se još iz svoga djetinjstva sjećaju. da se još onda taj stari hrast uzdizao ovako ponosno gore na vrhu svoje pećine. Jato surih orlova bilo mu je jedino društvo.

Sjećaju se starci, kako je jedne noći bijesnila oluja. Strijela je tresnula gore negdje u planini. Odlomila je teške pećine, koje su se survale dolje u nizinu rušeći mlade hrastiće na svome putu. Ljudi su bili uvjereni da je strijela tresnula gore o stari hrast i da se je njegova snažna trupina survala zajedno s gromadama kamenja. Sutradan, kada su se ljudi probudili vidjeli su da je strijela hrastu polomila grane. ali da je on ipak još uvijek ostao kao pobjednik na svojoj strmoj pećini. Lahor je šuštao njegovim lišćem i izgledalo je, kao da nešto priča svojim drugovima mladim hrastićima, koji su rasli na njegovome podnožju.

Na jednom mjestu na hrastovom trupu gdje je nekada bila snažna grana, nastala je mala pukotina. Neka crvenkasta ptica nastanila se u njoj. Ona je domala postala najvjernijim prijteljem staromu hrastu.

U proljeće, kada bi se iz jajašca izvalili mladi ptići, pružili bi svoje kljuniće kroz otvor svoga gnijezda, a stari bi hrast zašuštao svojim lišćem. To je stari hrast malim ptićima pripovijedao svoje priče o zvjezdama s kojima noću prijateljuje. Doletjela bi zatim i njihova majka. Ptići bi zacičali, otvorili bi svoje kljuniće u koje bi im majka spustila kakovoga crvića, što bi im ga donijela iz hrastove šume, koja je rasla po obronku planine. O, to je bivao uvijek najljepši trenutak u životu staroga hrasta. A kada bi njihova majka odletjela po nove crviće, stari bi im hrast pričao o mrkim ljudima, koji žive dolje na podnožju planine. Pričao im o nekom svijetlom predmetu, kojega bi svake jeseni ti ljudi donijeli u šumu. Po kakvom starom hrastu tim bi predmetom lupali tako dugo, dok se taj hrast nebi od strašnih boli i strašnim krikom srušio na zemlju. »Da, sjekira se zove taj strašni svijetli predmet« rekao bi stari hrast s nekim strahom i zadrhtao bi kraj toga. O, onda je stari hrast mrzio te ljude, ali ih je kasnije ipak zavolio. »Evo, pričaću vam, mali moji, kako sam zavolio te ljude «nastavio je stari hrast. »Jednoga ljeta zaurlao je vjetar s one južne nizine. Gromovi su treskali o ove velike hridi, a gromade kamenja rušile su se dolje u nizinu prema selu. Drugoga dana dotrčali su ljudi, pogladili su moju hrapavu koru, a na njihovom licu sam vidio radost što sam odolio gromovima. »Da nema

toga našega staroga hrasta, naša planina nebi više bila ovako lijepa«, rekli su. I, eto, od toga dana zavolio sam te ljude«.

Nakon toga im je pričao drugu još ljepšu zgodu iz svoga života: »Dolje na zemlji kraj moga korjenja je pred mnogo godina ležao neki crni truli panj. Neki crv ga je izgrizao. Vaša majka je uveče dolijetala na moje grane i prije nego bi ušla u svoje gnijezdo zapjevala bi svoju titravu pjesmicu. A ja sam onda i njoj kao i vama danas pričao svoje priče o zvjezdama, ljudima, orlovima i gromovima. Crvi su onda rastakali samo trule crne panjeve, a ptice su još onda u slozi živjele s njima. Onaj crv u panju prijekim je okom gledao naše prijateljstvo i svaki puta kada bi doletjela vaša majka, crv bi se sakrio u svoj panj. Nije trpio pjesmica, koje bi pjevala vaša majka i punačke moje priče što sam ih ja njoj pripovjedao. Odlučio je da pomuti lijepo naše prijateljstvo. Jednoga jutra, kada je odletjela vaša majka, dogmizao je do moje kore i počeo je izgrizati. Uvidio sam njegove crne misli i zadrhtao sam pri pomisli da ću istrunuti i pocrnjeti kao onaj truli panj iz koga je izgmizao crv, naš neprijatelj. Uveče, kada se je vratila vaša majka, opazila je moju snuždenost. Crv se je već bio ugnijezdio u mojoj kori. Ni vaša majka nije te večeri pjevala. — U jutro rano, ona je svojim kljunom pokucala po mojoj kori. Probudila je crva izvukla ga iz njegova ležaja i progutala. Odonda je ona ukleti neprijatelj crva. Kasnije nijesam nikada više čuo njene pjesmice. Po čitave dane odonda obliječe šumom i traži crve, koji su se počeli uvlačiti u koru živoga drveća. Kao i čovjek s onim svjetlim predmetom, tako i ona svojim kljunom lupa po drveću da sve šuma ječi. — Proganja crve. Naše prijateljstvo je odonda nerazdruživo.

»Ali kada ugine vaša majka, vi ćete me, ptići moji, ostaviti i odletjeti, a ja ću umrijeti od tuge za vama . . .«

A ptići zacvrkutaše: »Ne, hraste dragi, nikada mi nećemo zaboraviti i ostaviti gnijezda u kome smo se izlegli. Nikada zaboraviti Tvojih lijepih priča o zvjezdama, orlovima, gromovima i podlome crvu.« — Tako je i bilo. Ptići su ostali u gnijezdu, a majka ih je naučila da po šumi tamane crve. Ta ptica je bila lijepa šarena žuna.

Hrast još i danas stoji na svojoj strmoj stijeni i novim mladim ptićima svakoga proljeća priča priče o zvijezdama, orlovima i gromovima.

Viktor Cvitan.

Opustjelo ognjište

Kuća djeda Mije ostala je pusta. Po čitav dan sjedi djed Mijo u dvorištu pod starom ladonjom. Njegova je kosa sijeda, kao da je posipana injem. Oštre brazde su se urezale u njegovo lice. Stari djed Mijo je lani navršio devedeset i šestu godinu. Od svojih više nikoga nema do svojega dvadesetgodišnjega unuka i male unuke Marice. Njegov mali unuk Ivan je bio najbolji i najmarljiviji učenik u školi. Kada je bio svršio osnovnu školu, odveo ga je djed u Pazin. Fratri u Pazinu upisali su ga u gimnaziju, odijevali ga i hranili. A Ivan je i u gimnaziji bio najmarljiviji učenik. Svršio je i gimnaziju i baš tada dođoše Talijani u Istru.

Jednoga dana dodoše u Ivino selo karabinijeri i odvedoše ga u neki daleki talijanski grad. Tamo su ga zatvorili u neku podzemnu tamnicu. Nijednoga prozora nije bilo u njegovoj tamničkoj sobi, a po zidu su se do kamenog poda spuštale velike kapi vlage. Spavao je na istruloj slami. Jedina hrana mu je bila voda i crni neslani hljeb. Njegovo ime Ivan Franjić prekrstiše u Giovanni Franchetti.

Tu je ležao slomljen na istruloj slami i čeznuo za sunčanim sjajem, čija nijedna zraka nije mogla prodrijeti debelih tamničkih zidova. Mislio je na svoga staroga i sijedoga djeda. Znao je da ga nikada više neće vidjeti. Znao je da će njegove kosti istrunuti u ovoj tamnici kao što su trunule i sve one kosti njegovih zemljaka Istrana, koji su prije njega još prije stotinu godina umirali u ovoj istoj mračnoj tamnici. Te su kosti ležale razbacane okolo po kamenom podu tamničke sobe.

Svaki puta kada bi se Ivan sjetio svoga staroga djeda i svoje male seje Marice, zaplakao bi od tuge, grebao bi od očaja po vlažnome zidu tako dugo dok nebi polomio sve nokte na prstima iz kojih bi procurila krv.

Otac Ivin bio je poginuo negdje u ratu. Majka je umrla od tuge za ocem. Zakopaše je na seoskome groblju, a nad uzglavljem joj zasadiše dva čempresa. Hrastov križ nad uzglavljem je već istrunuo, te se i on svalio kao mrtav preko majčina groba.

»O, da mi je umrijeti« šaptao je Ivan. »Da mi je leći u grob uz moju majku. Ljepši bi mi sanak bio uz moju dobru majku nego u ovoj pljesnivoj tamnici, kamo nikada neće doprijeti sunčano svijetlo.«

»Majka je imala velike, modre i dobre oči pune suza. Njene su ruke bile mekane, a grudi tople. Njena se je duša gore na nebu pretvorila u anđela, ali stijene tamnice su debele i topli dah njenoga srca ne može doprijeti ovamo. Kada bi majka sletjela s neba, njena anđeoska krila razderala bi se od bodljikavih žica kojima je okružena tamnica.«

Tužan je bio Ivan. Nikada nije mogao odagnati misli, koje su ga vukle njegovom djedu, majčinom grobu, sestrici Marici i staroj ladonji, koja je rasla pred njihovom kućom u dvorištu. I ta stara ladonja mu je bila isto toliko draga koliko i grob majčin. I radi te ladonje — eto — Ivan trune u ovoj tamnici.

Bili su došli neki talijanski trgovci drvom. Dopalo im se deblo ladonjino. To je deblo bilo tako debelo, da ga pet ljudi nije moglo obuhvatiti. Ni sam pradjed Ivanov nije znao tko je posadio to deblo. Ti talijanski trgovci su djedu Ivanovom za tu ladonju nudili nekoliko talijanskih lira, ali im je Ivan umjesto djeda odgovorio, da ga nebi prodali za čitavu Italiju. Ta ladonja da im je milija od čitave Italije.

Trgovci su otišli, tužili su Ivana, da je nešto strašno ružnoga rekao za Italiju. Drugoga dana su došli karabinijeri i odveli ga u neki daleki grad. Bez suda su ga strpali u tu tamnicu.

Jednoga dana, kada je Ivan samo na časak usnuo na truloj slami, usnio je neki teški san. Snivao je, kako je njegova majka-anđeo otvorila teška gvozdena vrata tamnice. Njena zlatna krila obasjala su cijelu tamnicu. Mnogo Istrana je izašlo iz svojih tamničkih ćelija i svi su joj ljubili zlatna anđeoska krila. Ivan je osjetio kako su i njemu ponarasla isto onakova krila, kakova je imala majka. Snivao je, da je odletio u

svoje selo. U dvorištu pod starom ladonjom ugledao je svoga sijedoga djeda. Djed je ljubio hrapavu koru stare ladonje, a velike su mu suze iz očiju padale po debelom i kvrgavom korijenju ladonjinom. Ivan je poljubio svoga djeda. I sestra Marica je izašla iz kuće i bacila se bratu oko vrata. A onda je Ivan rekao djedu: »Ustani djede! Mi ćemo ostaviti našu bijelu kuću, staru ladonju, naše drago istarsko selo i grob majčin. Otići ćemo iz te naše puste i drage Istre . . .« Ali djed se je sagnuo, primio se za kvrgavo korijenje ladonjino, a kada ga je Ivan htio podignuti, vidio je, da je starac mrtav . . .

Ključevi su zaškripali u gvozdenim vratima tamnice, a njihovo je škripanje prekinulo teški Ivanov san.

Na groblju je grobar Talijan posjekao ona dva čempresa nad grobom Ivanove majke.

Djed je ovoga proljeća umro.

Staru ladonju posjekoše talijanski trgovci drvom.

Srušio se krov Ivanove kuće. Kopriva je izrasla iz njegovih ruševina.

Marica prosi selom, a o Ivanu se nikada nije ništa čulo od onoga dana, kada su ga odveli karabinijeri.

Vladoje Rovinjski

Istra

Tamo gdje se vali ljube
u mirisna jutra bistra
stoji zemlja krasnolika
zarobljena naša Istra

Nema ona silnih gora
što se gordo k nebu dižu,
nit ravnica nepreglednih
kud se bujna žita nižu.

Al' brežuljci krševiti
i dôčići crvenice
draži su nam nego silne
i prostrane sve ravnice.

Po njima nam bajam cvate,
lista smokva i maslina,
granaju se vinogradi.
majka pjesmom budi sina.

Gradovi su nanizani
— golubinja jata bijela —
srebropjene bistre rijeke
i ubava naša sela.

Ponajveće naše blago
jest djedovska krvca sveta
kojom Istra branila se
kroz tisuću dugih ljeta.

U svaki je vis i kamen
upisano naše ime,
Istra živi kroz vjekove
i umire samo s time.

Zato dok se Jadran plavi
i žubore rijeke bistre
slavenska će živjet duša
zarobljene naše Istre.

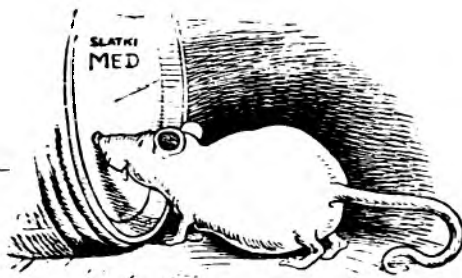
Gabrijel Cvitan.

Fuček Martin:

Život jednoga miša

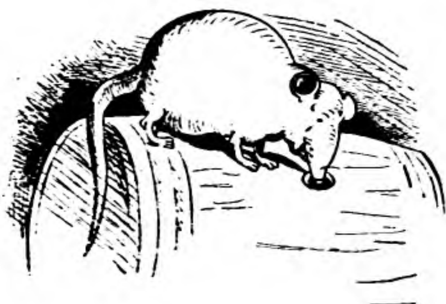
Jedne večeri, kad sam čitao novine dotrči u sobu mala Smilja i poviče: »Tata protrčao je miš! Eno ga iza ormara!« I naravski hajde u lov za njime. Odmakli ormar, zavirili i pretražili svaki kutić, no miša nema. »Smiljo, ti si nas prevarila«, rekoh ja, ali je mala sveudilj tvrdila da je bio miš. Te noći ne mogoh dugo zaspati, već mi dolazile svakojake misli, a među njima i ona o mišu. Misleći tako na tog štetočinju, kad mi se prisluhne da miš glođe negdje iza ormara. Naćulim uši i zbilja, bilo je njegovo glodanje. »Čekaj ti mene naći ću te ja. Sutradan postavih mišolovku s malo pečene slanine kraj ormara. Ne prođe dan dva, a on u mišolovci. Mali ludov zavukao se u nju, pojeo slaninu no prisjela mu; jer nije više našao izlaz iz mišolovke. »Što ću s jime?« Moje mačke će mu se veseliti. Mala Smilja poviče: »Tata, nedaj ga mačkama — ja ću se igrati s njime.« Postavih mišolovku na stol, da ga gledamo; napose mala Smilja. Opazismo da mu je jedno uho bijelo. Ja počnem otvarati mišolovku, pozvah mačke da im ga bacim. Mišić zacvili i počme da se moli, da ga ne bacim prije. nego mi ispripovijedi kako je došao k meni; da mi ispripovijedi cijeli svoj život. Zatvorim mišolovku a on poče:

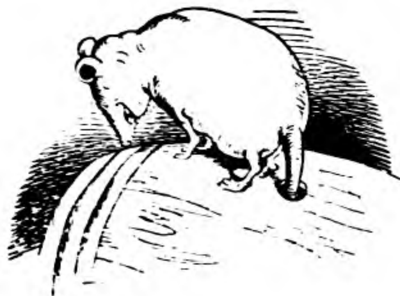
»Dođoh u vaš stan pred nekoliko dana. Bijaše mi vrlo lijepo. Dođoh k vama iz susjednog sela. Tamo se rodih i odrastoh. Ugledah ovaj svijet kako rekoh u susjednom selu u zgradi sreskog načelstva i to u sobi pritvorenika nekoliko centimetara pod podom. Sjećam se dobro, bila nas je puna mišja rupa braće i sestara. Majka se naša mnogo brinula za nas. Mi smo rasli i bili vrlo objesni. Često smo izvirivali iz rupe, a majka bi nas opominjala. Djeco, čuvajte se! Vani se šeće strašilo, koje ima u glavi mjesto očiju žeravice, a mjesto prstiju oštre i dugačke igle! Čim bi nam majka više pričala o tom strašilu tim bi mi bili znatiželjniji, da ga već jednoć i vidimo. Naša domaja bijaše kako rekoh soba pritvorenika. U njoj bijaše čestoput mnogo pritvorenika što bi nas vrlo veselilo, a znalo bi pako proći po nekoliko dana, da ne bi bilo nikoga. Tad bi i mi tugovali. Kad smo već prilično odrasli razidosmo se na sve strane, da svaki samostalno živi. Nekoju braću više uopće ne vidjeh, tek jedna sestra nastanila se nedaleko mene u istoj sobi, u protivnom kutu. Za braću neznam kako se probijaše kroz svijet. Ja i moja sestra našli smo u našoj sobi mnogo hrane i slobode. Kako u sobi ne bijaše ni stolova

ni stolaca, to je pritvorenicima često pao poveći komad hrane na zemlju pa eto nama veselja. Znali smo se često popeti i na tvrde ležaje naših pritvorenika. Moja sestra bijaše vrlo neoprezna. Jedne noći zađe u torbu jednog pritvorenika nanjušivši slaninu, no u njoj zaglavi i tako ja ostadoh sam. Pritvorenici bi se izmjenjivali što bi mene mnogo veselilo, jer bi od njih čuo uvijek nove priče. Pritvorenici su pripovijedali čega radi su zatvoreni. Tako jedan šaljivčina reče: »Braćo slušajte! Vraćah se iz klijeti malo pijan pa razbih prozor jednome susjedu i eto me za tu sitnicu u zatvoru.« Drugi opet: »Ja eto pođoh u šumu. Nije mi se htjelo kupiti suhe ogranke, već nasjekoh drva odmah kraj puta i eto braćo toga radi ja moram da odsjedim dva dana.« Često slušah takova i slična jadanja. Ja sam uvijek s veseljem slušao njihove jadikovke. Jednoga dana sretoh se s mojim bratom, koji mi reče da je kod njega u prvom spratu mnogo ugodnije i ljepše. Pomislih kako bi promijenio stan pa da odem gore k njemu; jer tamo će sigurno biti ljepše. Ova me želja toliko zaokupi da sam samo na to mislio. Znam, na hodniku sjedi podvornikova mačka i ta bi mi sigurno htjela zakrenuti vratom, kaošto je i mnogoj mojoj braći. Već nekoliko dana ne bijaše u zatvoru nikoga, a meni dojadilo toliko samovanje pa odlučih još iste noći preseliti se. Noć se spusti, a ja kradimice stepenicama gore. Srce mi se skameni, kad opazih u hodniku dvije sjajne točke, koje mi se zabadahu u tijelo. Uvukoh dah — kuda ću? Nađoh malu rupicu između vrata i vratnica i provučem se u sobu. Sad se ne bojim, pa odahnem slobodnije.

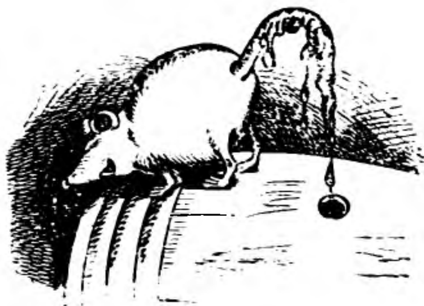

Tu bijahu naslage svakojakog papira povezanog u zavežljaje označene brojkama: 1—1000, zatim 1001—2000 i t. d. Pomislih to je sigurno pismohrana sreskog načelstva i odlučih tu ostati računajući, da me činovništvo neće mnogo smetati dolaženjem u tu prostoriju. Osobito me veselio onoliki papir, koji će poslužiti za prikraćivanje mojih zubiju, koji mi uvijek rastu. Pismohrana bijaše hladna i dosta tamna prostorija u koju je podvornikova žena često donosila različita jela da ih ohladi i sakrije pred djecom. To mi je dobro dolazilo. Plivah u slasti i dobrano se ugojih. Bijaše mi vrlo ugodno osobito u mojoj rupi, koju izglodah između onih silnih zamotaka. Ovdje ću ostati do smrti! No podvornikova žena opazi, da joj činim kvar na jelima. Zato jedne večeri zatvore u pismohranu mačku, sigurno da me uhvati. Te noći ne izlazih iz rupe; jer mi je baš u rupu dopirao sjaj mačkinih očiju. Osjetih glad, a s time i pomiso da ću morati i ovaj stan napustiti. Ali kuda ću? U prizemlje me srce ne vuče, a na tavan se ne isplati poći, jer tamo sigurno nema

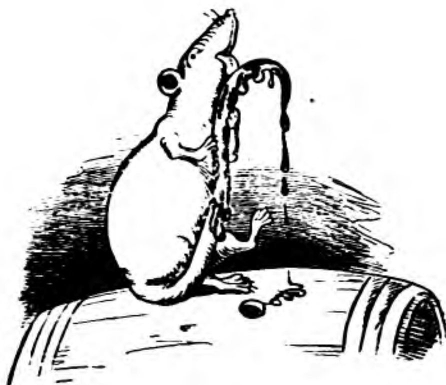
tako dobre hrane. Podvornikova žena nije više ostavljala jela u mojoj sobi. Jedne večeri, kad me je glad najjače mučio izađoh na hodnik, a tamo opet one dvije svijetle točke. Mačka skoči, a ja jedva dospjeh da šmuknem u susjednu sobu. Ha, sad mi je opet dobro.

Kraj peći nađoh neke ostatke jela pa se dobro nasitih. Zavukoh se među naslagana drva i odlučih dočekati zoru, da vidim gdje sam. Usnuh slatkim snom pa se kasno probudih. Opazim, da se nalazim u lijepo uređenoj sobi gospodina podnačelnika. Promatrajući moju novu sobu, kad li uđe lijep gospodin. Prošeće se sobom zapuši cigaretu i pođe k vratima i poviče: »Marko Fusić, Ivan Kolar!« Uđu dva čovjeka, a on ih upita zašto se zavadiše i potukoše? Svaki reče, da nije krivac, a gospodin podnačelnik im zapovijedi da se pred njim pomire i da jedan drugome oprosti. Pomislih, to je lijepo. Zatim gospodin podnačelnik pozvoni, a u sobu dođe meni dobro poznat podvornik. Tada će mu gospodin podnačelnik: »Miško, za sutra mi pripravite bundu, idem u susjedno selo, da razdijelim jednu staru zadrugu!« »Pa sutra je nedjelja,« reče podvornik. »Ne smeta, tek onda idem popodne,« reče gospodin podnačelnik. Podvornik reče, da će sve urediti i ode iz sobe.

Sutradan unese podvornik bundu i stavi ju kraj peći, da se malo ugrije. Eto mi krasne prilike da se i ja povezem u susjedno selo. Zanima me život na selu. Mora, da je puno ljepši i slobodniji, nego u ovoj zgradurini gdje mačka uvijek vreba na mene. Počeh se jako radovati. Ali kako ću se popeti na kola gospodina podnačelnika? Mislim, kad mi padne na um, eto tu je bunda, zavuci se u nju. Zavukoh se u bundu i čekam što će biti i kuda ću poći. Preglođem malo kožu i eto me između sukna i kože — krasno i sigurno mjesto. Gospodin podnačelnik i ne misli da će imati suputnika.

Kola krenuše. Put bijaše vrlo ružan, a vrijeme vrlo hladno. Gospodin podnačelnik je neprestano opominjao kočijaša: »Pazite, da se ne prevrnemo!« Nakon kratkog vremena stigosmo u to susjedno selo. Male i neugledne kućice s velikim dvorištima i vrtovima. Kola stanu pred jednom velikom kućom, a ja pomislih, to će biti moj novi dom. No bunda ostade na kolima, a ja se ne usudih sići. Za čas evo gospodina podnačelnika, koji zapovijedi kočijašu, da tjera konje gospodinu učitelju. »Konje spremite u staju, — a bundu metnite u kuhinju da mi se ugrije!«

Meni srce poče jače udarati od pomisli a i sreće, što ću se eto nastaniti kod gospodina učitelja. Sigurno je dobar čovjek pa će mi biti

lijepo kod njega. Stigosmo u školsko dvorište. Kočijaš unese bundu u kuhinju. Bože, tu bijaše krasno, toplo i uredno, pa počnem misliti kako ću se morati vladati u stanu gospodina učitelja. Kočijaš stavi bundu kraj ormara. Ja se izvukoh iz bunde i zađoh pod ormar. Osjetih miris pečenja, što me još više obraduje. Za kratko vrijeme stigne gospodin podnačelnik. Pozdravi se s gospodinom učiteljem, koji ga odvede u prednje prostorije. Kuhinja ostade prazna. Vrata na ormaru bijahu otškrinuta, a ja šmuknem u ormar ravno k pečenju. Oglođah jedan komadićak i brzo napolje. Tu je sjajno! Jela koliko hoćeš! No veselje moje ne potraje dugo. Opazih, da gospodin učitelj imade dvije mačke, koje već prvi dan osjetiše dolazak nepoželjenog gosta. Moraću se preseliti u prednje sobe kamo mačke ne zalaze. Odlučeno učinjeno. Noću odlazih po svim prostorijama pa čak i u smočnicu. Život mi je prolazio vrlo ugodno. Jedne večeri privuče me miris pečene slanine. Neka mala kutijica, žicom opletena; a u njoj slanina. Kako ću do nje. Zavukoh se u kutijicu, pojedoh slaninu ali više ne nađoh izlaz iz nje. Eto me sada u njoj. —

Nemojte me baciti mačkama! Bacite me u vrt, a ja ću se tamo nastaniti i neću više nikada doći u vaš stan.«

*

Kad je mišić svršio svoju priču rekoh maloj Smilji, da se ne može igrati s mišem pa ga odnesoh u vrt i pustih. On je veselo potrčao prema polju sretan, što se spasio od očite smrti.

*

* *

Jednoga dana kasne jeseni pođoh u lov. Prešavši dobar komad šume zađoh u polje. Opazim kopca mišara kako se munjevitom brzinom zaletio na zemlju. Nešto je uvrebao. Kobac se digne a ja opalih. Kobac padne, a ja se uputih po nj. Digoh ga, a na svoje veliko čuđenje opazih u njegovim zgrčenim pandžama — miša — i to miša s bijelim uhom.

Vrabac

Živ, živ, živ!
Čiv, čiv, čiv!
Nisam kriv
što sam živ!

Na me viču stari
šepavi pudari.
»Čuda, kažu . . .
Pojede nam trešnje sve!«

Ne vjerujte, lažu . . .
Uzmem gdje
samo jednu — dv'je.

A što drugi rade,
kol'ko čine kvara,
otkuda da znadem?
kad dozvolu za čuvara
ne imadem.

Živ, živ, živ!
Čiv, čiv, čiv!
Nisam kriv
što sam živ!

Gabrijel Cvitan.

»Molite Boga«, rekao je lovac na bivole, koji je oslobodio Kloka i Jožića, »da ste se na nas namjerili. Inače ode vam glava. Ovi Indijanci vanredno su gostoljubivi ljudi, ali ako im se netko zamjeri, ne poznaju šale ni milosrđa. A što ste im to vi uradili, da su vas tako strašno htjeli kazniti?«

»Pa, našalit smo se malo htjeli, te smo njihovom poglavici usuli u lulu baruta i potkadili mu pod nosom, a on se tako strašno ražestio, da nas je dao privezati bivolima za repove . . . Jao, što rebra bole . . .« odvrati Jožić i stade se opipavati . . . .

»A odakle ste se doskitali čak u ovu prašumu, gdje nigdje nadaleko nema živa bijelca?« pitao je dalje lovac engleski.

»Iz daleka smo svijeta došli, čak iz Jugoslavije, iz Zagreba, ako ste kada čuli za taj grad.«

»Jožiću!« klikne veselo lovac sada već hrvatskim jezikom, »ta zar je moguće da si to ti? A ovo je majmun Klok, zar ne?«

Jožić je zijevnuo od iznenađenja. Ta zaboga kako ga taj čovjek, lovac u preriji, milijune kilometara daleko od Zagreba, poznaje. A govori k tome lijepo hrvatski, ko da je negdje iz Primorja . . .

»Jesam! Ja sam Jožić, a ovo je moj drug majmun Klok«, odvrati Jožić. »Nego odakle vi nas poznate?«

»Dragi moji, dobar glas daleko se čuje . . .«

»A zao još i dalje« upane Jožić . . .

»Nijesam mislio tako, jer konačno vi baš ni nijeste na lošem glasu. Dva mala junaka, koje prati nevolja. no koji uvijek dobro isplivaju, jer nad njima bdije Providnost. Ja vas poznam, jer i ja čitam ponekad »Malog Istranina«, koji o vama i vašim zgodama redovito izvješćuje«.

»Vi ste jamačno naš čovjek, kad tako dobro hrvatski govorite?«

»Jesam. Ja sam iz Primorja. Sa otoka Cresa, a zovem se Juravić. Već sam dugi niz godina u Americi. Nekada dok je dobro išlo radio sam gore na sjeveru, no sada je i ovuda bijeda i besposlica velika, pa sam se bacio na drugi posao: hvatam divlje životinje i otpremam ih u gradove za cirkuse ili im svlačim krzna, pa ih dobro prodajem«.

»Pa kako ste saznali za nas?«

»Rekao sam ti već, da čitam »Malog Istranina«. Imade ovdje u Americi veoma mnogo naših ljudi koji ga primaju. U New-Yorku, u Pittsburgu, Hobokenu, New-Yersey-u i kojekuda. Ja se često navraćam sa svojim krznom u Hoboken i tamo podignem poštu i novine koje mi stizavaju. Među ostalim dobivam i »Malog Istranina«, kojeg mi redovito sprema naša rodakinja iz Lovrana u Istri Mary Vidošić«.

»Mary Vidošić ona iz banke Jefferson Trust u Hobokenu?, upita Jožić.

»Jest! Baš ona!« odvrati lovac.

»Poznamo je, poznamo, ona je mnogo djece pretplatila na naš list.«

»Eto, eto, kako se mi svi snalazimo na ovom širokom Božjem svijetu.«

Dok su lovac Juravić i naš Jožić tako razgovarali začuje se najednom strašan krik Klokov.

Što se dogodilo za Boga?! Klok je vršljajući za to vrijeme po šumi naišao na kavez u koji je lovac zatvarao uhvaćene zvjerke i u kom se baš sada nalazio grabežljivi jedan i silan medvjed. Neoprezan kako bijaše, Klok otvori kavez, a moj ti medonja izleti ko pomaman iz kaveza pa skoči za Klokom da ga pojede, jer bijaše strašno ogladnio. A Klok vrišti i bježi ko strijela. Jedva mu nekako uspije te se nakon dugog oblijetanja približi opet kavezu pa smuk! unutra i zatvori za sobom vrata. Medonja ostade izvan kaveza urlajući i bjesneći, dok je Klok drhtao, zatvoren, ko prut na vodi.

Lovac je odmah uvidio da tu nema šale, jer zvijer je bila ljuta i bijesna, pa bi mogla i njega i Jožića rastrgati. Skoči stoga što je brže mogao do svog konja, uzjaši i stade iz izvjesne udaljenosti da hvata medonju. Konačno mu uspije te ga vješto bačenim lasom sape oko vrata. Međutim je i Jožić dohvatio konopac pa ga je i on bacio na medvjeda, koji je u čas bio smotan i nemoćan. Klok se za to vrijeme izvukao iz kaveza, dohvatio nekakvu toljagu, pa da će i on na medvjeda, ali ga lovac Juravić zadrža i reče:

»Da mi ga nijesi dirnuo. Ja moram paziti na to, da mi medonja ostane neozlijeđen, inače mu ne valja krzno. E, moj majmune, nije ti to šala. Ovdje su medvjedi strašno divlji i da se nijesi brže bolje uspio uvući u kavez ode ti koža na pazar!«

Klok je razumio i pokunjio se.

»A hoćemo li skoro opet među ljude?« upita Jožić lovca.

»Upravo sam se spremao da odem, kad ste vi banuli amo«, reče Juravić. »Moji su drugovi otišli naprijed s ogromnim tovarom krzna i čitavim čoporom bizona, a sada ću i ja za njima. Idete i vi dakako?«

»Sasvim razumljivo,« odvrati Jožić. »Već smo zaželjeli da dođemo konačno opet među ljude. Neprestano se skićemo od nemila do nedraga, pa ćemo sasvim podivljati.«

»Naši će vas ljudi veselo dočekati. Ima tu mnogo naših. Donko Curać, Butković, Vidošićka i stotine drugih, koji će biti sretni, ako vas uzmognu upoznati.

»Kako dugo ćemo putovati, dok do njih dođemo?«

»Dragi moj, barem osam dana jašenja! Ovdje ti naime nema ni vlaka, ni automobila. Dok do prve farme dođeš polomit ćeš si kosti jašeći. No vi ste tvrdi i otporni, kako sam mogao razabrati iz vaših dosadašnjih pustolovina, pa ćete i to podnijeti . . .«

I zaista sutradan uzjahaše naši junaci na brze konje, kojih je Juranić imao nekoliko sa sobom, da mu nose tovar, i oni se otputiše prema sjeveru . . .

JEDNO PRIZNANJE NAŠEM LISTU.

Jedan naš prijatelj, uvaženi omladinski pisac, piše nam: »Mali Istranin« mi se veoma sviđa. I djeca ga vole. Ima nešto što ga odvaja od sličnih listova, a to je zanimljivost sadržaja i kratki pregledni članci. Ustrajte u tom za bolju budućnost naše sirotice Istre. Jer hiljade djece zadrhću, kad ugledaju simboličnu sliku na naslovnoj strani, a to znači mnogo . . .

ZDRAVSTVO

U polarnim krajevima nema gripe. Nedavno se vratila iz Grönlanda jedna njemačka naučna ekspedicija, koja je tamo u vječnom snijegu i ledu proboravila nekoliko godina proučavajući tamo razne prirodne pojave. Vođa ekspedicije izjavio je da su polarni krajevi najzdravije podneblje na kugli zemaljskoj. Tamo nema nikakvih bakcila, koji bi prenašali zarazne bolesti. Iako su članovi ekspedicije stanovali u kućicama sazidanim od leda i često puta, radeći, stajali do koljena u vodi, nikad se nijedan od njih nije niti prehladio. Gripa i hunjavica su tamo nepoznate bolesti.

Istom kad su se vratili u Njemačku pojavila se među njima gripa.

Znoj od velike je važnosti za zdravlje čovječjega tijela. Za vrijeme napornoga rada ili kad trčimo naše se tijelo silno ugrije, ali jer koža neprestano izlučuje znoj, to se ta vrućina veoma ublaži. Inače bi tjelesna toplina bila tolika da bi čovjek prosto »izgorio« od vrućine. Oni ljudi, koji se slabo znoje ili koji se uopće ne znoje ne mogu raditi teške poslove, a nijesu sposobni ni da budu športaši. U južnim krajevima, gdje vlada velika vrućina zlo bi prošao onaj, koji se ne znoji. I životinje se znoje. Po cijelom se tijelu znoje konj i ovca, majmun se znoji samo na rukama, nogama i na nosu, mačka na golim šapama, dočim se pas uopće ne znoji. Zato on veliku vrućinu teško podnosi, ali se ispomaže time, što zijeva i plazi jezik, koji je vlažan, pa se isparuje i tako ga pomalo hladi.

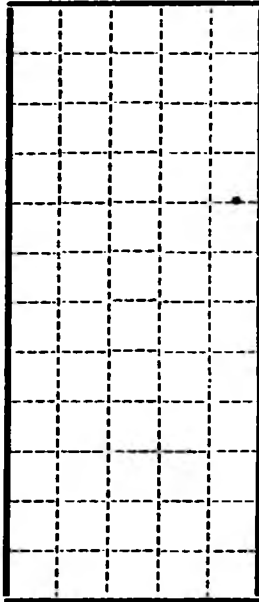
Liječenje crijevnoga katara. Profesor Dr. Reye iz Hamburga piše u jednom medicinskom listu, da je najbolje sredstvo za liječenje crijevnoga katara ovo: Bolesnik ne smije 12 do 24 sata apsolutno ništa drugo ni jesti ni piti, do li na fino naribane oguljene jabuke. Tako priredenih jabuka ima da pojede što više može, no najviše 20 komada na dan i to u obrocima; na svaki obrok 100—200 grama. Profesor Reye kaže da je taj pokus izvršio kod 50 bolesnika, koji su svi bolovali na akutnom crijevnom kataru (žestokom proljevu), pa da su svi do jednoga (a bilo je među njima i odraslih i školske djece) nakon takvog liječenja posvema ozdravili.

KRIŽALJKA

Sastavio Božo Grossman
učenik III. razr. osnovne škole, Križevci

I

Muško ime
Narod u Aziji
Povjetarac
Naša zemlja pod tuđim jarmom
Stari narod
Sredstvo za pranje
Grabežljiva zvijer
Poljodjelac
Kontinent
Ograda uz vodu
Država u Evropi
Grad u Italiji

II

Od I do II imaš pred sobom.

TEHNIČKE NOVOSTI.

Staklo. Što se sve već ne izrađuje iz stakla čuli smo u zadnjem broju našega lista. Posljednjih dana čitamo u novinama, da je uspjelo načiniti takovo staklo, iz kojeg se mogu kuće graditi, a imade tu osebinu, da se iznutra sve vidi van, dočim onaj, koji je izvana ne može vidjeti onoga koji je u kući. Na taj se način čovjek ne će trebati bojati znatiželjnih susjeda. Ne će više trebati ni zastora na prozorima, ta i onako ga nitko izvana neće moći vidjeti, dok će on nevidljiv lijepo moći gledati tko se vrze oko njegove kuće.

Uredništvu »Malog Istranina«

u Zagrebu

Danas na moj rođendan bio sam presretan, kada sam dobio od mamice na dar 10.— Din. Već davno mi je želja, da mogu i ja nešto poslati u fond »Malog Istranina«. Nažalost nije mi prije bilo moguće. Zato me taj dar neopisivo razveselio. Od srca rado šaljem ga uz mnogo pozdrava dragoj braći Istranima s željom, da ih naskoro možemo pozdraviti i zagrliti.

10.— Din sam danas doznačio čekovnom uplatnicom.

Najljepše Vas pozdravljam

Štrigova — Međumurje 8. III. 1933.

Androlić Radenko
uč. IV. razr. osn. šk.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva ulica 28. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 28. Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb, Gundulićeva ulica 22a.

Poštarina plaćena u gotovu. POJEDINI BROJ 1.— DIN

MALI ISTRANIN

Zaista se još nikad nije dogodilo, da nakon crnog i krvavog Velikog Petka ne bi svanuo i radostan dan slavnog Uskrsnuća!

GOD. IV. 1933. BR. 8.

Sretan Uskrs!

Aleluja!

**Iz trave digli glavu cvjetići
i raduju se suncu proljetnom,
po zraku lete već leptirići
veseleć se životu presretnom;
i stari panj se eto prenuo
iz mrtvila, iz svoga zimskog nuja
zelenilom se sav odjenuo
i ko da tiho šapće: Aleluja!**

**I oblaci po nebu visokom
obavili se svjetlom rumenim,
i grmići po svijetu širokom
zaodjeli se ruhom šarenim;
vrelašca usred šume lagodne
romone tiho u sto slatkih struja
a svaki uzdah majke prirode
zahvaljuje se Bogu: Aleluja!**

**I silno se je more smirilo
i tiho ljubi svoje kamenje,
a sunce ga tetošit primilo
i stvara po njem zlatno prstenje;
i vjetrić blag u dalj uminuo,
ni daška nije čuti, niti zuja,
po svemiru se mir rasplinuo,
a samo zvono zvoni: Aleluja!**

**I ljudi rajsku slast uživaju,
rješavajuć se zemskih okova;
a samo mrtvi slatko snivaju,
al život bruji i vrh grobova;
jer mjesto njih se tiho pojavlja
miloduh ruže, pjesmica slavuja
i mjesto mrtvih žive pozdravlja:
Uskrsnut ćemo jednom: Aleluja!**

**Uskrsnut ćemo! Vječne l' istine,
što razgoni nam misli žalobne,
da život ipak posvema ne gine
pred veličanstvom smrti zlokobne.
Života himnu pjeva pobjednu
i trn i cvijet i dašak i oluja
budućnost kažu nam nedoglednu
o Uskrsu: Hosana! Aleluja!**

August Harambašić

Pozdrav proljeću

**Opet svanu milo pramaljeće,
Poput raja mirisno i cvjetno,
Zdravo da si, umiljato cvijeće,
Zdravo da si, sunašce proljetno.**

**Tebe duša moja davno žudi,
Srce moje sretno sad je znaj,
Miljem srećom napunjaš mi grudi,
Ti mi stvaraš na tom svijetu raj.**

**Rascvjetala drveta, šljivici,
Sva se narav novim ruhom kiti,
Cvijećem sitnim rese se travnici,
Gore, brda, luzi sjenoviti.**

**Milopojka zapjeva na grani,
Da veliča tve ljepote čari,
Oj proljeće, tako svedj mi svani,
Za bol tada duša mi ne mari.**

Viktor Rudolf

Četrdesetgodišnjica Družbe Sv. Ćirila i Metoda

Ove se godine navršava četrdeset godina, otkako je u Istri osnovana jedna velebna organizacija, koja bijaše okupila u svoje redove sve što je bilo čestita, plemenita i idealna u našem narodu. Ta se je organizacija zvala **Družba Sv. Ćirila i Metoda**, a osnovana je god. 1893. sa sjedištem u Opatiji, tom najljepšem biseru naše Istre. Naš se narod u Istri nalazio u to vrijeme u jeku najvećih borbi za svoje narodne pravice. Austrijske vlasti, bojeći se snage probuđenoga slavenstva, nastojale su svim silama, da narodni pokret na jugu, a najpače u Istri uguše. U tom su se cilju obilno služile Talijanima iz nekojih istarskih primorskih gradića, kojima bijahu dale svu vlast nad našim življem. A ona šačica talijanske gospode znala je vrlo dobro da će izgubiti svoju vlast onoga časa, kad se hrvatski narod u Istri probudi, osvijesti i prosvijetli, pa je zato uz pomoć njemačkih gospodara tlačila narod gdje god bi stigla, upropaštavala ga gospodarski na najnepošteniji način, branila njegovim sinovima pristup u javne službe, nije im htjela dati ni jedne škole, samo da narod ostane što dulje neuk, zapušten i neprosvijetljen.

Upravni odbor Kluba Ćirilo-Metodskih zidara u Zagrebu god. 1894.
Stoje: Dr. Stunić, Levin Polc, Milan Kučera, Mirko Oršanić, Albert Stättler
Sjede: Milan Ogrizović, Vjekoslav Spinčić, Predsj. Kornitzer, Dragutin Freudenreich, Ratković

U tom odsudnom času, kad je već izgledalo da bi narod naš, nemoćan i siromašan, mogao podleći sili, osnovano je društvo, koje je imalo da se suprotstavi i svemoćnim njemačkim gospodarima, koji su od lijepe naše Istre htjeli stvoriti nekakav oesterreichisches Küstenland, i šačici tali-

janske gospode koja su htjela da Istra bude njihovom domenom. Osnovana je Družba rodoljuba sa svrhom da našem narodu u Istri dade sama škole. koje mu tuđi gospodari uporno uskraćivahu. Za zaštitnike uzela je sebi slavenske prosvjetitelje svetu braću Ćirila i Metoda.

Istrani su i sami znali, da se bez pomoći ostale svoje braće ne će moći odhrvati premoćnijim gospodarima, zato su zazvali u pomoć braću s ove strane Učke i Velebita. Braća kao prava braća najspremnije su se odazvala očajničkom kriku potlačene braće u Istri. Za najkraće vrijeme osnovala su se rodoljubna društva, koja su imala zadaću da pomažu istarske Hrvate u borbi proti tuđincima. U svakom mjestu, u svakom selu, svakom prigodom i u svakoj zgodi sabiralo se za Družbu i za hrvatske škole u Istri. Bila je to jedna od najveličanstvenijih patriotskih akcija što ju povijest pamti. Diljem čitave Domovine u Hrvatskoj, Slavoniji, Bosni, Hercegovini, Dalmaciji i dr., na svakoj se zabavi, na svakoj priredbi, na svakom sastanku, u svakoj gostioni sakupljalo za Istru. Mala djeca po svim školama donosila bi svakog dana učitelju po koji novčić, odricala se igrački, a nekoja čak i kruha, samo da bi se moglo što više novaca nakupiti za škole njihovoj istarskoj braći.

Uspjeh je bio izvanredan. Družba je stala graditi po svim istarskim selima svoje škole. Na tisuće je malih Istrana zanosno pjevalo po tim školama svoje pjesme budnice i davorije u svom materinjem jeziku. Do sedam stotina lijepih škola zabijelilo se po istarskim selima, na stotine je tisuća malih istarskih Slavena progledalo, osvijestilo se i spasilo rodu svom i narodu.

Družba je Istru preporodila. Istra je bila spašena. A sada, kad je već jednom probuđena i osviještena, sada se više neda otuđiti. Glave padaju, ali se odnaroditi nedaju.

U rodoljubnom, požrtvovnom i nesebičnom radu za Istru glavni je grad Zagreb prednjačio. U njem se samom svake godine sakupilo do sto tisuća zlatnih kruna. Već god. 1894. osniva nekoliko poletnih rodoljuba Klub Ćirilo-Metodskih zidara, koji je razvio zamjernu djelatnost. Na našoj slici vidimo agilne članove upravnog odbora toga kluba.

Duša toga kluba i jedan od najrevnijih prijatelja Istrana bio je građevni poduzetnik Kornitzer. On je sam plaćao svaki mjesec članarinu za tri stotine članova to jest 300 zlatnih kruna. O svom je trošku uredio najprije panoramu, a malo zatim i prvi kinematograf u Zagrebu, kinematograf Ćirilo-Metodskih zidara, čiji je sav prihod išao u korist Družbe Sv. Ćirila i Metoda za Istru. Tajnikom je kluba bio glumac Dragutin Freudenreich, koji je u zajednici s poletnim mladim sveučilištarcima organizirao sabiranje po gostionama. U svakoj pa i najzabitnijoj gostioni visjela je limena kutijica s napisom: »Za hrvatske škole u Istri«. Dva su odbornika svakog mjeseca išla otvarati kutijice. Građani su se u svojoj ljubavi za Istru siroticu pokazali zaista velikima: u nijednoj kutiji nije nikada bilo nađeno manje od 100 forinti.

Kako u Zagrebu, tako je bilo i po ostalim gradovima i mjestima u svim hrvatskim zemljama. Tako je god. 1907. načelnik Splita Dr. Trumbić sam sabrao 50.000 zlatnih kruna i poslao ih Družbi u Istru. U Sisku su školska djeca otkidajuć si od ustiju svake godine sabrala po 1000 zlatnih

kruna, što je u ono doba bio čitav imetak. A tako i u svim drugim gradovima: Karlovcu, Varaždinu, Brodu, Zemunu, Zadru i dr.

Minulo je četrdeset godina. Družbe naše davno već nema. Nad našom je sunčanom Istrom prohujio strašan orkan i uništio sve, u prah satro sve dugogodišnje napore i žrtve najvrijednijih i najplemenitijih sinova našega naroda. Svi žuljevi milijuna naših najčestitijih rodoljuba odoše u dim. Svi oni siromašni novčići stotina tisuća djece diljem domovine bačeni su u tutanj. U onim bijelim, čistim kućicama, Družbinim školama širom Istre, danas više ne odjekuje naša pjesma, ne čuje se naša riječ. Tuđi učitelji, bogzna otkale iz Sicilije i Kalabrije doklaćeni, bane se po njima i odnarođuju dječicu našu....

*

Prije nekoliko sam dana zapao u donjoj Ilici u jednu od onih starih gostiona u Zagrebu, u kojoj su nekad dobri građani s mnogo ljubavi punili škrabice »za hrvatske škole u Istri«. U uglu sjedio je mio starčić. Jedan od onih, — rekoše mi — koji je nekoć s puno zanosa te škrabice postavljao. Glumac Dragutin Freudenreich. Sjedoh k njemu i zamolih ga da mi priča o onim lijepim danima. Duša od čovjeka, umalo što ne zaplaka. »Jadna naša Istra, što li smo sve za nju dali, što sve žrtvovali, samo da je spasimo sebi i rodu svome, a eto kuda ode muka naša«. I sliku mi je dao koju ovde donosimo. Hvala mu za sve, što je učinio za dragu Istru našu. Hvala i svim onima, koji su uz njega s mnogo mladenačkog zanosa za svetu stvar radili. Hvala i svim onim drugim znanim i neznanim pregaocima diljem čitave lijepe domovine naše, koji su ma što za Istru žrtvovali. E. R.

Radoslav Kovač

Na vrelu mladosti

Pođemo li jednom od ulica koje vode izvan grada vidjećemo da su kuće što dalje od središta sve manje i manje dok se konačno ulica ne svršava s malim kolibicama u kojima stanuje puka sirotinja. U jednoj od tih potleušica stanovalo je dvoje staraca: nekadašnji sluga Andrija sa ženom Klarom. U mladosti služili istoga gazdu. Tamo se zavoljeli i vjenčali. Štedili su cio život i skucali tek toliko da su mogli kupiti ovaj kućerak s krpicom vrta uzanj. Životarili su oskudno. Novaca nijesu imali a oboje je bilo staro, bolesno i nesposobno za rad. Starca Andriju mučila kostobolja i neduha, a žena mu Klara veći dio dana preležala stenjući na krevetu. Nije čudo da je starom Andriji dosadio život. Kad je jednog dana otišao u planinu da nabere suharaka i sav izmučen i zadihan sjeo na snop granja da se odmori dugo se davio kašljem a kad ga je kašalj malo popustio primio se obim rukama za glavu i očajno jaukao: »Bože, Bože! Ili mi pomozi ili me riješi tih muka!« Sav se zamislio pa nije primjetio kako se za njim pojavila ljupka, mlada žena, u bijeloj haljini opasana zlatnim pasom te se prestrašeno trgnuo kad mu je rekla: »Vila sam ove planine. Čula sam tvoje uzdisaje i hoću da ti pomognem. Reci što želiš?« Starac Andrija baci se pred njom na koljena i dršćućim joj glasom zahvaljivao. »Na čemu hvališ čovječe, ta još ti nijesam pomogla. Reci brzo što želiš!«.

»Kad si tako dobra, o prebijela vilo, molim te povrati mi mladost i zdravlje!«.

»Dobro« reče vila. »Otiđi na mladu nedelju prije jarkog sunca u ovu planinu. Potraži u najvišim visovima malo jezerce u kojemu dvije vitke breze ogledaju svoj stas. U tom se jezercu okupaj onog časa kada vidiš da se sunce rađa a onda gutni nekoliko kapi te vode. Od svake kapi bićeš mlađi godinicu dana.« Kao dašak nestane vile među vrsima jela a starac ode kući. Mislio je kako će se veseliti njegova Klarica kada dođe kući kao mlad momak, kakav je bio pred 50 godina, pa joj objesno namigne crnim ufitiljenim brkom kao onda kada se prvi put zagledala u njega.

Svojoj Klarici nije ni riječi o tome govorio jer je mislio rugaće mu se da se napio.

Na mladu nedjelju, rano još za sumraka, obuče se u svetačko ruho i pođe u planinu. Žurio se u koliko su ga njegove staračke kosti mogle nositi. Zašao je u planinu i verao se uskim, šumskim puteljkom. Spoticao se o golo žilje s kojega je bujica isprala zemlju. Svaki je čas sustao da odahne pa se opet požurio dalje da ga sunce ne prevari. Kad je bio na vrhuncu dizala se kao paučina tanka, bijela maglica u vis i tamo se rasplinula.

Ogledavao se čas lijevo, čas desno, dok ne opazi na maloj šumskoj čistini dvije breze i pođe onamo. Među njima modrilo se malo jezerce, prozirno da mu je zagledao do dna. Upravo je izlazilo sunce i bacalo kose, blještave zrake na lazurnu površinu jezerca. Brzo se svuče i zagazi do pasa u vodu i sav se opere. Osjećao je kako mu žilama struji jače krv te se vraća mladenačka snaga. Zgrabi šakom malo vode, nadnese je nad usta i oprezno srkne nekoliko kapi. U bistroj površini jezerca ogledavao je svoje lice i vidio kako lagano nestaju staračke bore i ono poprima glatki mladenački izgled. Sijede mu brčine pocrniše. Skočio je iz vode kao mladić, brzo se obukao i potrčao kući šumskim puteljkom. Kad je ostala mrzovoljna. Zavidjela mu je na mladosti i zdravlju pa mu je izvukla iz kuće i srdito mašući štapom tjerala koke iz vrta.

»Dobro jutro, babo!« nazva joj veselo. Klara raširi oči, prekrsti se od čuda, odbaci batinu i vrisne »Nečastivi«. Odjuri u kuću i brzo zaključa za sobom vrata. Dugo je lupao, zvao je milim imenima ali Klara ne otvara. Tektamo negdje o podne otvore se oprezno vrata a iza njih bojažljivo izviri Klara. U ruci je držala grančicu sa svetom vodom, škropila ga njome i govorila: »Iš, nečastivi, iš!« a kad je vidjela da nečastivi ne mijenja svoj lik upita ga: »Svaka krštena duša hvali Boga; hvališ li ga i ti?« Andrija se nasmije: »Nisam ja nečastivi već tvoj Andrija onakav kakav sam bio u mladosti«,

Još uvijek pravo ne vjerujući pusti ga Klara u kuću ali je za svaki slučaj pridržala grančicu sa svetom vodom u ruci.

»Moj je Andrija imao na leđima crnu znamenku. Skidaj košulju da vidim imaš li je i ti?« Andrija poslušno skine i Klara prepozna znamenku. On joj ispriča kako se pomladio i Klara se malo smirila ali je ostala nepovjerljiva prema njemu.

Prolazili su dani. Andrija je polazio dnevno u grad na nadnicu, zasluživao paru i donašao Klari razne milošte da je udobrovolji ali ona

je ostala mrzovoljna. Zavidjela mu je na mladosti i zdravlju pa mu je dnevno predbacivala da je vilu molio samo za sebe a na nju da je zaboravio. Jednog mu dana reče: »Odlazi u planinu, potraži vilu i zamoli je da i mene pomladi. Tada ćemo oboje sretno živjeti kao u mladosti«.

Posluša je muž ode u goru na ono mjesto gdje je prviput ugledao vilu i zavikne: »Gdje si, dobra vilo!«. Dolepršala vila iz oblaka: »Što me trebaš?«.

»Pomozi mi, po Bogu sestrice! Vratila si mi mladost i zdravlje ali nemam zadovoljstva. Mlad sam a baba mi stara. Dnevno me grize, da sam samo na sebe mislio a na nju sirotu sasma zaboravio. Poslala me da te umolim bi li htjela i nju pomladiti«.

»Neka učini kao i ti pa će se pomladiti« reče vila i nestane je.

Uoči mlade nedelje napekla Klara raznih kolača, poslagala ih u košaru, metnula i dvije boce vina. Ostaće cijeli dan u planini da proslave povratak mladosti.

Zorom krenu u planinu. Andrija je u jednoj ruci nosio košaru a o drugu se podupirala Klara. Teškom mukom dovuče je do vrhunca. Baba se bojala da je ne prevari sunce pa je još prije njegova ishoda zašla u jezerce i cvokoćući zubima čekala njegov izlazak. Granulo je i željkovano sunce. Klara se brzo oprala, zagrabila obim šakama vode i prije nego je Andrija mogao zapriječiti lakomo je progutala. Časom se pretvorila u malo čedo. Skoči Andrija i izvuče čedance iz vode da se ne utopi, zamota ga u haljine i ponese kući. Putem ga sretali ljudi i pitali otkuda mu to dijete a on svima odgovarao: »Pa to je moja žena«.

»Hahaha« smijali se ljudi. »Siromah, razvodenila mu se pamet« i kolutali rukom pred čelom.

Muku mučio Andrija s djetetom nedjeljicu dana. Napustio i posao radi djeteta. Nema mira od djeteta ni od susjeda. Dolaze znatiželjni susjedi, čudom se čude, krstom krste, klimaju glavama i sve jedan drugome šapćući izilaze. A Andrija je svakom govorio: »Gledajte, ljudi Božji, ovo derište. To mi je bila žena. Znali ste je dobro, mnogo vas je puta ošinula svojim oštrim jezikom a nije bogme ni mene štedila. Iz lakomosti gutnula je na vrelu mladosti suviše vode i postala malo čedo. Imadem s njom pune ruke posla. Uradi sve u kući i oko kuće pa se brini još i za to malo dijete, znadete i sami da je to teško za mušku glavu. Smilujte se! Uzmite to dijete sebi na brigu, pošteno ću vam plaćati«.

Tako je govorio svakome ko mu je od susjeda dolazio u kuću, a oni bježali iz kuće i vani jedan drugome govorili: »Siromah. Smele mu vile pamet«.

Andrija patio dalje a kad mu dozlogrdilo uzeo dijete na ruke i pošao u goru. Dozivao je vilu: »Sestrice, dobra vilo, javi se!« Javila se vila iz oblaka: »Što me opet trebaš, čovječe? Nijesam li ti svaku želju ispunila?«, »Sreća moja, bijela vilo, da mi ih ispunila nijesi. Nesretan sam bio onako, a ovako još nesretniji. Molim te, ispuni mi samo još jednu želju. Učini nas opet starcima«.

»Znala sam da ćeš se pokajati. Pogledaj oko sebe. Sve je prolazno. Jedan se život rađa a drugi trne. Samo ti si htio da budeš vječno mlad«.

Suha grančica otkinula se sa stabla i lagano ga okrzla po ramenu a njemu se učini da ga se vila dotakla rukom.

Probudio se: »Bože, starost je starost. Čovjek se brzo umori, gdjegod zaspi i muče ga strašni sni«.

Uzdahne starac Andrija, zabaci suharje na pleća i odgega kući.

Domaće ognjište

Gradska djeca nijesu nikada osjetila onoga čara, one posebne topline, koju ne može da pruži nikakva bogato opremljena i ornamentima iskićena peć u gradskim kućama, a još manje najmoderniji uređaji centralnog grijanja. Taj čar, tu posebnu toplinu može se osjetiti samo uz ognjište. I zato je našim djedovima i pradjedovima kućno ognjište bilo najveća svetinja. A i svi mi, koji smo u ogromnoj većini izišli iz seljačke kolibe, s nekim se neopisivim čeznućem sjećamo na kućno ognjište, oko kojeg smo u najmlađim godinama, sjedeći na krilu djedu, baci, ocu ili majci, proživjeli toliko lijepih, toliko ugodnih časova.

Vatra je pucketala, ugljevlje se žarilo, a omašni panj lagano dimio, dok smo mi širom otvorenih očiju slušali lijepe priče iz drevnih vremena, priče, koje su tako ugodno tekle i romonile iz ustiju djedova naših ili baka starih. Što li sve nijesu ta naša draga topla ognjišta čula! Kako mi, tako su i oci naši i djedovi, prije mnogo, mnogo godina sjedili za tim istim ognjištima, prepričavali unučadi svojoj jade i nevolje prošlosti, svoje muke i borbe i svoje sretne i svijetle dane. Sva se povijest naša uz ta ognjišta stara odigrala.

Donosimo sliku tipičnog jednog našeg istarskog ognjišta, sa svim kuhinjskim oruđem oko njeg. Kome se od nas, prognana braćo istarska, mlada i stara, ne će oči suzama orositi, kad ga pogledamo. To naše lijepo i drago i tako toplo domaće ognjište... Mnogo je danas opustjelo, na mnogome je sveta vatra prestala da gori. Ali to neće potrajati vječno. Neugasiva vatra ljubavi do tih starih domova naših, do tih drevnih ognjišta naših, nije ugasila, ona gori vječnim plamom u našim srcima i mi ćemo je na ognjištima našim starim jednoga dana ponovno raspaliti. A dotle neka nam Bog očuva ta stara opustjela slavenska ognjišta naša.

E. R.

Majmun Klok, mali Jožić i njihove vragolije

Put po nepreglednim pustarama, šikarama i beskonačnim poljanama nije bio baš ugodan. Klok i Jožić jašili su na jednom konju, a naš Primorac lovac na divljač, na drugome. I koješta su međusobno razgovarali, pričali o starom kraju, o lijepoj Istri, sretnoj Jugoslaviji, i nevoljama i mukama naših iseljenika, koji ostaviše stari kraj. Da se prehrane, lovili su putem raznu divljač, ispekli je na ražnju i obilno se gostili. Klok je bio majstor u hvatanju ptica. Popeo bi se na kakvo stablo i bistrim svojim okom promatrao oko sebe ne bi li gdje ugledao na grani kakvu lijepu i tustu pticu, a onda smuk! ko strijela na nju i već se je koprcala u njegovim šapama, a malo zatim bila je već na ražnju, koji je s mnogo spretnosti, vrtio naš Jožić.

Ali sad su već nekoliko dana lutali po pustim poljanama, gdje nije bilo ni ptica ni zečeva, ni druge divljači. A jesti je ipak trebalo. Što će? Valjalo je uhvatiti kakvog bivola, skinuti mu kožu i ispeći kakvu pečenkicu. Ali gdje ćeš naći bivola, kad su ih crvenokoži Indijanci rastjerali na sve strane.

Ali eto sreće iznenada. U velikoj se daljini uzvitlala prašina. Malo zatim eto ti jednog prekrasnog bizona, koga su neki Indijanci na brzim mustangima tjerali sve u šesnaest, a ni za boga da ga uhvate. Vanredno im je spretno izmicao. »Klok, udri za njim! Jožiću, potjeraj ga eto nam masne pečenke!« kliktao je Primorac, divlji lovac, i zaletio se na svom konju za bizonom. Uzalud! Bizon je bježao ko strijela, pa ga nije bilo nikako moguće uhvatiti.

U to se Klok odvaži i u nekoliko skokova eto ga kraj bivola, pa da će mu skočiti za vrat, kad li se bik razbjesni pa udri na Kloka. I bio bi ga probo rogovima za tren oka, da mu se Klok nije ugnuo. A Klok nalazeći se u smrtnoj opasnosti ugibao se skačući sad desno, sad lijevo, bik za njim i sad će na da ga probode. Ali Klok, prefrigan ko uvijek, opazio jedno stablo i u tren se oka popeo na nj, dočim je bizon zaletivši se strahovitom snagom udario glavom tako snažno o drvo da mu je odmah lubanja pukla. To se, uostalom najbolje vidi na slici.

A Klok vidjev da je bizon nastradao slavodobitno siđe s grane i s jednom se toljagom u ruci postavi kraj svoje žrtve kao da govori: jeste li me vidjeli junačinu, kako sam ga odalamio?

U to se bijahu već približili Indijanci, a stigao je međutim i Jožić s lovcem Primorcem. Da ste sad vidjeli oduševljenje Indijanaca. Njihov vođa skinuo je s glave svoju perjanicu i natakao je Kloku. »Ti si junak«, rekao je, koji si sve bez oružja i bez lasa, tako majstorski ubio ovog divljeg bizona. Od sada si naš prijatelj i brat«.

Nato su oderali kožu bizonu i priredili sjajnu gozbu. Dugo su se veselili i zabavljali. Iza toga siti i zadovoljni uzjahaše opet na konje, pa krenuše svaki na svoju stranu. Da vam je bilo vidjeti Kloka, kako se junački protegao na svom konju, zakićen indijanskom perjanicom, kao kakav vrhovni poglavica.

Eh, baš je junak taj Klok. Majstor da mu nema para.

RAZNO

Cedri na Libanonu. »I tada sagradi Salamon velebni hram i obloži ga cedrovinom s Libanona«. Tako ste i vi jamačno čitali u biblijskoj povijesti i saznali ste da je Libanon visoko gorje u Palestini. U tom gorju rastu nepregledne šume ponosnog cedra, orijaškog vječno zelenog drveta, koje divno miriše. Cedrovina je neobično čvrsto drvo, pa su u stara vremena gradili od nje brodove i kuće, a i Salamun je svu drvenu građu u veličanstvenom hramu jerusolimskom izradio iz nje. Cedrovina je vrlo skupa, pa danas izrađuju iz nje skupocjene ormare u koje se pohranjuju dragocjenosti. Cedar doživi silnu starost, U Salamunovu gaju blizu vrta Edena u kom su navodno boravili naši praoci Adam i Eva, imade još i danas oko 400 cedra, koji su stari nekoliko hiljada godina. Promjer nekih od tih debla imade čak do 11 metara.

Osim na Libanonu ima cedrova i na Himalaji. Hindusi ga smatraju božanskim drvom pa ga zasađuju u blizini svojih hramova.

I u Evropi ga nalazimo u pojedinim velikim parkovima tako u Engleskoj, Francuskoj i u Njemačkoj oko Rajne. Iz cedrovine cijedi se neka vrst opojno mirisnog ulja. — Drvo koje se tim uljem namaže, ne će crvi nikada rastočiti.

Jedna riječ prouzročila smrt 49 ljudi. U meksikanskom gradu Ohulalulco za vrijeme jedne predstave u kazalištu, netko je iznenada viknuo: »Vatra!« Ta je riječ izazvala strahovito zaprepaštenje. Ljudi su pojurili k izlazu gazeći jedan drugoga i rušeći sve što im je stajalo na putu. Da nesreća bude još veća netko je u onoj smućenosti potrgao električnu žicu. Tko se god dotaknuo žice, na mjestu je ostao mrtav. Na taj je način poginulo 49 ljudi. Naknadno se ustanovilo, da se netko htio samo našaliti, pa je iz objesti kriknuo »vatra«, dočim u kazalištu nigdje vatre ni bilo nije. — Ta jedna jedina riječ, koju je jedan nesavjesnik izrekao stajala je života toliko ljudi.

Ne govorite stoga koješta, samo ovako uludo. Dobro promislite prije nego ćete što ovakova reći. Mogli bi jednom jedinom objesnom riječi prouzrokovati mnogo zla.

Čuvajte se nepoznatih pasa. Petgodišnji dječak Jan Koczka našao je na ulici u Budimpešti maloga psića i odnio ga kući. Nakon po prilici tjedan dana, kod psa se pojavili znaci bjesnoće. Ugrizao je dječaka, njegovu majku i njegova oca. Isprva nije tome nitko posvećivao nikakove pažnje. Ali nakon nekoliko dana izbila je bolest, pa su morali odvesti u bolnicu i oca i majku i dječaka i svu njegovu rodbinu, pa i mnogu susjednu djecu, koja su se također običavala igrati s psićem. Za kratko su u bolnici u najstrašnijim mukama umrli i otac i majka i još nekoji od njihovih ukućana. Djeco, čuvajte se nepoznatih pasa.

Kakvo odijelo nose urođenici na otočju Južnog Mora. Kad kome od nas ustreba odijelo, naša će nas majka ili otac odvesti u trgovinu i nakon kratkog pogađanja nabaviti će nam odijelo po volji.

Urođenici na Tonga otočju u Južnom Moru ne mogu promijeniti haljine tako brzo kao mi. Nema u njih trgovina s lijepim izlozima ni odijela na izbor. Svuda oko njih prostiru se samo guste šume, pa kad moraju da se obuku moraju da se dugo muče, dok si ne prirede kakvo takvo odijelo. Dobri se Bog, međutim, i za njih pobrinuo, pa im je dao neku vrst stabla iz kog se može praviti tkanina. Kad stabalca narastu do određene visine i dok su još sasvim mekana, urođeničke ih žene iščupaju ravno ih odrežu i poslažu te šipke jednu uz drugu, pa ih metnu u vodu. U vodi stabalce nabubri i još više omekša, a kako neprestano izlučuje neku vrst lijepila to se svaka stabljika jedna s drugom slijepi, da ih se više ne može raskinuti. Žene zatim lupaju po stabljikama, stružu ih i tiskaju, dok ne postanu tanke i gipke kao tkanina. Nato ih ispiru u vodi i suše na suncu. Često ih znadu obojadisati crvenom ili žutom bojom, a ponekad ih iskite kojekakovim šarama, crtama ili trokutima.

Da znate samo koliko ih muke stoji, dok spreme jednu ovakovu haljinu, a ne kao mi, koji za desetak časaka kupimo gotovo odijelo i odmah ga obučemo.

Ptice pjevice se vraćaju. Kako je poznato naši nas mali pjevači ostavljaju svake jeseni i sele na topli jug da tamo prezime. U proljeće se pak vraćaju opet u naše krajeve u stare lugove i stara gnijezda. Ovih dana neprestano vidimo pojedina jata, kako se sretna, cvrkućući vraćaju. Gdje su bile naše drage ptičice? Velika ih se većina sklonula preko zime u Južnu Francusku, Španjolsku, Siciliju i zapadnu Afriku.

Fućek Martin:

Tri brata

U majke bila tri sina: dva pametna, a treći nešto sulud. Imali nešto ovaca i malenu, trošnu kolibicu. Majka im naskoro umrije, a braća odluče da se dijele. Pametni bijahu sporazumni kako će podijeliti imovinu, no suludi nikako da pristane na njihove predloge. Vrijeme prolazilo. Jednoga će dana braća suludome:

»Hajde, brate, predloži ti, kako ćemo se dijeliti!«

Suludi će:

»Dobro! Dijelićemo najprije ovce. Svaki će od nas trojice sagraditi staju, a u čiju će staju doći ovce, neka budu njegove!«

Braća pristadoše i sagradiše staje. Prva dvojica od lijepih stupova i dasaka, ukrasivši ih raznolikim šarama, a suludi načini staju od pruća i trave. — Vraćajući se ovce s paše preplašiše se šarenih staja pa jedna za drugom pobježe u staju suludog brata.

»Ovce su moje!« reče suludi »što ćemo sada dijeliti?«

»Tvoje su ovce, a naša kućica, što ćeš više!« rekoše pametna braća, »idi s njima kuda znaš; mi te više ne trebamo!«

Suludi pokupi ovce i pođe u svijet. Stiže do neke stare bukve. Ovce se raziđoše za pašom, a on sjede pod bukvu. Vjetar je njihao staru i trulu bukvu tako, da je ona škripala, a suludom se pričini da bukva veli:

»Bukva bi ovce!« — »Bukva bi ovce!«

Suludi će: »Kad ćeš dati novce?«

Vjetar zanjiše bukvu, ona zaškripi a bratu se prisluhne: »Sutra — sutra!«

»Dobro, sutra pripravi novce, dobićeš ovce«, reče suludi.

Sutradan, zorom rano pita on bukvu:

»Gdje su novci?« no bukva šuti. Vjetar malo dune, a bukva će:

»Bukva bi ovce!«

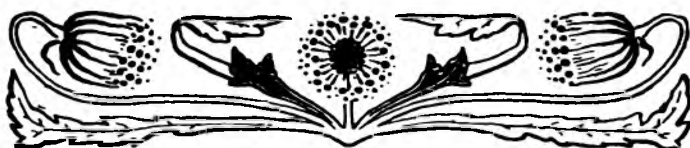
»Daj novce«, reče on.

»Sutra, sutra!«

To ga razljuti, pograbi sjekiru i počne sjeći bukvu. Udari sjekirom nekoliko puta, kad li iz trule bukve počeše padati zlatnici. Stade ih skupljati i kući odnašati, a pozove i braću da mu dođu pomoći odnašat silno blago, koje su u šuplju bukvu spremili sigurno neki razbojnici.

Braća prenijeűe blago u svoju kolibicu gdje još i danas bogato žive, ako nisu umrli.

P R I R O D A

Pauk slabo vidi. Prem imade pauk osam očiju vidi mnogo slabije nego čovjek. Plijen na koji navaljuje mora se micati da ga može vidjeti. Ako stoji nepomično on ga ne će opaziti. Imade međutim drugo jedno pomagalo, koje mu nadoknađuje slabi vid, a to je opip.

Ogromna žaba, nazvana žaba-vol živi u južnom dijelu Sjeverne Amerike. Duga je 20 cm a teška je oko ¾ kile, te je prema tome pravi orijaš među žabama. Na hrptu je maslinasto-zelena, a na trbuhu bijela. Veoma je proždrljiva. Skače na druge male žabice, gmazove, ribice i ptičice i njima se hrani. Njeno je meso dobro i tečno, pa je ribari love udicama, mrežom, a ako je potrebno i pucaju u nju. U nekim mjestima uredili su čitave ribnjake, u kojima tu vrst žaba odgajaju. Tek kažu da je noću nemoguće izdržati u blizini tih ribnjaka, jer žaba-vol tako strahovito krekeće ko da vol buče. Zato se i zove žaba-vol. Zamislite sada ribnjak u kom živi nekoliko tisuća ovakvih žaba, koje sve stanu noću najednom strahovito kreketati.

Jezero nastalo preko noći. U okolici Napulja baš kraj jedne željezničke postaje jednoga su jutra umjesto lijepog pašnjaka, ljudi opazili prostrano jezero. Noću se čula podzemna grmljavina, a ujutro eto ti krasnog jezera na mjestu gdje dan prije nije bilo ni kaplje vode. Stanovnici toga sela kažu, da se je na istom mjestu već prije 50 godina bilo pojavilo jezero, koje je kasnije ponovno nestalo. Takve promjene na zemaljskoj kori u vezi su s podzemnim potresima raznih zemljinih slojeva. U kraškim krajevima nijesu ništa neobična.

MALA POŠTA

Veleč. Don Andr. Murat, Šipanska Luka. Veseli nas da tako pažljivo pratite naše pisanje. »Ladonja« je stablo orijaške veličine i neobično široke krošnje, koja znade zasjeniti po čitave trgove. U Istri su ga zato djedovi naši sadili skoro u svakom selu nasred glavnog trga pred crkvom pa su se pod njegovim granama u ugodnoj hladovini razgovarali. Ima ga i u Dalmaciji dosta. Književni mu je naziv koprivić a zovu ga i kostela (košćela, kostilja).

Zagonetke i odgonetke

ODGONETKA ZAGONETKE U PROŠLOM BROJU

»Mali Istranin«.

Ispravno su riješili zagonetku: Nikola Beljan, Josip Abramović, Vinko Janeš i Slavko Jugović svi iz Skrada; Dragan Srdoč Zamet; Stipčić Stanislav, Sušak; Ivo Čić, Osijek.

Nagradu dobio: Stanislav Stipčić.

ZAGONETKA. Sastavio: **Ivo Čič, Osijek.**

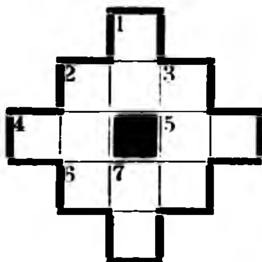
1) — — — — Najveći grad naše zemlje po tuđinom
— — — — dio tijela
— — — — hitra kretnja
— — — — prilog
Okomito i vodoravno daje isto.

JEDNADŽBA. Sastavio: **Ivo Čič, Osijek**

2) A = domaća životinja
B = zemlja se vrti oko nje
C = upitna zamjenica
X = lijep gradić na istočnoj obali Istre
A + B + C = X

KRIŽALJKA. Sastavio: **Stanislav Stipčić, Sušak**

3)

Vodoravno: 2) sjeverna životinja
4) lična zamjenica
5) zemlja se vrti oko nje
6) rijeka u Egiptu

Okomito: 1) začin jela
2) član obitelji
3) bolesnik je osjeća
7) treći padež lič. zamj.

Zanimivo je i zabavno rješavati i sastavljati križaljke i ostale zagonetke. Danas mnogi ljudi posižu za tom korisnom i jeftinom zabavom. — Da bude ta omiljela zabava pristupačna i onima, koji nemaju raznih priručnika i skupih leksikona na raspoloženju, sastavljen je jedan opširni leksikon džepnog formata pod imenom

DŽEPNI LEKSIKON

priručnik sa uputom za sastavljanje i rješavanje zagonetaka pa se upozoravaju svi koji žele jeftini leksikon prikladan za svakoga da ga mogu nabaviti u svakoj trafici i knjižari uz cijenu od dinara 28.— ili kod autora uz istu cijenu u kojoj je za provinciju uračunano i pouzeće.

Za prijatelje Malog Istranina stoji knjiga samo 25.— Dinara.

Vladimir Vrdjuka
Medvedgradska ul. 48 Zagreb

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva ulica 28. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26. Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb, Gundulićeva ulica 22a.

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVOM OVAJ DVOBROJ STOJI 2.— DIN

God. IV. 1933 Br. 9-10

I četvrta je godina minula

a mi još uvijek s jednakim poletom, puni mladenačke snage i svježine, lagano, ali ustrajno i sigurno koracamo naprijed po točno zacrtanom putu. Ništa nas s toga puta ne može skrenuti, ništa zadržati. Jer nas vodi Ljubav, ono uzvišeno čuvstvo, koje pokreće sunce i ostale zvijezde, sav svemir, sav mikrokozmos i makrozmos — kako reče pjesnik — nas vodi čisti i nepatvoreni idealizam.

Nema za nama ničijih preporuka, ni velikih ni malih, ni subvencija, ni honorara. Ali je zato za nama nešto mnogo jačeg, mnogo snažnijeg: za nama je sve, što je u narodu našem čestita, plemenita i idealna, a u prvom redu nadobudna, nesebična i patriotska mladež.

A pred nama? Pred nama je Istra! Ona draga patnica naša, divna u svojoj prirodnoj krasoti, veličanstvena u svojoj boli, herojska u svojoj Kalvariji. Za Nju, siroticu našu, krutom silom iz toplog krila materinjeg otrgnutu, radimo, za Nju i sretniju budućnost Njezinu.

Napori su naši bili okrunjeni uspjehom. Ta može li rad, koji podržava sama ljubav, samo pregaranje, sama požrtvovnost, imati neuspjeha?

Ponosno bacamo poglede unatrag. Četiri stotine tisuća primjeraka »Malog Istranina«, razletilo se u ove četiri godine u svako selo, u svaku kolibu, širom ove naše, svima drage, Jugoslavije, pa i daleko preko granica njezinih. Na stotine se hiljada djetinjih ruku radosno pružilo, da primi i pozdravi ovog skromnog i nenametljivog, ali zato tim milijeg glasnika, svoje male progonjene istarske braće.

Po svim se školama čitaju štiva iz ovog malog lista, uče se na pamet deklamiraju i pjevaju iz njega pjesmice pune topline i osjećaja, vježbaju se igrokazi.

Ne samo to! I šest smo hiljada lijepih knjiga poslali u svijet, šest hiljada »Suza Istre«, koje su dirnule na tisuće mladih srdaca i užgale u njima svetu vatru rodoljublja.

I još nešto! Dvije tisuće primjeraka igrokaza »Vilinsko kolo« štampali smo i razaslali širom domovine, da i tim putem, s dasaka pozornice, živom riječi pobudimo u srcima tisuća slušatelja ljubav do drage naše Istre.

A one tisuće pisama, apela, okružnica savjeta i uputa, kako se ima raditi za zajedničku svetu stvar, ne ćemo ni da spominjemo.

To je eto jasna bilanca našega dosadašnjega rada. Hvala Bogu, nije bila pasivna. Naprotiv, visoko je aktivna i mi vedra čela i čiste savjesti polažemo evo svim svojim prijateljima javne i čiste račune o svom radu . . . .

Velikima se, odista, pokazaše naši prijatelji u svojoj plemenštini. I mi ne možemo — prem znamo da ne traže hvale — a da im ovom prilikom, svima, svima, ne izjavimo u ime svoje i u ime patničkog naroda našeg pod Učkom, najdublju zahvalnost za pomoć, što su nam je ukazali i simpatije, kojima su pratili naš rad.

U prvom redu onim stotinama vrijednih rodoljuba — učitelja, lučonoša u zabiti seoskoj, koji su s mnogo ljubavi i požrtvovnosti, širili među povjerenom im mladeži kult Istre sirotice . . .

I sokoli su bili na visini. Do šest stotina sokolskih društava držalo je po više primjeraka našega lista i pružalo ga svome podmlatku. Nekoja od njih čak po četrdeset i pedeset komada. Sretne li Majke Jugoslavije, dok imade takvih sinova, a još sretnije Istre naše. dok imade takvih sokolova!

I časnom svećenstvu narodnom neka je hvala, jer nas je i ono, uza svu neimaštinu, u kojoj danas uglavnom živi, u duhu svjetlih tradicija svoga staleža, izdašno potpomoglo!

I onim mnogobrojnim rodoljubnim općinama štono su — unatoč teške krize, koja još uvijek nesmanjenom žestinom bjesni, — plaćale pretplatu za lijepi broj svojih marljivih i siromašnih učenika, od srca zahvaljujemo.

Svi ti naši prijatelji neka znadu, da ni jedan dinar, koji dadoše, nije bio utrošen nepotrebno, da niti zadnja para nije išla ni za čiju ličnu korist, jer su svi suradnici, od glavnoga do posljednjega, radili iz čistog idealizma, odričući se svake, pa i najmanje nagrade za svoj trud.

Ernest Radetić.

Lipi tići

Lipa dico, mali Istrijanci,
iz Istrije brižni izagnanci,
ki nimate hiže ni hižišta,
daleko od rodnega ognjišta.
Sami ste u svitu ka košići,
zdravi bili, lipi mali tići!

Sada ide kraj školskemu litu
kada sve je u najlipčen evitu.
Ali lipča od svakega cvića
to je kita istarskih ditića.
Po svih školah na slavinsken jugu,
vi činite jenu vrstu dugu.

Prija nego školu ostavite,
Tići mali, malo promislite
na Istriju i njeno kamenje,
koje čuva staro van korenje.
Di naš rod je usadija žile,
di su naše stare majke mile.

Vaše žile sad su porizane,
vaše mlade duše razjadane.
I puti za dragu domovinu
prisičeni svakon njejen sinu.
Naša zemlja priko mora čeka
zalud dicu nazad da dočeka.

Lipi tići, vi starega roda,
stareg roda i dobrog poroda.
Vi ste dica zemlje i kamena
i mladi ste ka trava zelena.
Zato nikad ne gubite viru,
ki viruju nikad ne umiru.

Vaša vira je zemlja crlena,
kako srce h moru položena.
To su gore i ravnice plave,
silni ljudi ki po njih borave.
Tima ljudon trdu viru dajte
i na delu straha ne poznajte.

Mate Balota

Za pseudonimom Mate Balote krije se jedan poznati i istaknuti istarski javni radnik. Našim čitateljima ne možemo, nažalost, ovdje otkriti njegovo pravo ime. No tko je pratio njegove snažne stihove u našem listu lanjske godine, pa kad još k tome pročita i ove dvije pjesme poslane nam za ovaj broj, ubrzo će upoznati silan talenat i neobičnu snagu njihovog autora.

Nakon trideset godina

Iz mojih školskih uspomena.

Milan se vratio iz škole nešto ranije nego obično. Ušao je u kuću, a da ga nije nitko ni vidio ni čuo. Stavio je svoje knjige u ormarić, u kojemu su bile i druge njegove stvari. Bilo mu je upravo prijatno da ga nitko nije opazio, jer se veselio, što će majku iznenaditi s jednom viješti, koja mu je zarumenila obraze od radosti. I zato je svaki čas otvarao svoj kaput i pogledavao radosno na prsa, a zatim ga je opet zakapčao. Otišao je i pred ogledalo, raskopčao kaput i glasno se od veselja nasmijao.

Uto je baš ušla u sobu njegova majka, te je čula njegov smijeh.

— Oho!

— Ljubim ruku, majčice!

— Što se ti tako slatko smiješ, pa još pred ogledalom?

— Majčice, imam ti nešto novoga, lijepoga, krasnoga kazati.

Pri tim riječima gorjeli mu rumeni obrazi od ushita.

— A što je to takovoga? Pričaj svojoj majci. Baš sam radoznala.

— Najprije te moram poljubiti. Znaš majčice, tako sam danas sretan.

— I Milan zagrli majku i izljubi je strašću iskrenih osjećaja.

— Ti si danas neobično raspoložen.

— I sretan, majko.

— Pričaj mi razlog tvoje sreće.

— Evo, čuj me, kazat ću ti.

Milan još nije mogao ni započeti svoje pričanje, kad u sobu udje otac. On poleti odmah k ocu, poljubi mu ruku, a otac ga poljubi u čelo.

— Zdravo sinko, zdravo majko!

Ljubim ruku, oče!

— Zdravo tata! majka će ocu. Molim te, sjedni, pa će nam Milan nešto pripovijedati, što ga je danas osobito razveselilo.

— Hoću, hoću, da čujem, primjetit će otac i sjedne uz majku do stola, a Milan je stajao pred njima.

— Danas smo imali tri sata predavanja, počeo je Milan. Iza trećega sata otišao je naš razrednik iz sobe i za čas se opet vratio. U ruci je nosio neki zamotuljak. Sjeo je ponovo k stolu, i stao nam pričati. pričati, puno i tako lijepo.

— A o čemu?

— Čujte me! Pričao nam je, kako u Istri živi isti narod kao što smo i mi ovdje. Oni govore onako kao i mi. Samo su dosta veliki siromasi. Njihova je zemlja krševita pa slabo rodi. A narod je dobar kao dobar dan.

— Istrani su bili i dobri pomorci, dodat će otac.

— Da, i o tom nam je govorio gospodin razrednik. Ali nam je rekao da ti naši Hrvati u Istri nemaju svojih škola. Škole da su samo talijanske i njemačke.

— Znadu Talijani i Nijemci što rade. Oni će u školama da odgajaju mlade Talijančiće i Nijemčiće, primjetit će otac.

— I zato se ondje osnovala Družba svetoga Ćirila i Metoda, da podiže hrvatske škole za istarsku djecu. U tu svrhu sabiru se prinosi po svim hrvatskm krajevima. I baš ovih dana bit će sabiranje, i ja . . .

U taj čas raskopča Milan svoj kaput, a na grudima mu trobojka s natpisom: »Sabirem za našu Istru.«

— I ja ću sabirati. Hoću oče, tako mi sreće, da pomognem toj našoj tužnoj braći, koja se ne mogu ni moliti Bogu u svojemu jeziku, niti mogu polaziti svoje škole.

Otac i majka se pogledaju, u očima im se zasvjetle suze i oboje kao u jedan tren skočiše sa sjedala da ogrle svojega sina.

Čas jedan zavladao je tajac. Nitko nije govorio ni riječi.

— Lijepo je sinko, da se tomu veseliš, prekinut će šutnju otac.

— To su krv naše krvi, nastavi majka.

— Treba svi da pregnemo oko toga, jer narod bez škola jest narod bez budućnosti, uzneseno će otac.

— A još nešto, oče. Gospodin razrednik nam je kazao, da smijemo sabirati po čitavome gradu, i tko sabere tisuću kruna, dobit će od Družbe posebni počasni znak za znak hvale i odlikovanja. Ja bi želio sabrati i više od tisuću kruna, ja ću nastojati.

— To je lijepo, a tvoj otac će ti u tome prvi pripomoći.

I otac ode u drugu sobu, da se opet brzo vrati.

— Evo, reče otac, i stavi na stol pet stotina kruna.

Milan ga nijemo pogleda.

— Ovih pet stotina kruna to je prilog za tvoju majku.

Milan zadrhta na čitavome tijelu, strasno zagrli oca, i zarida glasno.

— Volim te, sinko, kad ti se srce rastapa za narodnu stvar, radosno će otac, ali u njegovim očima zatitraše suze.

— Hvala ti, oče, i poljubi opet oca.

— Majko, i tebi hvala, te ogrli majku.

— A i u tvoje ime dat će otac istu svotu, pa sad eto imaš već tisuću kruna.

— Dobri oče, puno ti zahvaljujem za tvoju dobrotu. Sretan sam, da sam već na prvome koraku polučio toliki uspjeh. Ali to još nije dosta, ja ću još sabirati, jer hoću da bratski pomognem svojoj braći u Istri.

Milan je doista sabrao preko tri tisuće kruna, i njegov je otac u njegovo ime poslao taj novac istarskoj Družbi. Nije potrajalo ni nekoliko dana, a poštom je prispio jedan list iz Opatije. U njemu se ravnateljstvo Družbe zahvaljuje Milanu za njegovo požrtvovno nastojanje i šalje mu

u ime hvale i odlikovanja zlatni znak, koji ima uvijek nositi u zapućku kaputa. Neda se opisati radost Milanova, kada mu je otac uručio taj znak.

*

Prošlo je od toga doba mnogo vremena. Preturili smo i svjetski rat. Svi su se narodi veselili, da će po pravilu samoodredjenja naroda moći sami odlučivati o svojoj sudbini. Hrvati i Slovenci u Istri nijesu bili dionici ove sreće. Sticajem prilika mnoge su obitelji hrvatske i slovenačke zato preselile u naše krajeve, a naročito im je bilo stalo do toga, da im djeca polaze hrvatske škole.

Mali Milan već je danas čovjek od 40 godina, a služi kao profesor u Karlovcu. U tome mjestu bio je internat, u koji su bila smještena djeca istarska — zvali su ih istarske izbjeglice. Djeca lijepo razvijena, bistra i iskrena, — dječaci i djevojčice. Svi su od najveće česti polazili gimnaziju.

Jednoga dana pozove upravitelj istarskoga internata Milana u internat na mali domjenak. Milan se tome veoma veselio, jer je naročito volio tu djecu, a i ona su njega susretala osobitim poštovanjem. On je naime još uvijek nosio u zapućku zlatnu značku. Milan se osobito začudio, kada ga je upravitelj odveo u veliku zavodsku dvoranu, u kojoj su bila sakupljena sva djeca. Na ulazu prolomio se zrakom gromki i urnebesni: Živio!

Kako je Milan bio skroman, nije mogao u prvi čas shvatiti da se klicanje njega tiče.

Njih obojica stupiše na povišeno mjesto pred djecom. Nastala je grobna tišina, a stotina očiju upereno u Milana. On je osjećao te poglede, i bilo mu čudno pri duši.

Upravitelj u toplome govoru podsjetio je mladež na lijepe dane, što su ih proživljavali u dragoj Istri. Ističe rodoljubivi rad braće onkraj Velebita, koji su od svojih usta otkidali da pridonesu žrtvu za podizanje hrvatskih škola u Istri, da tako spasu djecu od odnarodjivanja. U tome trenu pokaže mladeži prstom na zlatni znak, što ga je Milan imao u zapućku, a koji je dobio još kao 12 godišnji dječak.

Dvorana se tresla od oduševljenih povika, Milanu se micahu usnice od ganuća, a na oči mu navriješe suze. Upravitelj mu se zahvalio za njegov plemeniti rad za istarsku djecu, a naročito je istakao, da je i sam baš u to doba polazio Družbinu hrvatsku školu u Istri, pa ga zato Milan lično obvezuje na zahvalnost.

Nato je jedan maturant deklamirao pjesmu, što ju je sam ispjevao u počast profesoru Milanu. Poslije njegovih riječi zagrmješe povici zahvalne mladeži: Živio dobročinitelj Istre! Živio naš dobri gospodin profesor!

Milan očito ganut nije smogao riječi da im se zahvali za ovo prijatno iznenadjenje, već drhtavim glasom uz grobni muk reče: Ja ću vam od danas biti otac, kad ste izgubili Majku . . . **Viktor Rudolf.**

Viktor Rudolf, dugogodišnji ravnatelj obrtne škole u Osijeku, stari je prijatelj naše Istre. Davno još prije rata odlikovala ga Družba sv. Ćirila i Metoda zlatnom značkom u znak zahvalnosti za njegove velike zasluge oko širenja kulta Istre među ovdješnjom braćom. Zlatno rodoljubno srce . . .

Molitva Učke

Kad sunašce na istoku grane
I osvjetli Učku — goru svetu,
Iz mog oka krupna suza kane,
Žaleć, Učko, tvoju sudbu kletu.

Gdje su tvoji sivi sokolići,
Odnjihani na mekanu krilu?
Gdje su tvoji premileni tići,
Da poljube majku svoju milu?

Daleko su, sirotice moja.
Tugu tuže, k tebi ruke krile,
Lutajući bez mira pokoja,
Bez domaje, bez majčice mile.

Ti zamuknu, ali grudi tvoje
Uzburkane rad nepravde klete,
Višnjem dižeš suzne oči svoje,
Molitve mu šaljuć svoje svete:

Dobri Bože, daj mi djecu vrati!
Da na rodnoj vesele se grudi,
Uslišaj me kad te moli mati,
Sirotici jadnoj ti milostiv budi!

Viktor Rudolf

Dvije pjesmice sa dječije žice

ČUDO.

Zasjalo je sunce
Sa vedre visine.
Pod cjelovom žarkim
Bijeli snijeg gine,
I nešto se budi
Sred zelene trave:
To glavice dižu
Ljubičice plave.

SUNCE I ROSA

Rano zorom po livadi
Proljeću metulji,
I gledaju gdje po cvijeću
Blistaju dragulji . . .
Spuštaju se sunca traci
Sa visine rajne,
I sa cvijeća kradu redom
Sve dragulje sjajne.

Rikard Katalinić-Jeretov

Prijatelji

U gospodara Pere Divića bijahu pas i mačka. Pas Davor vjeran svome gospodaru kao svaki pas, al i maca Sivka voljela svog gospodara i mazila se oko gazde Pere kao prava maca.

Tako bilo, dok je u kući gospodara Pere Divića cvala sreća i što narod veli pjevala zlatna kesa. Kolo sreće ide naokolo, pa je i na vratima gospodara Pere pokucala bijeda. Zlo dolazi i nezvano i nadošao je crni dan, kad su gospodaru Peri prodali kuću i baštinu. Iz rođena doma, pod mrak, išao je u crnu noć gospodar Pere Divić. Za njim se vukao žalosni pas Davor, a maca Sivka prela je mirno na krovu i čekala nove gospodare.

R. Katalinić Jeretov

Rikard Katalinić-Jeretov stari je naš prijatelj i suradnik od prvog dana. U našoj književnosti zauzima već nekoliko desetljeća odlično mjesto. Najljepše su mu pjesme posvećene Istri. Tople i mekane, ali i borbene i pune muževne odvažnosti, Jedan je od najboljih naših omladinskih pisaca, pa su mnoge njegove uzorno pisane stvari ušle u školske udžbenike. Živi u Splitu, gdje je predsjednik tamošnje Jugoslav. Matice.

Na straži

Idući danas obalom čuo sam nekog mališa, gdje srdito veli:

— Uh, ta škola!...

Nekako mi je to zazvučilo, kao da bi deran volio da škole nema. Volio bi, da nema škole, u kojoj može da sluša tolike lijepe stvari, da pjeva, da se zabavlja i sve u slatkom jeziku svoje majke!

Ej moj mališane! Htio bih, da te vidim u mome selu u Istri — ujutro, kad zvono zove u školu. Znam za tih prikrajak, otkuda bi ti mogao nesmetano da gledaš. I vidio bi, kako oni moji sirotani idu pognute glave, bez volje, malo poplašeni, kao izgubljeni jaganjci. E, ali oni znaju šta ih čeka u školi! Čeka ih tuđi učitelj, tuđa riječ — sve tuđe. Šta bi oni dali, da mogu samo čas prosjedjeti uz tebe, moj mališu lijepi!

Bilo je vrijeme, kad se je i u onoj školi učilo, govorilo i pjevalo kao i u ovoj tvojoj. A bilo je u njoj — čemu da tajim? — nekoliko mališana, koji bi često kao ono i ti uzdahnuli: — Uh, ta škola!... No čim se pročuo glas, da učitelju prijeti velika opasnost, da su neprijatelji Talijani odlučili ubiti ga, a na njegovo mjesto postaviti svoga čovjeka, tuđinca, sva se djeca kao jedan okupila oko njega. I tužno su gledali u njega, i željno pili svaku njegovu riječ.

Onda su nekog dana iz grada nahrupili nekakvi crni ljudi, provalili u školu, spalili sve knjige i slike, djecu rastepli, a na učitelja pucali. No on im sretno umače u šumu- gdje se nekoliko dana sakrivao među grmljem i po raznim špiljama. Tu ga je našao mali Dinko, i otada mu je svakog dana nosio kradom ručak i večeru. Najposlije se učitelju ražalilo na djecu pa odluči da se vrati u selo, te — šta Bog da! I tako se jednog dana na školskoj zgradi opet otvorila vrata, odjeknulo poznato zvonce, ali nekako tiho, kao da se boji, da ga ne bi čuli oni u gradu; i dvorana se u tren napuni djece.

Sva su ona nježna lica sjala od radosti i gledala u učitelja, kao da ga danas prvi put vide. Malo je doduše omršavio, poblijedio, i kosa mu i brada nešto odveć izrasla, mjestimice i pobijelila, ali oko mu je kao i prije, a i posmijeh. Tek mu je glas malko ohrapavio, a nekiput mu malo i zadrhće, kao da učitelju nije dobro, kao da ga nešto boli...

Djeca su na okupu sva osim maloga Dinka. Učitelj se uvelike iznenadi videći da ga još nema pa upita:

— Zar je Dinko bolestan,

— Nije, gospodine učitelju! Malo prije vidio sam ga, kako se uputio prema Kalvariji, odgovori jedan dečko.

— A zna li, da sam ja ovdje?

— Zna....

— Učitelj se snuždi. Učenik, koji mu je od svih najbliže srcu — izostao je. Jedini, i baš danas....

Vrijeme je ružno. Vani uji vjetar, povija grane stabala poredanih pred školom, iz časa u čas sjevne, pa zatutnji — bliža se oluja. Kako je onaj dečko mogao da odnemari školu, i baš u ovaj dan — možda posljednji!....

— Djeco, poče učitelj onim svojim bônim glasom, slušajte me, kao da me više nećete nikada čuti. A kad se vratite kući, radite i nadajte se, kao da ćemo se sutra opet vidjeti.

Sve ono korisno i lijepo, što je u prošlim danima prosuo među njih, sada je opet skupljao kao u nekakvu šećernu grudicu, da im još jednom zasine u svoj svojoj slatkoj bjelini. I onda im priđe bliže, kao da bi htio da se s njima stopi u jedno, i stane da ih moli, neka uvijek vole ovaj stari kamen, na kome su se rodili i narod, iz koga su potekli i jezik svoj slatki, materinji...

I dok učitelj govori, biljedo mu lice probija rumen, a oči mu se neprestano upiru o vrata, od želje, da na njima ugleda svog ljubimca Dinka. Međutim vrijeme prolazi, a dječaku ni traga. Valjda se gdjegod zadržao kod igre, pomisli učitelj, i bude mu, kao da ga je nešto za srce ujelo.

Nepogoda sve žešća, vijorina silnija, munje, strijele, pljusak — prava strahota. A učitelj jednako govori...

Pa kad se svrši vrijeme obuke, i oluja nešto popusti, pozove djecu da ustanu i da se s njime pomole Bogu. I kad svi složno izmoliše jedan »Oče naš«, naredi im, da izmole još jedan, pa još treći... možda posljednji — mišljaše učitelj s tugom u duši.

Djeca se potom raziđoše, i učitelj osta sâm. Školska mu se dvorana učini u taj mah kao grobnica, ledena i pusta. Mira mu nije davala ni misao na Dinka. Što li se za Boga dogodilo onom nesretnom djetetu!

I kako nije mogao odoljeti radoznalosti i neizvjesnosti, koja ga je mučila, iziđe i uputi se ravno u kuću Dinkovih roditelja. Na vratima zateče mu majku, slabašnu, ispaćenu ženu, u ovaj mah malo prestrašenu. Htjede da je pita, što je s dječakom, ali mu ona rukom učini znak, neka je slijedi u kuhinju. Tu mu žena objasni, kako se Dinko, čim je zazvonilo zvonce za školu, digao i otišao na Kalvariju, otkud se nedaleko vidi cesta, što vodi iz grada. Tamo je odlučio da ostane, dok se škola svrši, da može odmah dojaviti, ako bi se s one strane pojavila kakva neprijateljska kola...

Još nije pravo ni dorekla, a u kuhinju utrči desetgodišnji dječak, sav pokisnuo, pomodrelih usana, ali svjetao u licu.

— Mama, sve se dobro svršilo...

— A kamo si se sklonio, kad je ono najjače pljuštilo?

— Stisnuo sam se čvrsto uz Krst, i tako mi je barem glava ostala pod zaslonom, što se savio nad raspetim Isusom...

Učitelj je stajao u sjeni. Htio je nešto da kaže, ali mu riječ nikako nije mogla kroz grlo. Najednom raširi ruke, saže se nad dijete, gotovo pokleknu preda nj, izljubi mu ledene ručice, zagrli ga i gorko se rasplače nad njim.

Viktor Car Emin

Viktor Car Emin dugogodišnji urednik i izdavač »Mladog Istranina« i »Mladog Hrvata« u Opatiji poslao nam je ovu lijepu crticu. Držimo da nije potrebno da ga posebno predstavljamo našim čitateljima, ta njegovo je ime jedno od najsvjetlijih u našoj književnosti. Dosad se nije našlo pero, koje bi bilo prikazalo istočnu Istru i njezine tipove starih pomoraca, bolje od ovog velikog i nadasve snažnog pisca. Na književnom polju radi neumorno još i danas. Živi na Sušaku i uređuje list »Mornar«.

Sinovi mora

Sinovi smo mora, djeca sunca vrela:
Ljubitelji pravde, slobode čuvari.
Iz kamena naša iznikoše sela.
Djedovi nam bili uskoci, gusari.

U krvi nam leži zahuktalost mora,
vrisak galebova, snaga senjske bure;
sva divljina naših nebotičnih gora,
izdržljivost silna ove zemlje sure.

Skršili smo zube mletačkoga lava,
potopili lađe saracenskog vraga.
O naše se stijenje razbi carska slava.
Azijsko kopito ne smrvi nam praga.

I hajduci bjesmo od nevolje ljute . . .
Ostavljasmo ralo slomljeno u dôcu.
Dok drugi zidaše blagostanja pute,
mi smo umirali na turskome kôcu.

Al' nikad se s ovog ne maknusmo žala;
kroz stoljeća duga tu smo — na vidiku.
I gdje jednoć noga djedova nam stála
stojimo i danas čvrsto na braniku.

Sinovi smo mora, djeca sunca vrela.
Ljubitelji pravde, slobode čuvari
Iz kamena naša iznikoše sela
Djedovi nam bili uskoci, gusari.

Gabrijel Cvitan

Sv. Nicefor, biskup pićanski

Usred vrućeg ljeta jašio je sveti Nicefor sa svojim dvjema sinovicama iz Pićna u daleki Oglej. Morao je svojem poglavaru, oglejskome patrijarhi, jer ga neki ljudi bijahu krivo optužili.

Blizu Buzeta potrči mu u susret mnogo čeljadi i zamoli svetoga biskupa, da im pomogne u nevolji; žeđa ih je morila, blago im skapavalo, nigdje ni kapi vode. Biskup klekne, digne oči k nebu, prekrsti štapom, a vrutak hladne vode priključa iz kamena. Isto čudo učini sveti starac i negdje blizu Trsta.

Na tome putovanju prenoći jednom biskup u nekoj gostionici. Kad ujutro, a sinovice potrčale biskupu, k svome stricu, i javile mu, da je medvjed napao i zaklao na paši njegovu mazgu. »Potražite ga, zauzdajte ga, i recite mu, da ga ovdje čekam«, odgovori starac. I zaista krotak i miran dođje medvjed pred biskupa. »Sada ćeš mi ti nositi prtljagu«, reče starac, a medvjed pusti da ga natovare.

Pred Oglejem nagrne mnogo naroda, da vidi tuženoga biskupa i njegova medvjeda. U patrijarhinoj palači skine svoj prašni plašt. Misleći, da je sunčana zraka nekakva motka, položi na nju plašt, i gle čuda: plašt ostane viseći na zraci. Čuo je sve to patrijarha pa izašao pred sveca, kleknuo i zamolio ga, da ga blagoslovi. O onim tužbama nije više htio ni da čuje.

Na povratku u Pićan umrije svetac kod grada Umaga. Prije smrti oprosti onima, koji ga bijahu tužili, i naredi, da se pošalje u Pićan njegova desna ruka u znak očinskoga blagoslova. **Vladimir Nazor.**

Vladimir Nazor najsnažniji je i najdublji pjesnik na slavenskom Jugu. Više mislimo da nije potrebno reći. Živi u Zagrebu kao upravitelj Dječjeg Doma na Josipovcu.

Predstava

Veselim hihotom i usklicima radosti razletila se mladež iz školske dvorane. Sve brblja, sve je živahno, veselo, djačići se natjeravaju, igraju, dogovaraju se za sutrašnje izlete i popodnevne igre. Stari učitelj promatra neobuzdano veselje djece iz prikrajka, te je žalostan u duši! Čitav sat držao je djeci predavanje o Istri! — Kao iskusan stari učitelj spremio je predavanje tako, da je živim riječima ocrtao sve ono što je smatrao potrebnim, da učenicima kaže. Rastumačio im je položaj, naveo sve rijeke, sve važnije gradove, ocrtao im ljude, te dobre, marljive vrijedne ljude, koji teškim i mukotrpnim radom iz krša vade ono, što im je najpotrebnije za život. Za život Istrana, koji ne smije da se služi svojom riječju, koji mora da zatomi svoj narodni osjećaj, koji ne smije da bude Hrvat, već mora da se potalijanči! Sve ovo ocrtao je dobri učitelj živim riječima u koje je ulio svoje osjećaje za tužnu braću, — tužne sirotice Istre. Djeca su pažljivo slušala; u času dok im je govorio, on je opazio i suzicu u dječjem oku. Nu čim je predavanje svršio, — gle neobuzdane radosti i veselja u svim dječjim srcima — nitko nije više mislio na predavanje u koje je on uložio toliko ljubavi, toliko osjećaja.

Zaustavio je jednog dobrog svojeg učenika!

»No sinko, kako ti se je svidjelo predavanje?«

»»Krasno, gospodine učitelju!««

»A jesi li što upamtio od onoga što sam vam pripovijedao? Možeš li mi nabrojiti rijeke u Istri?«

»»Rijeke u Istri jesu . . . jesu . . . jesu . . . joj, gospodine učitelju. oprostite, ali ja sam ih zaboravio!««

Teško je bilo učitelju. Dao si je toliko truda da posveti jedan sat sirotici Istri, a gle, skoro nikakav uspjeh. On se je nadao, da će djeca pod dojmom predavanja izaći iz škole žalosna, da će sve misli biti usredotočene na ISTRU, a kad tamo, sve je za čas zaboravljeno, svi misle na izlete, na nogomet nitko ne govori više o predavanju.

Prošla je godina dana.

Stari učitelj je ovaj put priredio predstavu u spomen Istre. Djeca su glumila alegorijsku sliku o ISTRI. Već same priprave za tu predstavu zaokupljale su sve djake više nego mjesec dana. Prepisivale su se uloge i učile se naizust. Pokusi su se držali svaki dan. Svaki je morao svaku ulogu naučiti i pokušati. Najbolji je tad smio nastupiti. Svi su poznavali komad i skoro sve uloge. Sa neobičnim oduševljenjem prionuli su na rad. Stari je učitelj upravljao pokusima, učio lijepo izgovaranje, uvježbao skladno pjesme, koje su se pjevale u tom

komadu. Zatim se je prešlo na uredjivanje pozornice u školskoj dvorani. Svaki je doprinijeo svoj dio, samo da predstava bude što bolja i ljepša. Svaki pojedinac želio je da saradjuje. Jedan je slikao kulise, drugi ih je postavio, treći je palio i gasio svjetla, četvrti je dizao i spuštao zastor, a mali glumci su još u zadnji čas opetovali svoje dobro naučene uloge, i molili šaptaoca, neka dobro pazi, da im prišapne, ako bi slučajno zapeli.

Najveće je oduševljenje bilo na sam dan predstave. Ne samo da su svi djaci došli, već i njihovi roditelji i znanci. U svečanom raspoloženju prošla je predstava. Bilo je oduševljenja, bilo je ganuća koje je postiglo svoj vrhunac kad je mali dječarac na pozornici doviknuo strancu koji je ustvrdio, da Istra više ne postoji: »varaš se nametniče! Jošte živi Istra ponosita! Tu u našem srcu živi Istra naša, sva hrvatska, sva slavenska. Nikakova sila je iz našeg srca izbrisati ne će!«

Iza predstave promatrao je učitelj svoje djake! Svi su razgovarali samo o Istri. Svaki je stavljao svoje opaske predstavi. Sa radošću u srcu ustanovio je učitelj, da je sad postigao ono što je želio, a što je kod svog predavanja tek u maloj mjeri postigao. Nekoliko dana iza predstave. još su svi razgovarali o Istri, a što su sa pozornice čuli i vidjeli zapamtili su svi vrlo dobro.

Zaustavio je učitelj jednog svog dosta nemarnog učenika!

»No sinko, kako ti se je svidila predstava?«

»»Krasno, gospodine učitelju!««

»A jesi li što upamtio od onoga što si vidio i čuo? Možeš li mi nabrojiti koju od rijeka u Istri?«

»»Rijeke u Istri jesu Mirna, Raša, Dragonja, Boljunčica, a najviša gora je Učka!««

Učitelj je bio blažen! Postigao je svoj cilj ovom predstavom. Uvidio je, da živa riječ izgovorena sa pozornice ostavlja daleko jači i dublji utisak. nego li najbolje predavanje.

Od onda priredjuje učitelj svake godine nekoliko predstava. Svaku predstavu odredjuje sa stanovitom svrhom. Jedna je posvećena Istri, druga uspomeni Zrinskih i Frankopana, treća Vidovdanu itd. Svakoj važnijoj kulturnoj zgodi iz prošlosti ili sadašnjosti posvećuje učitelj jednu predstavu, koja prisutnima živim načinom kazuje sve, što je važno. A kaže im to tako jednostavno i u tako lijepom obliku, da predstava ostane svakom kao draga i lijepa uspomena za dugi niz godina.

Učitelj je postigao svoj cilj, pa sretan i blažen promatra iza svake predstave uspjehe svog plemenitog nastojanja.

I svakiput je sretan!

A kult Istre postaje svima mio i drag.

Istra živi u svačijem srcu. **Aleksandar Freudenreich**

Aleksandar Freudenreich, unuk je velikog stvaratelja hrvatskog narodnog kazališta glumca Josipa Freudenreicha, a sin poznatog umjetnika glumca Dragutina Freudenreicha. I on je sam glumački talenat po krvi i tradiciji. Vodi toliko proslavljeni Zbor Matice hrv. kazal. dobrovoljaca. — Veliki je prijatelj našega lista, i mi mu mnogo dugujemo za moralnu i materijalnu pomoć koju nam je u više zgoda pružio. Preklani o Božiću dala je njegova Matica siromašnoj istarskoj djeci u Zagrebu darova u vrijednosti od preko 3000 dinara. Zagrepčanin je, zanimanjem arhitekt i vrlo uvaženi graditelj.

Ura

U sobi strica Martina već dugo godina visi ura i marljivo izvršuje svoju dužnost.

Jednoga dana dođe u posjete stricu njegov susjed Jurić. U razgovoru o dnevnom životu spomene Jurić da je svakom dosta da dnevno radi pet sati.

— Nije pravo veli Jurić, da mi moramo neprestano raditi, a drugi lijenčare i našim se radom i znojem obogaćuju.

Iza njihovog odlaska zametne se u uri ovaj razgovor:

— Velika kazaljka: Jesi li čula?

Mala kazaljka: Jesam.

Velika kzaljka: Pa šta veliš na to?

Mala kazaljka: Jurić pravo veli. I mi ovdje neprestano radimo otkako su nas amo postavili, a ne vidim nikakvog napretka.

Ploča na uri: Okanite se tog razgovora. Na meni su brojke, a vi vašim kretanjem pokazujete našem gazdi svako doba dana. On raspoređuje svoj posao prema vašem kretanju.

Velika kazaljka: Ne brundaj! Zar nijesi opazila da je naš gazda odobravao Juriću? Živio naš gazda!

Dolje rad!

Pero iz nutrinje ure zagrmi: Okanite se ludog razgovora! Da nema mene, ni vi se ne bi kretale. Ne ludujte! Ne slušajte lijenčine i raspikuće. Bez rada nema života.

Velika kazaljka: Šta se ti, mudrače, isprsuješ? Dosta rada. Živila sloboda.

Mala kazaljka: Tako je drugarice moja! Prestanimo radom. Ja se više ne ću dalje kretati. Al će biti zadovoljan mali Stanko. Ne će znati koliko je sati i kad mu treba ići u školu, na rad, pa će ujutro moći dulje hrkati, a popodne poigrati se do mile volje.

Velika kazaljka: Ja se sa oduševljenjem s tobom slažem. Tebi nije doduše ni dosada zlo bilo. Ti si kroz 24 sata samo dva puta naokolo po ploči prošla, a ja, sirotica, morala sam pokazivati satove i časove, te sam kroz dan prošla 24 puta naokolo.

Mala kazaljka: Pravo veliš. Ti si i previše radila, pa je i pravo da otpočineš. Svršimo sa poslom.

Pero: Ja vas još jednom opominjem okanite se ludih misli, jer ćete sa mnom zlo svršiti.

Mala kazaljka: Ne brini se ti za nas. Ako ti je do rada a ti radi, a nas ostavi na miru.

Što kazaljke zaključiše, to i učiniše. Nijesu htjele više podnipošto raditi. Gospodar ih kretao i ovako i onako, ali one ni makac. Jednog dana dozlogrdi gazdi to natezanje, pa ih skine i baci u stare olupine, a na njihovo mjesto postavi nove koje su željne rada, života i napretka.

Dragutin Lukež

Dragutin Lukež prava je marna pčelica. Vječno sabire i prikuplja gdje god što podesna za naš list nađe. A izbor je njegov odličan, jer on je vrstan i iskusan stari pedagog. I sam nam je mnogo toga lijepa napisao. Učitelj je, a živi na Sušaku.

Šumici pod Učkom

»Šumo moja, šumice,
S kakvih patiš bola,
Da si tako nevoljna,
Snuždena i gola?

U tebi su grančice
Listale i cvale
I na rubu jagode
Slatke mirisale.

A sa grana ptičice
Pjevale u zori
Budeć sitne travčice
U zelenoj gori.

Šumo moja, šumice,
Opustjelih grana,
Gdje je tvoja dolama
Suncem obasjana?«

»»Dolamu mi odnijela
Jesen u krš svelu,
Pa mi zima obukla
Košuljicu bijelu.

Al će opet košulja
S golih pasti grana,
Čim se proljet povrati
Iz dalekih strana . . .

Kliktati će grančice
Kraju još snatrećem
U dolami zelenoj
S raspupanim cvijećem!««

Jos. A. Kraljić.

Josip A. Kraljić, upravitelj je Dječjeg Doma u Crikvenici. Najplodniji je omladinski pisac i surađuje u skoro svim omladinskim listovima. Izdao je mnogo lijepih knjiga za mladež. On je bio onaj, koji je prije skoro 30 godina, prvi počeo izdavati »Mladog Istranina«, a kad je prije 4 godine u Jugoslaviji ponovno izašao ovaj naš »Mali Istranin« bio mu je drugi urednik. Sve njegove stvari odišu toplinom, mekoćom i ljubavlju.

NA MAJČ
14. SVI

Brime

Sin, gremo u luku, mi je rekla mati,
tamo ćeš ti čuda spuži i kongulic nabrati.
A za me je već vrime,
da donesem brime.
Ni više drva ni za večeru,
gremo u luku, da žene i uno ne poberu.

Mali san luku zavolija
od svih drag mi je ona i do danas najmilija
Miljare noći san u njoj proveja
i lipih ćapi rib u tratu doveja.
Veseja san doli poša z dragon,
a mati za namon s kosirom i špagon.

U dragi je ona pošla sići smrike
i zbirala bršude lipe i velike.
kosir je švika, brime je reslo, mati se potila,
steplila i zacrlenila.
Draga je mirna, ni žive duše u boku,
Čuju se samo glasni udarci kosira po coku.

Mati je stala, špag je naravnala,
posičene grane u brime je slagala
i meni govorila: sin,
ako nikad budeš gospodin,
ne zabi ovo brime, ni mene,
ni kako je trudan život siromašne žene.

A sad ću se oprtiti
i pod brime leći.
Ti ćeš mi špag priko glave dodati
i rivati brime gori, da bin mogla ustati.
Ti rivaj čvrsto na me, ja ću kleknuti
i tako se z brimenom dignuti...

Sad homo, sin, pomalo zgoron, vred će sunce zajti,
lako nas još more mrak u dragi najti.
Ma znaš moj mali, dvaput mi je lagnje kad si ti s namon,
lipče je siromahu, ki ima kega nego bogaten samon.

Mate Balota.

Brižna od svih osta
naša istrijansk

ČIN DAN
VIBNJA

svih ostavljena
strijanska mati . . .

Brîžna moja màti

Vajk se je kàko zmîja mûčila i na sûncu potìla
Tîlo prikìdala, crlènu zèmlju kopàla i črni kruh jìla,
Od ûsti je sèbi otkìdala, pùna svàke nevòlje,
Da z mène učìni čovìka
Da buden je dîka
I od nje sirôte da mòren živiti bòlje . . .

A ja san mlâd i bîsan u svitloj škôli sidìja
Z munjèštinami u glâvi gospodin san bìti stìja
Dòtle je ôna od mižèrije i potrìbe postìla,
Da ljûdi ne znâdu žrvanj vrtìla i rîtku kàšu jìla
Za mòje bîse u krvavoj pòti šòldo po šòldo je skùpljala
Svu svòju mlàdost, sva lîpa lìta,
cija živòt svoj za me je dâla.

Kad bi z dalèkega svîta glàse od mène dobìla
Da h njoj ću dôjti. Sto bòti na dan bi prid vrâta hodìla
Po cile bi nòći na màlen oknâjcu čèkala i stâla.
Bùra je pûhala, grâne lomìla i dìzala krôve,
ma màti ni spâla.
Prozèbla do kòsti, od vìtra šìbana i dâžda,
óna se z ôkna ni màkla
Dòkle se z drhtavon rûkon mòga ubràza ni tàkla.

A danàs? U tùjen san svîtu, mriž tùjima ljûdi . . .
Svu môju ljubàv su si razdîlili drùgi
Za stàru je màter tàko màlo ustàlo
A koliko se je tèga toj brižnoj i jàdnoj stàroj ubećàlo . . .

Jur lìta i lìta nis je ni vidìja ni čùja
Od svih njèjih žûlji ni jenèga je nìsan vrnùja
Sâma je dòli na stàremu dòmu, kàko slòmljena grâna
Na pûstemu ugnjìštu, priz nînega svôga,
i nînemu znâna
Mučenica stâra, zàdnja ga čûva i vajk jèdnako pàti
Brižna, od svih ustàvljena, môja siròcka màti . . .

Ernest Radetić

Muki

Muki bijaše mladi pas žućkaste dlake, a dugačkoga repa. Sličio je lisici. Bio je uvijek na lancu, iako ne bijaše opasan za prolaznike. Moj prijatelj Ivo posvetio mu je mnogo pažnje i brige. Uvježbao ga je tako, da si se morao diviti tolikom razumijevanju i poslušnosti pametnog Mukija. Kad bi mu lanac dozlogrdio, postao je neposlušan svom gospodaru, pa bi ga morali pustiti, da se naužije slobode. Poslije toga bi se sam vratio lancu pa bi si bez ikakove sile dao staviti okovratnik. Svakom zgodom, kad bi moj prijatelj Ivo došao bilo k meni, bilo kome drugome, uvijek bi uzeo sobom Mukija. Ponosio se njime toliko, da se u svakom društvu — barem kratko vrijeme — morao povesti razgovor o psima i njegovom pametnom i uvježbanom Mukiju.

Muki bijaše silno vjeran svome gospodaru i to mu bijaše najveća odlika. Dogodilo bi se, da se njegov gospodar nebi vratio kući u uobičajeno vrijeme; tad bi Muki pokidao lanac i pošao ga tražiti. Bojao se za njega. Mogao bi stradati, da ga Muki ne prati. No imao je Muki jednu veliku pogrešku. Bio je odviše lakom, što se nije nikako slagalo s njegovom vjernošću.

Vlado, sin moga prijatelja, korio bi Mukija zbog lakomosti govoreći mu:

»Muki, Muki, stradaćeš radi svoje lakomosti!«

Muki nije toga razumio, pa svoju manu nije mogao ispraviti.

Uvijek na lancu postajao je Muki opasniji, a osobito noću. Tad mu se nebi mogao približiti nitko, skoro ni sam gospodar. Jedino Vlado, kojeg je Muki posebno volio, mogao je nesmetano dolaziti. Vlado je polazio gimnaziju u obližnjem gradu, a dnevno bi se vraćao večernjim vlakom. Prije, no bi ušao u kuću — pošao bi da malo pogladi svog Mukića. Muki bi, sav sretan, lizao ruku dobrog Vlade. — Vlado i Muki bili su vjerni prijatelji.

Muki je izrastao i postao velik i jak pas.

Jedne večeri obistinila se Vladina sumnja. Neki kradljivci, znajući za debele kokoške moga prijatelja, odluče poći po njih. Smeta im Muki. Kako će ga maknuti? Smišljeno, učinjeno. Došavši u dvorište baciše Mukiju otrovanih kobasica. Muki zaboravi na vjernost i dužnost prema svome gospodaru, lakomo zgrabi kobasicu i proguta je. Istina, Muki je pokidao lanac no kradljivcima ne učini ništa, sigurno kobasica radi.

Sutradan opaziše, da je kokošinjak proređen no to ih toliko ne zabrinu koliko Muki. Muki leži u kutu i ne ustaje.

»Muki! Mukić!« zvao ga Vlado, no Muki bi samo malo podigao svoje mutne oči, da vidi svog najboljeg prijatelja. Došao je i gospodar.

»Muki! -- Što je Muki?«

Muki se malo pridigne i dovuče do gospodarevih nogu. Sigurno je tražio pomoć. Podigne mutne oči i kao da govori:

»Znam, da sam otrovan. Kriv sam. Kriva je moja lakomost«.

Podvio je rep i odvukao se natrag u kut. Nije podizao glavu, a oči mu se sve više mutile. Sigurno je plakao za lijepim danima, za slobodom; plakao je za svojim gospodarom i najboljim prijateljem Vladom.

Muki uginu.

Vlado posadi na mjestu gdje uginu Muki mali čempres govoreći: »Zvaćemo ga Mukijevim čempresom«.

Siromah Muki platio je glavom svoju lakomost.

Martin Fuček

Martin Fuček učitelj je u jednom mjestu Podravine. Kad je prviput primio u ruke »Malog Istranina« bez predomišljanja se svrstao u prve redove njegovih prijatelja i suradnika. Moramo priznati da su mu stvari kod omladine naišle na silan uspjeh. Vidi se da ih piše čovjek, koji i te kako pozna dječju dušu.

Prva hrvatska škola Družbe sv. Ćirila i Metoda u zapadnoj Istri

Baderna.

Dok sive ladje plove iz daljine
Iz magle ničuć na rubu obzora,
Iznad Poreča, sred plave vedrine,
Nešto se gradi i crni vrh mora.
Ti gledaš: Oblak suzi se i diže,
Spram tebe avet zmaju slična stala,
Varnice riga iz oka i žvala,
Krilima dugim sve do zemlje siže.
O sunce naše! Naše mlado sunce!
Potjeraj tamu i utvare! Sini!
Ugrij nam žile, obasjaj vrhunce!
Baderno, ležiš gore na visini
Ko lav u grmu. — Kad ćeš riknut, more,
I u val nagnat vučjad naše gore?

Vl. Nazor, »Istarski gradovi«

Prva Družbina škola u zapadnoj Istri bila je otvorena u Baderni. S Baderljanskoga vrha ispred crkve, gdje rastu na trgu dvije ogromne stoljetne ladonje, otvara se široko obzorje do mora prema Poreču, udaljenom po prilici 2½ sata hoda. Prva Družbina škola, prvi odlučan korak hrvatskih ljudi, da se unese i u onaj naš do onda kroz stoljeća sasvim nepismen i zanemaren hrvatski živalj svjetlo prosvjete. Talijani su se već davno prije bili pobrinuli, da svoje rijetke gradiće, raštrkane po zapadnoj Istri, opskrbe školama iz državne i pokrajinske blagajne. Naša hrvatska seoska jugozapadna Istra, t. zv. Vlašija, nije mogla iz tog izvora dobiti svoje škole, u svom jeziku, nije se smjela probuditi, jer inače ode talijansko gospodstvo.

Oko g. 1896. najedanput osvanu u Baderni zidari, da podignu Družbinu školu. Seoski svijet dolazi i sa zanimanjem prati napredovanje gradnje, pomaže, koliko može, divi se dubokim temeljima i ogromnim kamenima, koji se ugradjuju u temelje zgrade. Najveća i najljepša zgrada u Baderni, školska zgrada s velikom cisternom je gotova, a malo poviše nje i učiteljski stan, oko zgrade prostrani vrtovi.

Krasna zgrada Družbine škole u Baderni

(duboko u podrumu zgrade bio je uređen uzoran podrum Gospodarskog društva u kom je bilo nekoliko tisuća hektolitara vina. Baderna je rodno mjesto našeg urednika)

Na svečano otvorenje škole došli su hrvatski prvaci u Istri iz Pule i Pazina. Djeca, a još više odrasli, prvi put u svom životu s udivljenjem slušaju naše ljude, koji su po gospodsku, po gradsku, lijepo obučeni, a opet govore po našu, hrvatski.

Mene otac nije odmah poslije otvorenja poslao u školu, htio je da prije vidi, što će biti. Bio me je sam naučio malo čitati, koliko je znao, po nekoj početnici, tiskanoj još slovima Ljudevita Gaja, u njoj je sve vrvilo od samih ĕ, nĕ, lĕ, mjesto današnjih ije, je, nje, lje i t. d. Pisati nije umio. Poslao me je u školu istom pod konac te prve školske godine, kad je vidio napredak druge djece. Unišao sam u razred samosvjesno, u uvjerenju, da znam sve, kad sam znao čitati u staroj očevoj početnici. Ali sam naskoro izgubio samosvijest o svom sveznanju. Drugi, koji su išli u školu od početka školske godine, već su znali čitati bolje od mene, a bogme i pomalo pisati.

Bilo nas je u razredu i malih i velikih, od 8 do 17 godina. Sjedili smo po tri, po četiri u klupama. Neki su se tokom školske godine i oženili. Prvi nam je učitelj bio Pecarić.

Najteže mi je išlo pisanje. Nekim slovima nijesam ni za živu glavu mogao uhvatiti repa. Učitelj napiše na pr. na školsku ploču slovo d,

učenici oko mene svojom teškom, za pisanje nespretnom seljačkom rukom pišu u svoje pisanke d, izgleda doduše kao ležeće nepravilno jaje s grbavim štapom pokraj sebe, ali ipak se razabire, da je to d, i učitelj ih bodri i pohvaljuje; meni ni to ne uspijeva.

Za dva mjeseca eto konca školske godine. Dolaze opet hrvatska gospoda iz Pule i Pazina, skupljaju se opet u školskoj zgradi i učenici s roditeljima, djeca pokazuju svoje znanje u čitanju, računanju, pisanju i pjevanju. Na koncu se dijele darovi. Neki učenici dobivaju po jednu lijepu knjigu neki po dvije, bolji po tri i četiri, medju njima i fino uvezan molitvenik J. Dobrile »Oče, budi volja Tvoja«, a najbolji dobivaju bogme osim knjiga i u novcu krunu, dapače i cijelu forintu, to danas znači kao 100 ili 200 Din. Prije razlaza zapjevasmo »Lijepu našu domovinu«, prvi put, otkada postoji Istra, orila se je tada iz dječjih grla hrvatska himna u zapadnoj Istri.

Ja sam bio tog dana dosta pokunjen, dobio sam samo jednu knjigu »Dvadeset najljepših priča«. Ah, da mi je bilo dobiti barem »Oče, budi volja Tvoja« u sjajnim koricama! Naravno bio sam jedan od slabijih, jer sam polazio samo zadnja dva mjeseca u školu, nijesam mogao toliko naučiti kao oni, koji su išli u školu kroz čitavu školsku godinu.

U školskim praznicima sam si utuvio u glavu, da moram i ja po što po to naučiti pisati. Kod kuće mi to nije nitko znao pokazati. Uzeo sam početnicu, pisanku i olovku, te sam se povukao na livadu u hlad. Promatrao sam dugo pisana slova i njihove krivulje. Iz dana u dan sam tako na livadi, ni od koga smetan, odgonetao preko ljeta tajne pisanih slova. Kad sam konačno za me najteža slova m i n prenio olovkom u svoju pisanku bez ičije pomoći, skakao sam od radosti i sreće nad tim uspjehom.

Početak druge školske godine s novim učiteljem Radićem zatekao me je opet u punoj samosvjesti, ali tada već s pravom, išlo mi je sve glatko i lako i na koncu školske godine dobio sam kao prvi učenik na dar najljepše knjige i pohvale; krune i forinte se već nijesu dijelile.

Dr. Šime Žužić

Dr. Šime Žužić zanimanjem je advokat i danas živi u Zagrebu. Prijatelj je naš od prvog dana. Još kao đak pazinske gimnazije isticao se medu tadašnjom naprednom nacionalnom omladinom. Još je življe radio za narodnu stvar u Pragu, dok je bio na tamošnjem sveučilištu. Za rata bio je u najužim vezama s češkim rodoljubima, koji su u ona teška vremena minirali silno austro-ugarsko carstvo, stvarajući temelje današnje češko-slovačke republike. Naš mu je list neobično srcu prirasao i podupire ga gdje samo može. Za ovaj broj poslao nam je nekoliko svojih uspomena iz djetinjstva.

Dajte mi da četiri godine poučajem djecu, i sjeme koje zasijem ne će se nikada zatrti!

•

Znaj, djeca tvoja da su samog neba
Za osvetnike da odgojiš plod:
Ta sad il nikad značajeva treba
Taj izmučeni i nesretni rod!

S. S. Kranjčević

Kraljević Marko krči polje

Na nebu nestajale zvjezdice. Rasplinule se jedna za drugom a njihovo svjetlo prosulo se u noćnu tamu. Svježi, jutarnji povjetarac probudio se i šaptao tajnu svoga sna.

Na Prilepu sve spava. Čuju se samo lagani, odmjereni koraci straže koja obilazi bedeme. Negdje u dolini javio se sanjivim, otegnutim glasom prvi pijetao. Odazvao mu se drugi pa treći. Raspjevali se pijetli. Budio se život.

Na zov pijetla skočio Vukašin iz kreveta, navukao haljine i sašao u kamenu avliju. Tu je bila stara česma, duboka da joj nisi mogao sagledati površine vode a voda iz nje studena da su usred ljeta od nje trnuli zubi. Konjari su na valovu napajali konje pa ih tjerali natrag u staju a konjska su kopita kresala o stanac kamen avlije te izbijala iskre.

Vukašin obiđe straže pa kad vidje da je sve u redu vrati se u gornje odaje da probudi svoga sina Marka. Marku je tada bilo tek 12 godina ali je bio visok i jak kao da je prevalio dvadesetu. Podranili su da krče polje. Prve sunčane zrake zatekle su ih već visoko gore u planini. Koracaju jedan uz drugoga: Vukašin s punom naprtnjačom hrane jer će biti mučna posla do noći, a do njega Marko s krčagom u ruci. Kad su prispjeli u polje već je sunce visoko otskočilo i dobrano pripeklo.

Polje je bilo obraslo trnjem i kupinjem jer ga već par godina nijesu dospjeli obraditi radi borbe s Turcima no sada se nekrst malo smirio pa će ga obraditi da im donese roda. Prihvate se posla. Krči Vukašin živo a ni Marko ne zaostaje za njim. Posao odmiče sporo jer se šikarje duboko uvalilo u polje a gusto je, isprepleteno trnjem i kupinjem da se nemožeš kroza nj ni provući. Iz šikarja izbio tu i tamo u vis po koji hrastić, raširio grane pa pravi debelu hladovinu.

Uznojio se Vukašin na poslu. Znoj mu se cijedi s čela, zaustavlja se na debelim, smrknutim obrvama pa lagano klizi niza lice, zaljeva mu oči i cijedi se u usta. Košulja mu nakvašena znojem da bi je mogao žmikati. Usta mu se od žeđe osušila a jezik se priljepio za nepce, otešćao pa ga jedva miče. Dojadila Vukašinu i žeđa i vrućina no sramota mu je da se potuži Marku pa sve čeka da Marko prvi sustane ali Marko krči dalje. Kad već Vukašin nije mogao izdržati, obrati se Marku: »Dede, sinko, skoči s krčagom u sklop do izvora pa zagrabi vode!«

Marko mu odgovori: »Pođi ti, babo, jer kad sam ja prije silazio na taj izvor otjeraše me turski pastiri kamenjem.«

Nije druge, uzme Vukašin krčag te se spusti u prodolicu gdje je na ivici šume ispod jednog starog hrasta izbio bistar vrutak.

Pastiri ga iljepo opleli šibljem, natkrili granjem te se svraćali ovamo po vodu jer je bila studena a tečna da je možeš gladan piti. Marko se dotle razigrao na polju. Odbacio sjekiru, skinuo dolamu a kroz košulju koja mu je mokra prilegla niz tijelo, vide se nabrekli mišići kao od čelika saliveni; raskoračio se pa obim rukama čupa drveće i šikarje kao da je kukuruzovina, stresa sa žilja zemlju i baca sve to granje na jednu hrpu. U času je bilo polje čisto kao dlan. Ostavio je nasred polja samo jedan hrastić pa kad je bio gotov s poslom, raširio pod njim dolamu te se pružio da počine.

Kad se Vukašin vratio s punim krčagom, našao je polje iskrčeno, a Marko spava snom pravednika.

Radoslav Kovač

Radoslav Kovač jedan je od najrevnijih naših suradnika. Skoro svaki broj našeg lista donosi po koju njegovu pričicu. Svaka je savršena i majstorski dotjerana. Inače suraduje u »Jugoslovenčetu«, »Našoj radosti«, »Smilje-Vrelu« i dr. Imademo u rukopisu jednu krasnu zbirku njegovih priča, koje ćemo nastojati, ako nam to ikako bude moguće, izdati u posebnoj knjižici.

Težački život

Svitli lemèš je zaòra, raspâra je zèmlju crlènu
Têške nòge volòvske speštàle su trâvu zelènu Z
Pùkla je brâzda širòka, a grȕda sva u jènoj kȓvi
Mòkra, tèpla i pȓhka pod nògon težàčkom se mȓvi...

Vôli potìžu, težàk se napìnje, a vȓganj pòmalo škrîplje
Stàri dìd za orâčen nòsi bisàge i sìme turkìnje prosìplje
Po brâzdah zȓnje se trûni, pàda u zèmljine ràne
Ča te ga stìsnuti u se od svàkega zla da ga brane...

Rodìti će mlâda jarìka. Zeleniti sva će se njìva.
Žùljava rûka težâka, ča za vrgnjon danàs tako pìva
Svàko će bâtvo taknùti, poglàditi će svàki će klâs
Krùha bokùn i šàku palênte dàti će svàkon od nâs...

U hlâdu mi ćemo bìti, na sȗncu će on se potìti
Do kàsnega mi ćemo spàti, on će jur zdâvna kopàti.
Pak? Doj će jandàrmo, doj te finànce i drûge dòjti te tàše
Sve te pobràti, sve te mu uzèti, nazàdnje i kràvicu s pàše...

Aš čùda je ljûdi, ka tìce nebèske ča žîvu
Ča nikada dèla ni tàknuli nisu, ni vìdili kmètovu njìvu
A brìžan težàk sve lìto se mûči i za nje sve mòra dàti
Na zàdnje kraj svih svòjih žûlji s dicòn još i làčan ustàti...

Ernest Radetić

Tri su dana naši junaci uzastopce jašili, a da ni kapi vode nijesu okusili. Jezik im se već lijepio za nepce, a nigdje izvora, nigdje potoka, pa čak ni bare kakve. Treći dan podveče eto im sreće iznenada. Na obzorju ugledaše kućicu, a oko nje krasan gaj raznovrsnog zelenog busenja i mladog stabalja.

»Bit će vode« rekao je Jožić, »jer inače ne bi drveće ovako zeleno bilo.«

»Bit će je svakako. Poznam ja to po konjima, koji veselo strižu ušima i pospješuju hod« doda Primorac.

I zaista nakon kratkog kasanja ugledaju među drvećem iza kućice velik bunar.

Ni ne pitajući ima li koga u kući i hoće li im dozvoliti da se napiju skoče s konja, skinu između prtljage svaki svoj kabao, pa bjež do bunara.

Eh što je Klok veselo skakutao vitlajući svoj kabao, ta i on bijaše na smrt ožednio.

Stigav do bunara pričvrste najveći kabao, spuste ga na konopcu, a onda upri sve troje da ga dignu. Vrtili su tešku ručku i vrtili da su im sve mišice nabrekle. Zdenac je bio dubok a kabao težak, pa je teško išlo.

Konačno ga dovukoše do gore i Primorac veselo skoči da ga primi, a međutim ispusti ručku, koju su držali Klok i Jožić.

Kad najednoć zlo i naopako. Izmučeni kako bijahu, nijesu Klok i Jožić mogli zadržati ručku, jer je kabao bio i suviše težak. Ručka se stade vrtjeti strelovitom brzinom, a kabao pao u zdenac! Ali naša su dva

junaka grdno nastradala. Ručka, koju su držali, zavitlala ih kao lako perce i bacila ih u zrak ko dvije lopte čak preko krova kućice pa ravno u baru u kojoj su se kupale guske i patke.

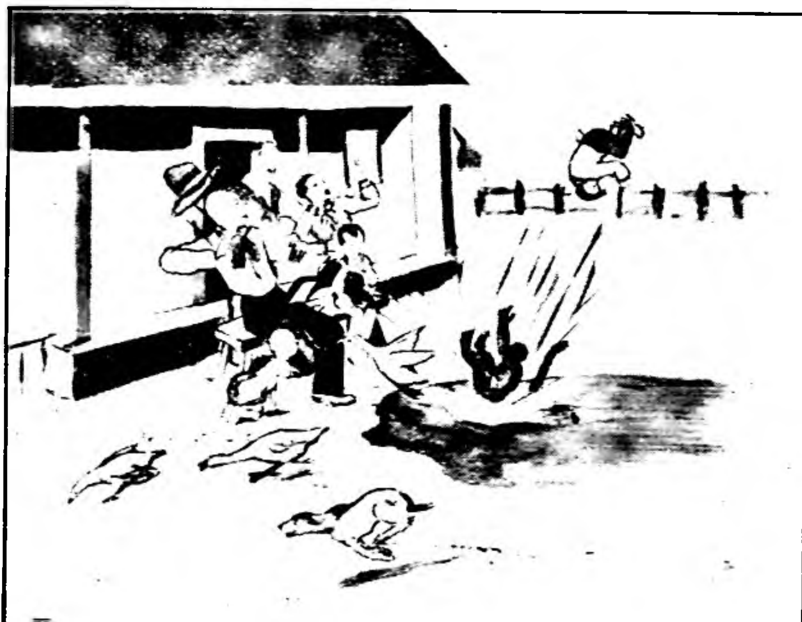
Baš je u tom času pred kućom sjedio gospodar sa svojom obitelju i grdno se prepao strašnog pljuska, jer je voda iz bare i njega dobrano poprskala.

Ga—ga—ga, zagakaše patke, — ko—ko—dak! — ko—ko—dak! zakokodakale kokoši, — vau—vau — zalajao kućni pas i eto ti u čas čitave muzike, ko da su pred kuću banuli kakvi frkljevački muzikaši.

Uvelike se začudio gospodar, kad je ugledao, kako se iz blatne bare pomaljaju dvije čudne glave: jedna majmuna Kloka a druga Jožićeva. Pokisli, umazani i blatni, izazivali su i smijeh i smilovanje u isti mah.

»Ne ljutie se, gospodaru«, započne Jožić, Al evo prati nas nesreća, kud se god okrenemo. Nijesmo krivi. Htjedosmo da se na vašem bunaru napijemo, kad li nas ona nesretna derma, kakve ni u Slavoniji nema, zavrtila i bacila nas čak preko kuće amo u baru.«

»A tko ste vi, čudni svatovi i koja vas je nevolja baš amo na moju farmu nanijela« upita gospodar.

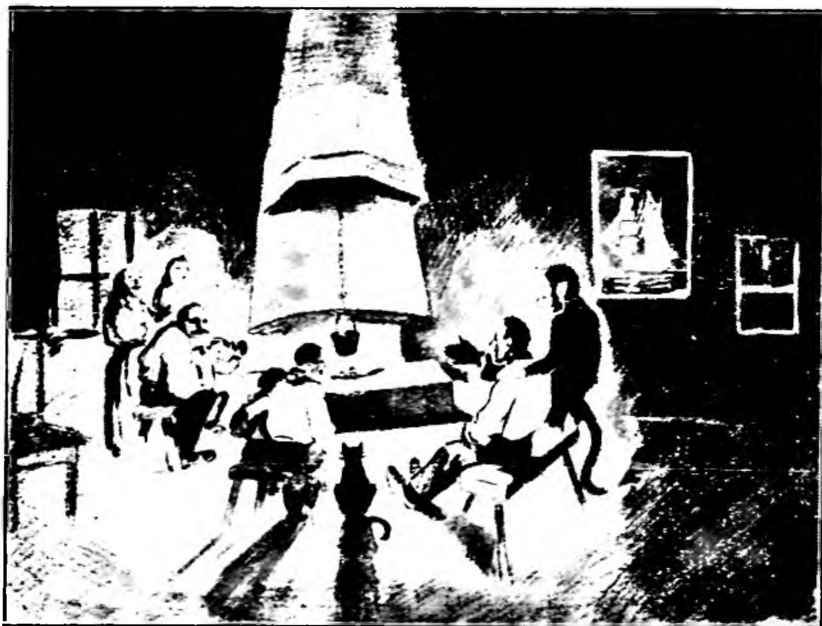
»Iz dalekog smo svijeta, gospodine, čak iz Jugoslavije! Ovo je moj drug majmun Klok, a ja sam Jožić! Znate ona dva mala mudrijaša iz nekog dječjeg lista, kog zovu »Mali Istranin«.

»Ta je li moguće? Pa dobro mi došli. Ja sam vaš stari prijatelj« usklikne gospodar. »Poznam ja vas ko stari groš. Eto na upravo sam ovaj čas dobio poštom zadnji broj »Malog Istranina« pa imam što čitati: Klok i Jožić nalaze se u Americi i putuju u Hoboken. Upravo smo sada o vama razgovarali i došli smo do zaključka da morate biti u blizini naše farme«.

»Hvala Bogu« usklikne Jožić. »Ne možete sebi zamisliti kako je čovjek sretan kad u tuđem svijetu naiđe na svoga zemljaka. A odakle ste vi?«

»Ja sam Dalmatinac. Iz Zatona sam, ali se već mnogo godina ovdje nalazim. Radio sam isprva u rudnicima ali nije to posao za nas. Mi smo seljaci i sretni smo kad smo na svojoj zemljici. Tako i ja. Radio sam i štedio, a kad sam skucao nešto novaca, kupio sam evo ovu farmicu i sad je sa svojim sinovima obrađujem i sretan sam . . .

Nego što tu stojimo pred kućom. Eto uskoro će noć, pa hajdemo u kuću da večeramo. Dragi moji prijatelji vi ste moji gosti, dok god želite da ostanete u mojoj kući. Što je moje i vaše je.«

»Samo čas, gospodine! Tamo u vrtu za kućom jamačno nas traži naš drug neki Primorac ne znajući kud smo nestali. Valja da ga potražimo«, reče Jožić i ode. Zamalo eto ga s Primorcem koji bje također lijepo dočekan i uveden pod krov gostoljubivog Dalmatinca.

U kući posjedaše oko ognjišta i živo se raspripovijedaše.

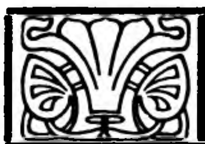
Dobroćudni ih Dalmatinac ne htjede pustiti iz kuće i oni ostadoše kod njega u gostima više dana, časteći se i zabavljajući . . .

Ilustrirao: B. Kocmut (umjetnički atelier TRI) — Napisao: **Ernest Radetić**

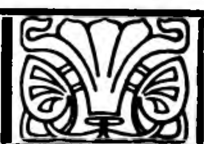

ZDRAVSTVO

Čistoća je pola zdravlja. Ruke u djece nijesu baš uvijek najčišće; a znamo da je nečistoća ruku često uzročnik mnogih bolesti. U Češko-Slovačkoj je stoga uveden u školama običaj, da djeca prije i poslije škole umivaju ruke i lice. Svatko imade svoj ručnik i određeno mjesto gdje mu visi. Svake subote mora svako dijete odnijeti ručnik kući, da ga opere, a u ponedjeljak mora opet čistoga donijeti u školu. Sasvim maloj djeci, operu ručnik kod kuće mamice, dočim ga odraslija djeca peru sama. Siromašnim učenicima nabavio je ručnik Crveni krst. Bilo bi lijepo kad bi se taj hvalevrijedan običaj uveo i u našim školama.

RAZNO

Ptice grabilice boje se vrana. Dok sam još bio malen imali smo u našem seljačkom dvorištu mnogo kokoši. No u prostranoj šumi Vidorni, koja se tik uz moje rodno mjesto prostire gnijezdili se jastrebi, koji su se često zalijetali u naše dvorište i odnosili svaki čas po koju kokoš ili pile. Jednoga smo dana uhvatili mladu vranu, odnijeli je kući i pripitomili je, tako da je neprestano šetala među kokama po dvorištu. Najvolila bi se popeti na dud, koji je bio nasred dvorišta, i tu bi, ko kakav stražar, po vazdan sjedila i graktala . . . .

Otkada je vrana došla u naše dvorište prestali su jastrebi napadati naše kokoši. Često su oblijetali kuću i dvorište, ali vrlo s visoka, no videći vranu na dvorištu nijesu se nikad usudili zaletiti se među naše kokoši. Ovih dana sam čitao u jednom njemačkom listu da se ptice grabilice boje vrana i došao sam do zaključka, da su i naše koke uistinu samo zbog vrane, koju smo mi djeca bili pripitomili, bile pošteđene od jastrebovih pandža.

Golubovi listonoše. Još u vrijeme, dok je sva Evropa bila obrasla neprohodnim šumama i preplavljena močvarama, prije pet tisuća godina, u Egiptu su gajili golubove, a izraelski kralj Salamon upotrebljavao ih je kao listonoše. Stari Grci upoznali su golube listonoše preko Perzijanaca, a Rimljani opet preko Grka. U srednjem vijeku uredio je turski sultan Nureddin Mahud u bagdadskom kalifatu poštansku službu s golubovima, koja je trajala od 1150 do 1258 godine. Kršćanske države bile su silno iznenadjene tom ustanovom, koja dotad u Evropi nije bila poznata. U Evropi su prvi počeli upotrebljavati golubove za poštansku službu Holandezi, a i Napoleon je u svojoj armadi imao mnogo golubova listonoša.

I za vrijeme svjetskoga rata golubi su dobro poslužili ratujućim državama za hitno prenašanje pošte. Za vrijeme ofenzive u Argonama 400 golubova prenijelo je 442 vrlo važne poruke. Uopće je u svjetskom ratu sudjelovalo vrlo mnogo golubova listonoša, računa se da ih je bilo preko 50.000, od toga ih je došlo iz Amerike u Evropu 24.000. Golub preleti u jednom satu oko 80 kilometara.

*

Iz Krila — Jesenice kod Splita pišu nam:

Na drugi dan Uskrsa davali smo, prilikom otvorenja naše sokolane Vaše »Vilinsko kolo«. Među mnogobrojnim gostima bilo je i nekoliko Istrana (g. Štrk, Trepov, sres. nač. Aničić i dr.) Uspjeh je bio odličan. Mnogi su — osobito Vaši iz Istre — i zaplakali.

Zahvaljujemo Vam na poslanom komadu. Suradnja Vaša s nama učiteljima i sokolima učinila je da danas i najzabitnije selo pozna u dušu, voli je i ne zaboravlja Vašu i našu Istru . . .

S bratskim: sokolskim zdravo! Vl. Kurtin

Luci, sanji mladosti moje ...

Lûce, krvi lipa, sve dôbro mlàdosti môje,
Di su mi danàs, ljûbo zaželjena, crlène ùsne tvòje,
Di bîli zubìći, di òči môdre, bistrìje od nebèske modrine,
Di čêlo ditînjsko, priz jène brâzde, glatkije od rìzane stine?
A rûke mile, čvrste i pùne, kòlura krvi i mlîka
Èli sad mìluju kêga, bògzna čigòva su dîka?
Oj, koliko su pûti bîsno se stisle ko mòjega vrâta
Te krìpke rûke dìvòjke môga jedìnega zlâta . . .

Prisìćaš se, dûšo, unèga brìsta stàrega u strâni
Pod kojin smo nikàd po cile nòći ustàjali vâni?
Na ròsnoj smo trâvi ležàli, slavìć je na grâni kantà
U jàmi su gûkali gòlubi dìblji, a u grmlju šaptàli mi dvà.
To pìsma je bîla lìplja od òrgul u crìkvi
Mèklja od tèpanja màtere drâgen ditètu u zikvi . . .
Ni šûrle, ni vìdalice ni roženice, ni mih
Ne mòru dàti glâsa, ča ga je dâva tvoj smìh . . .

Sad sve je pasàlo. U dîmu su sve nàše sànje
Nagrišpàna čêla su nàša od trûda i brîge svakidànje
Ja klâtin po svîtu, govôru da san štimàn, gospodìn
A ja znan da san brìžan priz tèbe, priz srìće, kàko priz màtere izgùbljeni sin
Ti zèmlju još kòpaš, prikìdaš si tîlo, na lâse jur pàda ti mràz
Debèle kàplje od pôti se cîde niz mršavi ubràz
Žuk ti je krùh. S tèškon matikon turkìnju zelènu nagràćaš
Kòsti protìžeš i svàko to màlo na brîst se naš stâri ubràćaš
Svu srìću si svôju pod brîston utìn zakopàla
Ma vìruj mi, Lûce, i môja je sva tàmo ustàla . . .

Ernest Radetić

Školska je godina zaključena

Molimo svu gospodu povjerenike, da bi svakako još PRIJE PRAZNIKA uredili račune i izravnali svoja dugovanja.

Ovaj broj izdali smo kao dvobroj, jer nam se dosad redovito dešavalo, da je velika većina učenika otišla na ferije prije no što je zadnji broj dobila . . . CIJENA JE OVOM DVOBROJU 2.— DIN, NA ŠTO GG. POVJERENIKE NAROČITO UPOZORUJEMO.

Zahvaljujemo im od srca na trudu, koji su u ovoj šk. god. uložili da naš list što većma prošire, i molimo ih da nas ni u narednoj šk. godini ne zaborave, a mi im obećajemo da ćemo upreti sve sile da list ako ikako bude moguće proširimo, povećamo i učinimo ga što zanimljivijim.

Zagonetke i odgonetke

1. JEDNADŽBA
Složio: **Antun Ferderber**, Zagreb

a = veznik, **b** = kralj zvjeradi, **c** = lična zamjenica, **d** = veznik, **e** = lična zamjenica, **x** = naša pokrajina.

a + b + c + d + e = x.

2. ISPUNJALJKA.
Složio: **Antun Ferderber**, Zagreb

— — — — grad u Istri
— — — — gorje u Rusiji
— — — — izbacuje ju vulkan
— — — — ima svaki zanatlija

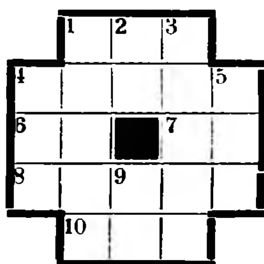
Okomito i vodoravno isto.

3. JEDNADŽBA.
Složio: **Antun Ferderber**, Zagreb

a = strana svijeta, **b** = zemlja se vrti oko nje, **c** = kralj zvjeradi, **d** = veznik, **e** = lična zamjenica.

a + b + c + d + e = država u Evropi.

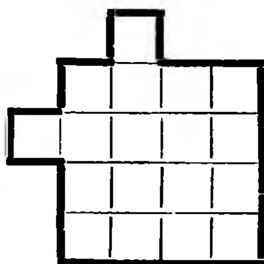
4. ISPUNJALJKA.
Složio: **Antun Ferderber**, Zagreb

Vodoravno: 1 glas, 4 grad u Francuskoj, 6 pritok Dunava (fonet), 7 predlog, 8 nije grbav, 10 korice mača.

Okomito: 1 naša pokrajina, 2 mjera za površinu, 3 grad na Savi, 4 gozba, 5 nalik na smrt, 9 domaća životinja.

5. ISPUNJALJKA.
Sastavio **Duško Popov** Sušak.

pišemo njime
Rimski car
ptica
Lična zamjenica

Vodoravno i okomito isto.

REBUS
Složio: **Antun Ferderber**, Zagreb

6) $3\frac{1}{2} + S$ 7) $L\,100\,m^2$

ODGONETKE IZ PROŠLOG BROJA

1. Trst, ruka, skok, tako.
2. Volosko
3. Vodoravno: sob, ti, os, Nil. Okomito: so, sin, bol, im.

Ispravno su riješili: Antun Ferderber, Zagreb — Beroša Nives, Makarska — Ivan Jugović, Skrad — Vinko Janeš, Skrad — Adolf Skender, Skrad — Nikola Crnić, Crikvenica — Josip Abramović, Skrad — Zlata Svetić, Sušak — Micika Žagar, Skrad — Boris Brajdić, Bjelovar — Eduard Deželjin, Zamet — Franjo Jurić, Skrad — Uroš Tominić, Split — Mira Lukšetić, Črnomelj — Slavko Arnerić, Sušak — Nikola Beljan, Skrad.

Nagrađeni: **Antun Ferderber, Zagreb — Micika Žagar, Skrad.**

Mi smo već jednom prilikom naglasili, da kod podjeljivanja nagrada dolaze u prvom redu u obzir ona riješenja, koja su lijepo i uredno pisana.

Na čast osnovne škole u Skradu ističemo, da su nam najurednija i najljepše pisana pisma dolazila ove godine od učenika osn. škole u Skradu. S takvim rukopisima ni mnoga se visoka škola ne bi mogla podičiti.

SILAN USPJEH IGROKAZA »VILINSKO KOLO« U KAZALIŠTU U SPLITU.

U nedjelju 30. travnja priredili su đaci svih osnovnih škola u Splitu, u proslavu Zrinjsko-Frankopanskog dana, svečanu matineju u kazalištu s biranim programom, pa se je tom prilikom davao i igrokaz »Vilinsko kolo«, koji je — kako je poznato — nedavno izdalo naše uredništvo. Priredba bijaše zaista veličanstvena, jer je nastupilo ništa manje nego *četiri stotine* učenika i učenica, koji su, svi u prekrasnim narodnim nošnjama i sokolskim odorama nastupili na pozornici.

»Djevojčice, koje su igrale uloge vila, baš su krasno glumile«, piše nam jedan uvaženi splitski književnik, koji je toga dana bio u kazalištu, »pogotovo Učka i Limka, prem su i sve ostale bile na visini. Limka je bila svakako ponajbolja. — *Učku* je igrala Deana Novaković, *Jadranku*: Savka Dabčević, *Mirnu*: Mira Mirosavljević, *Rašu*: Ada Mikasović, *Limku*: Ljubica Mikelić, *Dragonju*: Jugana Bakašun, *Avet sa zapada*: Timeja Ožegović, talijanskog učitelja: Vladimir Jaman, malog Istranina-učenika: Marcel Horvat. Zborove potočića, vila povotkinja sokolića i naroda sve u divnim narodnim kostimima izveli su učenici uz pratnju orkestra divno.

Kazalište je bilo dupkom puno djece i roditelja, a priredba je na sve učinila silan dojam«.

»Mali Istranin« izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — Za inostranstvo dvostruko Uredništvo i uprava nalaze se u Boškovićevoj ulici br. 20. — Telefon 59-31.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva ulica 20. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26. Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb, Gundulićeva ulica 22a.

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU POJEDINI BROJ 1.— DINAR

MALI ISTRANIN

POGLED NA ISTRU SA HRVATSKOG PRIMORJA

GOD. V. RUJAN 1933. BROJ 1.

Početkom ovog mjeseca mi smo posebnim pismom pozvali svakoga dužnika neka bi nam podmirio zaostalu pretplatu.

Isto smo tako poslali obračune i onim povjerenicima, koji su zaboravili obračunati primljene primjerke lista.

Veoma se je malo dužnika odazvalo našoj zamolbi. To nije lijepo, nije čak ni pošteno. Kad bi nam svaki platio samo ono što je dužan, dakle samo onaj 1.— dinar mjesečno, mi bi — jer radimo bez ikakve nagrade za sebe — mogli pružiti svojim pretplatnicima za ovaj 1 dinar, list koji bi imao čitavih 50 stranica teksta i dvadeset lijepih slika, a da o kvaliteti bogatog sadržaja ni ne govorimo. Ovako pak moramo siromaški kuburiti i gušiti se u dugovima kod tiskare.

Lanjske smo godine morali brisati 3000 lijenih i nemarnih pretplatnika, koji su nam ostali dužni blizu 60.000.— dinara. S tih 60.000 dinara mi bismo bili štampali krasnu jednu knjigu, bogato opremljenu i u kožu uvezanu, koja bi bila ures svake knjižnice. Tu bismo knjigu bili na koncu godine poklonili besplatno svakom našem pretplatniku. A ovako radi tuđe skrajnje nemarnosti i upravo kažnjive lijenosti, trpi štetu dobra i plemenita stvar.

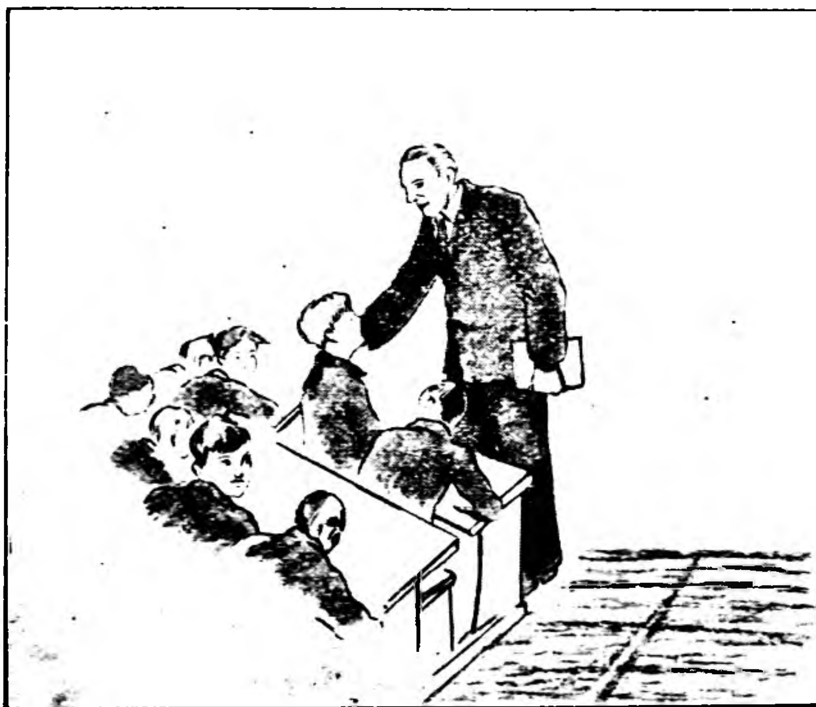
Trgnite se konačno svi vi nemarni, izvršite svoju dužnost, pošaljite onih neznatnih 12 dinara, koliko još dugujete za prošlu godinu.

Na početku školske godine

Prvi rujna, dan veselja i brige.

— Majko, žurimo se, da ne zakasnimo! — reče mali Mijo. Želim viditi gospodina učitelja i svoje drugove! Želim rada i veselja! Dosta je bilo ovih praznika! —

U školskom dvorištu sve je živo i veselo, u svečanom raspoloženju. Djeca u lijepom i čistom odijelu. Sa onim najmlađima dolaze mama, tata, brat ili sestra. Izručuju ih učitelju, novom roditelju. On ih prima očinskom nježnošću, pita ih i ovo i ono. Odgovori su iz početka tihi, sramežljivi, puni bojazni. Nekoji postaju slobodniji, pa se hvale da već znadu brojiti do dvadeset.

— Ja znam do sto, — oglasi se mali Darko.

— Ja znam moliti Oče naš, — reče Ivica.

— Ja znam narisati konja, — pohvali se opet Darko.

— Dobro, dobro, vrijedni ste vi, moji mali junaci, — reče im učitelj. Sada idemo u crkvu, da zamolimo dobroga Boga da nam u radu pomogne. —

Djeca se svrstaju u red. Čavrljanje do crkve. Sastali se dobri i iskreni prijatelji nakon dva mjeseca pa ima toga dosta da se ispriča.

Svršila misa. Svi se vrate u školu. Svaki se razred sakupi u svojim prostorijama.

U trećem razredu osobito je živo i veselo. Stupi u razred i učitelj. Svi ustanu i pozdrave ga. Na licima smiješak.

— E, dobro došli, moji mali junaci! Kako ste?

— Dobro, gospodine učitelju — zaori dvoranom.

— Jeste li svi ovdje?

— Jesmo!

— K nama je došao još jedan drug. Evo sjedi kraj mene. — javi se mali Veljko.

— Kako se zoveš? — upita ga učitelj.

— Ivo Učković.

— Učković — začudi se učitelj. — Pa ti si iz Istre, je li?

— Jest, gospodine učitelju, ja sam rođen u Istri. Moj tata je činovnik. Doselili smo se amo iz V. ovih praznika. Sada ću ja ovdje u školu.

— Dobro. Živio naš mali Istranin.

— Sada je naša školska obitelj potpuna. — primjeti Zlatko.

— No, kako ste proveli praznike? Jeste li se sunčali, kupali i naigrali?

— Jesmo, jesmo! oglase se svi.

— Vidim, vidim, da ste nekako pocrnili i ojačali. Nadam se, da ćete ovako svježi i čili biti vrijedni i radini u ovoj godini.

— Kada će početi obuka? — upita mali Ivo.

— Sutra u osam sati da ste mi ovdje. Jeste li razumjeli?

— Jesmo!

— Dozvolite, gospodine učitelju, jednu molbu, reče Veljko.

— Što želiš? Ajde, govori!

— Ja bi želio da zapjevamo »Pjesmu Istri« kao pozdrav našem novom drugu Učkoviću.

— Dobro, zapjevajmo!

Iz dubine dječjih duša zaori pjesma:

Sliku milu Istre naše
Ja u srcu nosim svom
Leži ravna i vrletna
Na tom moru Jadranskom...

Istro moja, tugo naša
U srcu te nosim svom
Najljepša si za me zemlja
Na tom moru Jadranskom...

Dvoranom je orila pjesma, drhtali su djetinji glasovi. Ječila je pjesma puna ljubavi i osjećaja do onih, koji čame u ropstvu...

Naš Učković nije pjevao. Oblile ga suze radosnice. Našao je drugove i prijatelje, koji osjećaju njegove boli i patnje za rođenom grudom. Sa tim osjećajem i raspoloženjem počeo je rad u ovom razredu. Bilo sretno!

L.

Buja granje

Buja granje, lista, cvjeta,
Mire cveci rastvoreni, —
Biće hlada ovog ljeta,
Biće ploda u jeseni.

Zujati će krošnjom pčele,
Tresti granje marne ruke
I u krilo padat zrele
Kruške, šljive i jabuke.

Škripati će selom kola
I orit se pjesma vedra;
Mirisaće dom i škola
I dječija puna njedra.

A nad plodom usred dvora
Sklapati će seljak ruke,
Dok će Nebo odozgora,
Blagosiljat njegve muke.

Jos. A. Kraljić.

Bakina priča

»Bako, pričaj.«

»A o čemu, djeco, da vam pričam.«

»O čardaku, koji ne bijaše ni na nebu ni na zemlji,« u isti mah od govoriše unučići, njih troje, svojoj staroj baki.

Pričala im ona već bezbroj puta tu priču, kao uostalom svaku drugu priču koju je znala; i naizust je oni skoro već znaju, ali i opet žele da čuju, te večeri, i po drugiput baš tu priču o čardaku. Kao ni jedna druga ta je priča tim mališanima budila uvijek nova i dublja saznanja, otvarala šire vidike, jače otkrivala zastor jednog tajanstvenog svijeta...

Dobra i strpljiva baka počela je da suče zlatnu nit priče istim riječima, istim treperenjem glasa, jednako predahnjujući i naglasujući stanovite riječi — kao i uvijek. A djeca se stisla, jedno pored drugoga, uvukla se u se, stisla ruke i usta, zjenice im se proširile, netremice su gledala i pažljivo slušala.

»Tako vam je bio jedan car...«, počnu da se pomiču staričine usne gotovo mehanično.

U dimnjaku je zahujalo, i verige o kojima je nad užarenim glavnjama visio bakreni kotao lagano se zanjišu. Djeca se jače priviju jedno uz drugo.

»...car vam je tako bio, i imao je jedinicu kćerku. Jednog dana kad je izišla u šetnju, prikrade joj se iza leđa grdni krilati zmaj, zgrabi je i odnese je pod oblake. I tri njena brata, ne mogavši prežaliti gubitak svoje sestre, odlučiše da je potraže i spasu iz ralja grdnog podlog otimača. Uzjašu na svoje konje vilovite i zapute se prema jednoj gustoj šumi. A kad su prispjeli u gustu šumu, ugledaju jedan čardak koji nije bio ni na nebu ni na zemlji. I po nekoj tajnoj objavi naslute da je u tom čardaku zatočena njihova jadna sestrica. Dugo vremena dovijala se braća svakojako kako da se pripnu na čardak, ali sve što bi smislili bilo je neizvedivo. Najzad najmlađemu od njih sine sretna misao. Predloži da zakolju jednoga konja, pa da njegovu kožu iskroje u remenje, od kojega će, kad nadovežu jedan kajiš na drugi, dobiti dugačko uže, kroz čiji će kraj provući strjelicu, onda je pomoću luka odapeti čardaku, da se zabode u nje-

gove stijene, i na taj način biće uspostavljena veza između zemlje i lebdećeg čardaka, te će moći uz uže da se popnu na čardak.

Dva starija brata ništa ne prigovore, jedino su se nećkali da žrtvuju svoje konje, ma da najmlađi brat nije ni bio predložio čijeg bi konja trebalo zaklati. Začuđeno ih pogleda, pa uz trpki osmjeh predade braći svog konja.

A kad je uže bilo gotovo i strjelicom dobačeno na čardak, opet se počeše dva starija brata nećkati da se popnu na čardak, pošto im je pripinjanje po užetu izgledalo vrlo opasno. I najmađi brat opet je pokazao da je pravi brat, komu za spas sestre nije teška nikakva žrtva, niti da ga može spriječiti i najgrđa opasnost. To i reče svojoj braći tužnim glasom i, lak kao pero, uzvere se po užetu.

Na čardaku prostrane odaje, sve raskošnija jedna od druge. A u jednoj dvorani, najblistavijoj, sileni zmaj sa svojom robinjicom. Snijeva grdni zmaje, položio svoju glavurdu nježnoj djevojci na mekano krilo. Bespomoćna djevojka ukliještena sjedi na kadifenom stolcu, čami zatočena, oči joj nice oborene a niz bijelo joj lišce suze teku. Kad li — odigne malko glavicu, trgnuo ju šum, iz grudiju ote joj se lak uzvik. Ugledala je na vratima kršnog momka sa teškim buzdovanom u ruci. Prepoznala je u momku svog najmlađeg brata. Suze radosnice izbiju joj na oči. Brat joj priđe, poljubi je u zlatnu kosu, pa, ne časeći časa, zavitla buzdovanom po zmajevoj tjelusini. Ali zmaju ništa, tek što se je kroza san otresao kao da ga je muha ugrizla. Tako on i po drugiput, ali zmaju opet ništa ne bi. Sestra na to krišom šapne bratu, da je zmajevo tijelo zaštićeno teškim oklopom osim na jednom mjestu pod vratom, gdje, ako ga udari, odmah će ga usmrtiti.

»A čemu, ako je toliki siledžija, zaštićuje svoje tijelo oklopom gvozdenim?« začudi se brat. Ali ona nije ništa odgovorila, učinilo joj se da se zmaj budi, prestrašenim pogledom pogleda svog brata, a on zamahne snažno buzdovanom zmaja na mjestu koje mu je sestra pokazala, i...

— — — — — — — — — — — — —

»Bako, stani, sve znamo kako je poslije bilo: starija dva brata pozavidjela su mladjem svom bratu što je on bio junak, pa su pred svijetom pripisivali spas svoje sestre sebi...«, reče jedan mališan.

»A što ne sačekate da vam ja lijepo sve do kraja ispripovjedim kako je bilo«, začudi se baka.

»Znamo mi sve to«, drugi će, »nego ti nam ne reče kako se zvaše ona djevojka? Da nije Istra?«

»Kako dolazite na to?«

»Pa i Istra je, čitali smo, zatočena.

»Pa i Istra ima tri brata...«, počne treći da govori, ali ga saleti baka:

»... ima, ali koji će u času potrebe svi jednodušno da žrtvuju svoje djogate, svi — bez ustručavanja da se popnu na čardak«.

»A kad će to biti?« rekoše svi u jedan glas.

»Kad?... Bog ne plaća svake subote!« tihim glasom progovori baka.

Pričala je baka svojim unučićima drevnu priču istim riječima, istim treperenjem glasa, a djeci je i nadalje ta priča budila dublja saznanja, otvarala šire vidike, jače otkrivala zastor jednog mračnog tajanstvenog svijeta.

(Beograd)

Ljubidrag Garčina

Dječja molitva

Sini žarko sa istoka sunce
I pozlati brda i vrhunce,
Da nam iza zelen gora
Svane sretno rujna zora
Na obzorju rumenom.

Zlatnim klasjem da nam polja rode,
Rujnim vincem vinogradi plode,
Srećni da nam svanu dani,
Već odavno željkovani
Našem rodu patničkom.

Viktor Rudolf

Istranin:

Kad miriše zemlja . . .

U predvečerje... Kiša pljušti po prozorima...

Zaklapam oči, a sanje moje putuju po beskrajno ravnoj cesti satkanoj od sunčanih zraka; putuju u rasplakanu zemlju moju...

I radosne su sanje moje, i trepere od razdraganosti, i bruji u njima ushit poput cvrkuta iz grlašca bezbrojnih jata slavuja u proljeće...

Zaklapam oči...

Sanje moje lete po beskrajnoj cesti satkanoj od sunčanih zraka, a dušom mi struje mirisi smilja, brneštre, lovora i masline...

Struje i razblažuju dušu zatrovanu čežnjom i suzama za sunčanom zemljom Istrom...

Struji miris smilja, brneštre, lovora.... a duša ih moja upija poput čašaka cvjetnih, što upijaju rosu jutarnju...

To u meni miriše cvjetna moja zemlja Istra...

To u meni mirišu od sunčanog žara ugrijane stijene njene i modrina njenoga mora...

— — — — — — — — — — — — —

Zaurlao je vjetar i tresnuo debelim kapljama o prozore moje, i raskinuo sanje o suncem užarenim stijenama, o mirisu skromnog cvijeća, koji mi je blažio dušu...

I s cvilenjem vjetra, što se k meni ušuljao kroz otškrinuta vrata, ušli su k meni i jauci i stenjanja moje Istre...

I jauknuo sam i ja zbog boli čežnjom razrovanog srca...

Vani je bljesnulo. Zatutnjili su gromovi... Negdje je u selu tresnula strijela. Nakon toga su zalajali seoski psi... A kiša je sipila, sipila po prozorima mojim u predvečerje...

I pričinilo mi se, da se to po prozorima mojim cijede suze izranjene moje zemlje...

Tko će ovo riješiti ?

Jedan je auto krenuo na put iz Zagreba prema Celju. To je udaljenost otprilike od nekih 100 km. Auto je pojurio brzinom od 100 km na sat. Međutim, nakon što je prevalio polovicu puta, kod pedesetog kilometra uspori brzinu na polovicu. Kad je pak prevalio polovicu preostaloga puta, dakle na 75. kilometru ponovno je usporio brzinu za polovicu. I tako redom, na svakoj polovici preostaloga puta, usporio bi brzinu na polovicu. Kažite mi sada kada će stići u Celje i s kojom brzinom. U drugom broju čuti ćete odgovor.

PRIRODA

Krokodil

Bit će možda još i danas po netko od vas, koji ne zna da se krokodili legu iz jaja. A ipak uspjelo je fotografirati sve faze leženja krokodila. Nekoliko sati prije no što se mladi krokodilčić izleže iz jajeta, on krikne dosta glasno tako da ga se može čuti na nekoliko metara udaljenosti. Zatim kuca neprestano njuškom po kori jajeta i to tako dugo, dok ju ne razbije i ne napravi rupu kroz koju se počne lagano izvlačiti, najprije glavu, pa prve noge, pa trup i konačno rep. Nakon što je bacio jedan nepovjerljivi pogled po okolini ostavi lupinu i pođe u svijet

Tek što se izlegao on je već u stanju, da hvata manje ribe, a može tako jako ugristi, da bi čovjeku prst pregrizao. A kako opasna životinja postaje kasnije poznato je svakome.

U Sandakanu na otoku Borneo lov na krokodile veoma je razvijen. Vlasti daju čak i nagrade svakome tko ubije krokodila. Urođenici ih love ili u vodi ili na suhom. Obično rade tako da na čvrstu žicu privežu komad majmunskog mesa, koje krokodil vanredno voli. Krokodil zagrize i proždre meso, ali zajedno sa žicom i tako se sam uhvati kao kod nas riba na udicu. Nakon što se uhvatio lovci stanu bacati u njega koplja i tako ga usmrte.

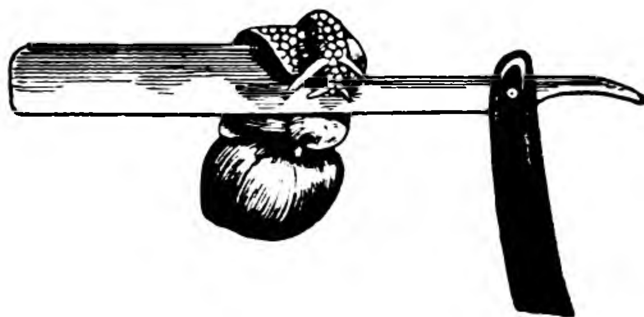
Mnogo je opasniji lov noću u vodi. Ljubitelji pustolovina izvezu se za mrke noći na rijeku u čamcima sa jakim svjetiljkama. Krokodil privučen od svjetla približi se čamcu, a lovac udri po njem kopljem. Često se pak dogodi u takvim slučajevima, da se krokodil, nepogođen dobro nego samo ranjen pretvori u lovca, a onda zlo i naopako za urođenika, jer mu se može dogoditi da završi u krokodilovim raljama.

Puž

Malo će kome biti poznato, koliku snagu imade puž, a još će se više začuditi kad čuje, kako dugo može puž živjeti bez ikakve hrane. Jedan je istraživač zatvorio u kutiju nekoliko puževa i držao ih bez svijetla, bez hrane i skoro bez zraka, pune tri godine. Snaga njihovog mišićja još će nas više začuditi. Puž se prilijepi o kakav predmet i vuče ga za sobom. Tako su jednoć promatrali puža, koji je punih deset minuta vukao za sobom kamen, 67 puta teži od njega samoga.

Preko zime uvlači se puž u svoju kućicu. Kroz to vrijeme ne hrani se baš ničime, no to ga ni najmanje ne priječi, da se na proljeće živahan i veseo probudi i s izvrsnim se tekom baci na traženje hrane.

A tko bi vjerovao, da može puž, ma kako mu tijelo mekano izgledalo, preći preko oštrice nabrušene brijaće britve, a da se ni najmanje ne ozlijedi. A ipak je tako. Sa sluzi, koju izlučuje, prilijepi se donjim dijelom svoga tijela čvrsto uz nenabrušenu stranu britve, a preko oštrice savije se u luku tako vješto da oštricu niti ne dirne.

Jurić i Franić

Jurić: Kladimo se, da ću te navesti da kažeš »crna«!

Franić: Kladim se da nećeš!

Jurić: Kakve je boje nebo?

Franić: Nebo je plave boje.

Jurić: Kakve je boje ova trava?

Jurić: Zelena je!

Jurić: A kakve je boje ugljen?

Franić: Ha, ha, nećeš me uhvatiti, na to ti uopće neću odgovoriti!

Jurić: Ništa, ništa, idemo dalje! Kakva je boja jugoslavenske zastave?

Franić: Plava, bijela, i crvena!

Jurić (slavodobitno): Ha, ha! No eto, nije li mi pošlo za rukom navesti te, da kažeš »plava«?

Franić (začuđeno): Pa, kako, ta zar se nijesmo kladili, da ćeš me navesti da kažem »crna«?

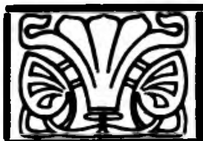
Jurić: Izvrsno! Pa eto sada si kazao »crna«. Oklada je moja, dođi da mi platiš sladoled!

Jurić: Molim te, Franiću, posudi mi 10 dinara.

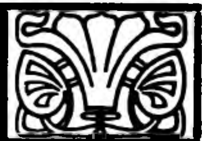
Franić: Hoću drage volje, čim se vratim iz Splita!

Jurić: Tako? Ti dakle putuješ u Split?

Franić: Ne! Nije mi ni na kraj pameti.

RAZNO

NAPUČENOST NAŠE ZEMLJE

Koliko ljudi imade na zemlji i koliko ih se na njoj može prehraniti? Prije svega moramo utvrditi, da se je stanovništvo naše zemlje u posljednjih sto godina upravo podvostručilo. Na početku devetnaestog vijeka bilo je na kugli zemaljskoj samo 900 milijuna ljudi, dočim ih danas imade preko 1912 milijuna. Kako po svemu izgleda za 120 godina, dakle godine 2053 biti će na svijetu četiri milijarde ljudi. Ne dogodi li se nešto neočekivana ljudi će se i nadalje množiti silnom brzinom tako da će ih oko godine 2200. biti ravnih osam milijardi. Toliko je proračunano, da ih naša zemlja može prehraniti. Drugi pak kažu, da se na zemlji može prehraniti daleko više nego osam milijardi ljudi, ako se potpunoma iskoristi njena bogatstva. Sad kako bilo da bilo sigurno je samo to, da se pet puta više ljudi rodi, nego li što ih umire, što znači, da ih je svakog dana više za 50.000 a to čini na godinu 18 milijuna.

KAKO JE STARA NAŠA ZEMLJA.

Nekada je u školskim knjigama pisalo, da je naša zemlja stvorena 4000 godina prije Kristova rođenja. Danas međutim istraživači drukčije sude. Vrućina, koja vlada duboko u nutrini zemlje iznosi 10.000 stupanja. Na temelju toga zaključuju istraživači, da je moralo proći 20 do 40 milijuna godina, dok se je zemaljska kora ohladila do temperature koju danas imade.

Drugi opet drže, da je zemlja stara 700 milijuna godina, a to zaključuju po raznim rudama, koje u njezinoj nutrini nalaze, i po čijim se naslagama može otprilike izračunati koliko su stare.

Konačni zaključak do kojega su današnji učenjaci došli jest, da se je zemlja otkinula od sunca prije dvije do tri milijarde godina i da se od tada samostalno vrti u svemiru, lagano se ohlađujući.

KOLIKO POJEDE ČOVJEK.

Neki statističar (statističari su oni učenjaci, koji vole izračunavati sve što je vidljiva i nevidljiva na tom bijelom svijetu) izračunao je, da je čovjek koji je doživio 60 godina, u svom životu pojeo i popio upravo nevjerojatne količine hrane. Od svoga rođenja pojeo je više od dvadeset vagona (čitav vlak!) od pet hiljada kila svaki, najraznovrsnije hrane. Među ostalim pojeo je 2250 kila kruha, iz kojeg bi se moglo sagraditi zgradu 400 metara dugu, 400 široku i isto toliko visoku. Graha je pojeo pun jedan sanduk, dugačak dvije milje. Salate je pojeo toliko da bi njome napunio kuću osam katova visoku. Raznog drugog povrća jedan teretni automobil.

Mesa 18.000 kila, jaja 12.000 komada, vode, vina, piva i drugih tekućina 26.000 litara. A tko bi još nabrojio sve voće, sir, maslac, ribu i kolače.

Prijatelju, ako ti se ove brojke čine pretjeranima, pokušaj izračunati sam.

OD ČEGA SE PRAVI PAPIR I KAKO NASTAJU NOVINE.

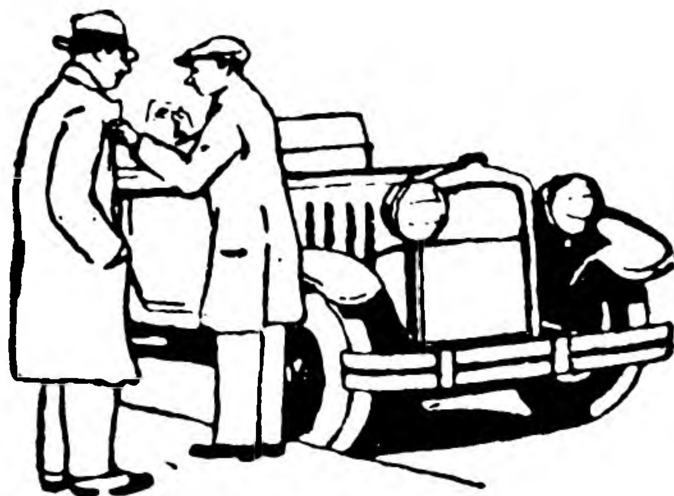
Svakome je od nas poznato, da se dandanas skoro sav papir izrađuje iz drveta, ali malo je kome poznato, koliko vremena treba, da se jedno stablo pretvori u papir.

Jedna tvornica papira napravila je nedavno ovaj pokus: U sedam sati i po ujutro dala je odrezati u bližnjoj šumi tri stabla i odmah ih dopremila u tvornicu, sasjekla ih i samljela. Nakon nekoliko pranja i natapanja drvo se uskoro pretvorilo u kašu, koja je bila žurno bačena u strojeve, koji proizvode papir. Strojevi su iz te kaše za čas napravili fine bijele listove, i već u devet sati i trideset minuta od onih triju stabal izađoše iz tvornice mnogobrojni arci papira.

Četiri kilometra od tvornice bila je tiskara. Jedan automobil, koji bijaše već spreman, silnom je brzinom odvezao papir u tiskaru, gdje su ga odmah metnuli u stroj. Točno u deset sati izišle su iz tiskare štampane novine.

Trebalo je dakle samo dva sata i pol, da se pročita razne dnevne vijesti u novinama, koje su još istoga jutra bile tri ponosna stabla, štono su se zelena kočila u šumi.

Dva šofera

Prvi šofer: Hajde, druže, da vidimo znadeš li dobro računati! Cesta je duga 350 kilometara. Na jednom kraju pojurim ja u automobilu koji vozi brzinom od 200 km na sat. S druge strane otisneš se ti drugim autom, koji juri brzinom od 120 km na sat. Izračunaj gdje ćemo se nas dvoje sresti?

Drugi šofer: Gdje? Pravo da ti kažem: u bolnici!

Klok i Jožić vanredno su se dobro osjećali u Americi. Njihov ih je zemljak, Dalmatinac iz Zatona, gospodski častio, a oni su mu za uzvrat pomagali u poslu na farmi, gdje su samo mogli. Najčešće bi izveli konje u pašu na prostrane livade i tamo provodili na paši dane, skačući, jašeći vježbajući se u bacanju lasa i izvodeći svakojake igre. — U trčanju, penjanju i skakanju Klok je bio nenadmašiv.

Jednoga dana stigla ih nevolja. — Lijepi farmerovi konji zapeli o oko nekim kradljivim Indijancima, koji su se skitali prerijom i prašumom. Crvenokošci se ovi došuljali neopazice do Kloka i Jožića, napali ih iza leda, privezali ih na konje i odveli ih kao zarobljenike. Dugo su ih tako izmučene i gladne vukli, jezdeći velikom brzinom preko nepreglednih stepa.

Klok ne bi bio Klok, mudro i prefrigano majmunče, kad ne bi našao načina, da se izbavi. Majmunskom se upravo vještinom razvezao i pokidao konopce, kojima su ga Indijanci za sobom vukli. Našavši ukraj puta iščupano neko stablo priveže ga žurno za konopac, kojim su Indijanci njega i Jožića za sobom povlačili — —

Ne obazirajući se natrag dugo su crvenokušci vukli za sobom stablo misleći da vuku na konopcu Kloka, Jožića i njihove konje. Dotle je pak Klok žurno odvezao i Jožića i oni odjuriše kao strijele u sasvim protivnom pravcu.

Kad su se Indijanci okrenuli i opazili varku, naši su junaci bili već daleko poodmakli na svojim brzim konjima.

Ljuti kao risovi dadoše se stoga za njima u potjeru, jašeći po tragu konjskih kopita.

Dugo su tako lutali naši junaci stepom, ne znajući ni puta ni staze, dok nisu zabasali u neko šikarje. Konji su im već malaksali počeli posrtati zapinjući među grmljem o granje i oni su, hoćeš ne ćeš, morali da stanu.

— Na smrt sam umoran, druže rekao je Jožić Kloku. Moram da se odmorim, pa ma što se dogodilo.

Klok ga je vrlo dobro razumio i ne časeći časa skoči s konja, i pomogne Jožiću da siđe.

Jožić je uistinu bio tako iznemogao, da se nije mogao više držati na nogama. Od dugotrajnog jašenja otvorile mu se na stražnjem dijelu tijela krvave rane. Ko pravi drug, koji prijatelja u nevolji ne ostavlja, Klok ga je ponio na rukama u šikaru i polegao ga u hladu na mekanu travu.

— Što li je to? začudi se iznenada Jožić, ugledav nedaleko sebe nekakav dalekozor. Još je veće bilo njegovo iznenađenje, kad mu je Klok donio novi novcati kišobran, što ga je našao u šikarju.

— Tu mora da ima ljudi u blizini, potraži ih, Klok, dobri druže moj — reče.

A Klok izgine u grmlju i stane pretraživati okolinu. Malo zatim povrati se majmun k Jožiću, noseći nekakvu torbu, pa flaše, fotografski aparat i kojekakve druge sitnice, a među ostalim i nekakvu bilježnicu . . . Živog čovjeka, međutim, nije bilo nigdje u blizini ni za lijek.

Drhćući od uzbudjenja pograbi Jožić bilježnicu i stade listati po njoj.

— Izgubljeni smo, druže, — reče tužno Kloku. Nalazimo se usred nepregledne pustinje, okruženi silnim klisurama. Ovamo je zalutao i vlasnik ovih predmeta glasoviti jedan profesor, istraživač, pa ne mogavši nikuda van, žalosno je ovdje poginuo.

Još ne bijaše to ni dorekao, kad li se začuje brzi topot konjskih kopita . .

— Sad smo pogotovo propali — zaplače Jožić. Indijanci su nas pronašli i bez milosrđa će nas skalpirati. A ja kad bih i htio bježati ne mogu se nevoljnik od silnih boli ni ganuti s mjesta.

Klok nije očajavao. Začuvši slavodobitne poklike crvenokožnih divljaka, ne gubeći ni časa vremena, pograbi Jožića, baci ga na sedlo i čvrsto ga priveže tako da nije nikako mogao pasti s konja. Zatim dohvati silnom brzinom aparat, flašu, dalekozor i kišobran, što ga bijaše ondje našao i za tren oka uzjaha na svog konja. Dohvati zatim uzde Jožićeva konja i udarivši konje silnom snagom svojim šapama po bokovima, da im je sve krv procurila, potjera ih strelovitom brzinom.

Indijanci ih opaze. Vrišteći ko bijesni, odapeli su za njima kišu strijelica, no srećom ih nijednom ne pogodiše.

— Ko divljač nas gone ovi crveni đavoli — uzdahne Jožić.

— Jao već su nam za petama — vrisnu najednom. Zaista Indijanci su bili tek par sto koraka za njima.

Najednom konji stadoše kao ukopani. Ovaj je puta i Klok zadrhtao od straha. Pred njima se ukazala strahovita provalija, možda četiri — pet stotina metara duboka. Bijahu na rubu strme klisure, s koje su se svaki čas mogli sunovratiti u bezdan.

— Ode nam glava, oguliit će nam kožu s nje. Zbogom Zagrebe, zbogom Jugoslavijo, zbogom svi mali Istrani.

Crveni vragovi bili su već sasvim blizu i zlobno im se podsmijavali, vitlajući svojim sjekiricama, tomahavkama.

U tom trenu dogodilo se nešto što je Indijance preneraziło. Jednim zamahom noža presekao je Klok konopce, kojima bijaše privezao Jožića za sedlo. Privinuo je dječaka sebi na grudi, omotao ga čvrsto svojim dugačkim repom, rastvorio je kišobran i bacio se u provaliju.

Otvoreni kišobran spuštao se lagano, lagano u bezdan, a naša su se dva junaka ko dva spretna avijatičara, mirno i komotno spuštala na tom neobičnom padobranu.

Indijanci ostadoše zabezeknuti. Takova što ne bijahu još vidjeli. A Klok držeći jednom rukom držak kišobrana, drugom je rukom veselo domahivao progoniteljima, kao da je htio reći:

Ne poznate vi još, crveni vragovi jedni, mudroga majmuna Kloka. Tko se zadnji smije najbolje se smije . . .

Lebdeći tako neko vrijeme u zraku, spustiše se lagano na dno provalije i nadoše se u nekakvom kanjonu . . .

Hvala Bogu što su živi ostali. A kako je dalje bilo čut ćemo drugi puta.

NAŠI MLADI SARADNICI

MAČKE I MIŠ

Čujte, djeco, pjesmu ovu,
Spjevanu na kućnom krovu!

Naša maca
Po krovu koraca.

Po tavanu išla.
Nanjušila miša.

— Evo miša . . . !
Naša maca namiriša.

Skoči: Paf!!
— Ciu! Ciu! . . .
— Miu — miu — —

Veselo joj
Mačići se smiju.

Mostečak Ivan, učenik Narodne škole u Bednji.

DECA PASEJU PURE

Vlovite mi Juru.
Fkral mi je puru.
Lojzek je peče,
Francek je neče.
Mavrek se plače,
Želi mu ludi hlače.
Ivek po livadi skače.

Mavri išče hlače,
Al ih nigde ni.
»Deco, rege, rege, kre, kre, kre . . . !«
Kaj tak se paseju pure, he?«
Kakti kakšne stare babe
Tak z potoka špotaju ih žabe . . .

Ivan Malčić, učenik Narodne škole u Bednji

VAŽNO! Upozorujemo sve svoje male pretplatnike, da ćemo sada u svakom broju posvetiti jednu stranicu dječjim radovima. **Donosit** ćemo pjesmice, pričice, a i zgodne crteže, koje budu naši mladi suradnici narisali. **Svaka na toj stranici objelodanjena radnja biti će nagrađena SA 25·— DINARA u gotovom novcu.**

Naglasujemo međutim, da ćemo uvrštavati samo dobre stvari i to samo od onih naših prijatelja, koji su izvršili prema listu svoju prvu i najglavniju dužnost: **da su naime podmirili pretplatu za ovu godinu.**

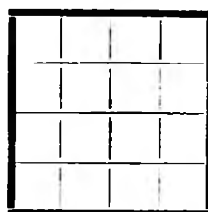
Na posao, dakle, mladi pjesnici, pisci i risači!

ZAGONETKE

1) JEDNADŽBA
(A. Radanović, Sl. Požega)

a = predlog
b = predlog
c = lična zamjenica
d = predlog
x = naša ravnica
a + b + c + d = x

2) ISPUNJALKA
(A. Radanović, Sl. Požega)

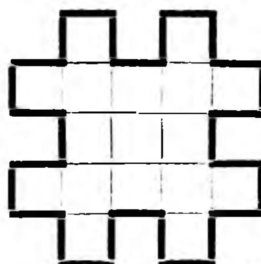
Ima svaka kuća
gradić u Srijemu
Država u Arabiji
Izvan kuće

Vodoravno i okomito isto!

3) KRALJEVA ŠETNJA
(A. Radanović, Sl. Požega)

K	B	R	N	D
O	O	E	A	I
J	I	S	A	G
!	I	D	E	L

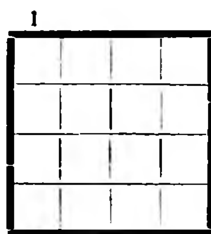
4) ISPUNJALKA
(A. Ferderber, Zagreb)

pravi se nogom
određeno vrijeme
kovina

Vodoravno i okomito isto

5) ISPUNJALKA
(A. Ferderber, Zagreb)

lijepa zgrada
ptica selica
dragulj
vazduh

1—2 Ilirski pjesnik

6) REBUS
(A. Ferderber, Zagreb)

P P
S 100 m² N+K
P P

7) ZAGONETNA POSJETNICA
(A. Ferderber, Zagreb)

Što nam je taj čovjek?

8) SKRIVAČICA
(A. Ferderber, Zagreb)

1) Ovamo starci ne dolaze
2) Velika bijeda
3) Samo bor je božićno drvo
4) Dugo se lovac tamo zadržao.
5) Karlova cijela kuća mi je poznata.

Koji se gradovi i krajevi kriju u ovim rečenicama?

9) REBUS
(A. Ferderber, Zagreb)

TO TO　　STI
A　　———
TO TO　　CE

ODGONETKE

Zagonetke u br. 9 i 10 riješili su ispravno: Nives Dra Beroša, Makarska — Nada Gerber, Skrad — Josip Lisac, Skrad — Nikola Beljan, Skrad — A. Radanović, Slav. Požega — Ljubomir Grgurić, Zdenka Abramović, Adolf Skender, svi iz Skrada — Ema Filipčić, Zagreb — Mariola Marsano, Sušak — Slavko Arnerić, Sušak.

»Mali Istranin« izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — Za inostranstvo dvostruko Uredništvo i uprava nalaze se u Boškovićevoj ulici br. 20. — Telefon 59-31.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: **Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva ulica 20. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26. Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb Gundulićeva ulica 22a.**

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU POJEDINI BROJ 1.— DINAR

GOD. V. LISTOPAD 1933. BROJ 2.

Mala pošta

Nema dana, a da nam pošta ne bi donijela po koje prijatno iznenadjenje. Naši nas se prijatelji često sjećaju i ne propuštaju ni jedne prilike, a da nam ne istaknu, koliko im je srcu omilio ovaj glasnik njihove potlačene male braće u Istri. Vesele se njegovom lijepom napretku i zanimljivom sadržaju, pa nas mole, neka bismo poručili zarobljenim malim Istranima, da njihova braća u Jugoslaviji svoju Istru ne misle napustiti. Hvala im!

Upravitelj škole u Vrbici piše nam: Dobili ste od mojih djaka dobru svjedodžbu. Od svih dječjih časopisa daju vašem prednost. Da nije kriza, koja se na selu nesnosno osjeća imali bi medju ovdješnjom djecom daleko veći broj pretplatnika. Osim dosadanjih javilo se za sad još pet novih.

Gosp. G. C. naš stalni suradnik piše nam: List je djeci vanredno omilio. Ima u njemu nešto, što ga izdiže medju ostalim mnogobrojnim dječjim listovima, a to je ona toplina, ona ljubav i plemeniti osjećaji, koji izbijaju iz svakog retka. Pedagozi to najbolje umiju prosuditi, da kod djece možeš samo onda uspjeti, ako im dirneš u one najsuptilnije osjećaje, u srce. A to M. Istr. umije u punoj mjeri.

Sokolsko društvo Lukavac (Bosna), koje je do sada primalo po 2 primjerka mjesečno, javlja nam, da je na temelju jednoglasnog zaključka na sjednici izvršnog odbora, odlučeno pretplatiti deset mladih sokolića na naš list. Tako se radi, to je sokolski!

Gosp. Ante Stella iz Raba stari je naš prijatelj. Doznačujući nam pretplatu priložio je lijepu svoticu u fond za proširenje lista. »Žalim, što ne mogu poslati još veći obol u fond lista, koji tako lijepo, osjećajno i s toliko ljubavi širi medju našom rodoljubnom omladinom misao na našu dragu Istru. Nastavite samo do dana spasa i slobode one naše lijepe zemlje!

Jadranska Straža iz Karlovca izvješćuje nas o svom radu u korist naše Istre .Njezin je vrijedni podmladak s veseljem uvježbao dječji igrokaz VILINSKO KOLO, što ga je naše uredništvo nedavno izdalo. To je lijepa i snažna alegorijska slika iz Istre. »Igrokaz je vrlo dobar« — pišu nam — »i mi smo ga dali prikazivati po našem podmlatku na velikoj gimnaziji u Karlovcu pod režijom gosp. Hinka Tomašića, člana mariborskog kazališta, dne 12. lipnja i 3. rujna prigodom priredbe Jadranskog dana. Kritika je veoma pohvalila i djelo i izvedbu. Stvar se je imala zbog uspjeha koji je postigla u Karlovcu, davati i u Splitu prigodom predaje škol. broda Jadr. Straži, no nevrijeme je omelo predstavu pod vedrim nebom.

MALI ISTRANIN

GOD. V. ZAGREB, LISTOPAD ŠKOL. GOD. 1933./34. BR. 2.

DJECO! U listopadu mjesecu pada jedan nadasve znamenit, iako strahovito tužan, spomendan. U četvrtak 17. **listopada** god. 1929. ustrijeljen je u Puli, s leđa, istarski omladinac **Vladimir Gortan**, na temelju presude, izrečene dan prije od fašističkog suda za zaštitu države, koji je za tu priliku, da bi što većma zastrašio naš narod, prenio svoje sjedište iz Rima u Pulu. Gortanovi drugovi seljački mladići: Viktor Bačac, Živko Gortan, Dušan Ladavac i Vjekoslav Ladavac, osuđeni su svaki na 30 godina teške tamnice, gdje i danas čame. — Za čitavo vrijeme trajanja procesa bili su svi optuženici strpani u ogromni životinjski kavez, u koji se obično zatvara pogibeljna divlja zvjerad.

Prijatelji! Sjetite se toga dana prvomučenika naših, sjetite se svih onih nebrojenih tisuća znanih i neznanih junaka u Istri našoj, koji na pravdi Boga, trpe, stradaju i ginu za slatku materinju riječ! Zamolite svoje učitelje neka taj dan zajedno s Vama posvete Istri, toj najljepšoj i najdražoj kćerci Majke Jugoslavije, neka Vam pričaju o njoj i dobrom narodu našem u njoj. Zavjerite se svi, da Istre ne ćete zaboraviti i da ćete za svega svoga života za nju raditi.

Vladimiru Gortanu!

Svršeno je! Ti si pao poput Hrista
Čist na pravdi Boga. Tvoja duša čista
Poletjela nekud, gdje nepravde nema.
Tvoja zemlja stoji ubijena, nijema...

Ni plača ni kletve, ni slova ne smaže,
Ali šutnja više nego riječ kaže.
Tvoja krv je pala, zemljom se rumeni — — —
Iz nje piju snagu ljudi izmučeni.

Okovani jadni, crno djelo pamte
Mučeničke oči svetim žarom plamte,
I bilježe spomen u srcu duboko,
I srce se cijepa, al ne suzi oko.

Ni kletve ni suze! Samo napred tako,
Da se rodi jedno pokoljenje jako,
Što se ne da strti, što će trpit znati
Al u pravu horu još i umirati!

Rikard Katalinić Jeretov

Teta Zvana

Skica nenapisanog romana.

Dugo se barba Miho borio s ljutom boljeticom, mučio se, i upinjao sve sile, da joj se odhrva, ali uzalud. Jednoga je dana morao u krevet, iz koga se više nije digao...

Teta Zvana ostade udovicom, a na vratu joj tri gološava mališana, ko tri sićušna ptića, koji kanda ni nijesu znali drugo do pružati vratove i otvarati kljuniće, da ih majka nahrani...

Teške su brige pritisnule mladu ženu. Tu su vinogradi, tu vrtovi, pa kuća i čitavo malo gospodarstvo, a ona bez muške glave u kući, sama. sa ona tri nejaka pileta. Naglo se uozbiljila, pogrbila i posijedila.

A djeca su rasla ko tri bora u šumi...

*

Zvanić, miljenac njezin, bijaše najbolji đak u školi.

Vraćajuć se s torbicom pod pazuhom, ponosno bi joj kazivao, što li je sve naučio. Sjeo bi joj do nogu, položio tablicu na njezino krilo i šarao po njoj pisaljkom svakojaka pismena. Žuljavom rukom milovala mu je kudravu glavicu, slušala njegovo naivno čavrljanje i uživala.

*

— Majo slatka, ja bih tako rado učio u velikim školama — došao je Zvanić jednoga dana majci. — I učitelj je kazao, da bi šteta bila, kad ne bih dalje učio. A župnik je to također potvrdio, kad me je ispitao. Znadeš li ti, majko, da ja znadem već cijelu treću čitanku na pamet?

Jadnu je majku zazeblo oko srca. Davno je ona uočila Zvanićevu strast za knjigom, ali je znala, da su velike škole propast za malo seljačko gospodarstvo. Izjest će joj svu dugogodišnju muku djedova i otaca, koji su se krvavo znojili, da ovo malo zemljice steknu, da budu svoji na svome, ni od koga ovisni. A sada eto ovo drago malo ptiče hoće da odleti u svijet iz ovog starog gnijezda, da troši, otkida i izjeda komadić po komadić očinskih žuljeva.

— Ne može se, dijete moje, nismo toliko bogati. Velike škole stoje novaca — zamišljeno će majka.

Zaplakao je Zvanić. Snuždio se mališan, primio motiku i onako nejak otišao u vinograd, da okapa trsje. Utihnuo. S lica mu nestade vedrog i nestašnog smiješka...

Jadna teta Zvana provodila je noći bez sna. Razmišljala je do u kasnu noć i računala. Brojila je zalogaje, koje će sebi i drugoj djeci svojoj otkinuti od ustiju, da od Zvanića stvori čovjeka. U mislima je prošla svu tešku Kalvariju patnja, samoodricanja i žrtava, koje će podnijeti i pridonijeti, da od njega učini gospodina, koji će joj biti dika, i koji će od nje, sirote, živjeti bolje.

I uzdahnula je teško, pomisliv na druga dva mališana, kojima će zbog ovog mezimčeta, mnogu radost uskratiti.

— Zvaniću, sine, spremaj se. Poći ćeš u školu. Po Maloj Gospojini idemo u Pazin...

Upregoše magarčiće, sjedoše u kola i jednoga se jutra otputiše. Teta Zvana i njen mali đak.

Za školskih se praznika vraćao iz Pazina u svoje malo istarsko selo svaki put bistriji, svaki put zreliji.

Sjeo bi tako večerom do nje kraj ognjišta i pričao joj, pričao sa zanosom, pun žara i mladenačkog poleta.

Svršit će škole, postat će gospodin, otići među svoj dobri, a tako zapušteni narod, koga danas svaka nevolja bije, koga danas svatko izrabljuje i gazi. I probuditi će narod, dignuti ga na noge, povesti u borbu za njegova narodna i čovječja prava. I sretan će biti narod njegov, ovaj bojažljivi istarski kmet, svjestan će postat, svoj na svome gospodar, a ne tudi sluga i rob...

Slušala je sretna mati. Oči joj se zalile suzama. U duhu je gledala svoga mezimca kao gospodina. Župnik će biti, odvjetnik ili sudac, narodni čovjek, borac za prava dotad ismjehivanog i iskorištavanog seljaka. I vidjela ga već kako vatreno govori mnoštvu, kao barba Mate Laginja, a narod ga sluša i dolazi k njemu u povorkama. On ga pozdravlja, upućuje i vodi. Ishodio mu škole, podigao zadruge, a i novaca je dao potrebnima. Ta on to može, on je gospodin, Sin njen, Zvanić njezin.

— A ovo mu je mati — sluša u duhu kako šapuću ljudi i pozdravljaju je s poštovanjem. A njoj se jadnoj srce širi od ponosa.

— Tako , tako, sinko, valjan budi i uči, da budeš na diku i meni i čitavom narodu našem. Budeš li mu dobar, voljet će te i štovati. I oca je tvoga volio, jer je bio narodan čovjek, pa su čak i gospoda k njemu dolazila. Barba Mate Laginja je bio u nas česti gost, pričala je mati.

Zidale se tako kule u zraku, stvarali se veličanstveni planovi, sjali ideali...

Ali dok je mladić spavao sirotna je majka i opet provodila besnene noći. I opet je brojila krvave žuljeve i znoj i zalogaje suha kruha, koje će u muci gutati do onog dalekog dana, dok od njega, dragog poroda srca svoga, ne stvori čovjeka, gospodina...

Najednom sve se postavilo na glavu. Rat! Strašan pokolj nevinih..

Klonule su ruke radišnih težaka, propala su cvatuća gospodarstva. Mnoga se ljuba u crno zavila, mnoga seka brata oplakala, mnoga majka ljuto zacvilila. I teta je Zvana zakukala do dva puta, kano sinja kukavica... Dva joj sina, težaka marna, poginula. Pusta ostade zemlja otaca, travom su zarasli vinogradi, naherio se krov na staroj djedovskoj kući .

Žvanić ostade. No ne na starome domu. Odletio je u svijet s jatom mnogih drugih.

Opustjela su stara ognjišta, same ostadoše stare majke, bake i djedovi na onim drevnim istarskim ognjištima našim.

Po njima se bani došljak, uljez sa dalekog zapada, čak s onkraj mora, nezasitan, grabežljiv.

Rasplinuše se nekadanji ideali, u prah se porušiše, sve kule, nekad tako lijepo građene u zraku.

*

Teta Zvana jošte živi. Kosa joj bijela ko snijeg, lice smežurano i ispijeno, oči isplakane od suza... Sama je. Ko posljednji žrec čuva drevno ognjište otaca... Kuka jadnica, od svih ostavljena, i jaduje za jedincem. koji se negdje u tuđem svijetu, s rodne grude prognan, potuca i bori za komad nasušna hljeba... A očinska zemlja tako željno vapi za radišnim rukama djece svoje...

*

— Dajte, sinjor, pustite staricu mater, da posjeti jedinca sina. Godinama ga već ne vidjeh. Dajte, ako u Boga vjerujete, potpišite putnicu, taj blaženi papir, pa da pođem, da ga samo jednoć vidim, kako bih mogla sretno umrijeti...

— Ma donna — odgovara bahati karabinijerski brigadir — kako se samo usuđujete takova što tražiti. Zar ne znate Vi, da Vam je sin un accanito propagandista jugoslavo. A Vi još tražite, da Vas pustimo k njemu, da mu mi, koje on toliko mrzi, priuštimo jedno veselje. Ne!

— Ništa ne znam, sinjore, i ne ću da znadem. Za mene je on samo sin, jedinac moj, krv moje krvi, sva radost života moga. Samo sin, čujete li, s a m o sin. Dajte, gospodine, čujte staru mater, koja je s a m o mati. I Vi imate mater, sjetite se nje, koja je i Vas u mukama rodila...

Zadrhtao je gordi brigadir. Ubolo ga nešto u dnu srca. Zabrujala u dubini duše stara spominjanja — iz djetinjstva.

I potpisa kleti papir, i propusti staricu preko granice.

*

U zemlji svojih sanja, u slobodnoj Jugoslaviji. Oh, kako je hitala starica, drhćući od uzbuđenosti. Vlak je jurio strelovitom brzinom, no njoj se činilo da samo puzi tračnicama. Vrlo sporo da odmiče. Poigravalo joj srce. Sina će vidjeti, sretnica, sina, koji je gospodin. Ta već se od rana djetinjstva na to spremao. Ne bijaše mu suđeno da radi u Istri, da koristi siromašnom istarskom kmetu. Pa sad svjedno. U velikodušnosti svojoj predaje ga u ime cijele Istre narodu u slobodnom dijelu Domovine. Neka radi junak ovdje, među ovdešnjim narodom, ta braća smo, ista krv,

isti rod. Neka je samo čestit, bit će na diku Istri sirotnoj... A on je oduvijek bio valjan, Zvanić njezin. Jamačno ga i ovdje narod voli i obožava, kašto bi ga bio volio dolje.

Razmišljala je tako starica i bila ponosna na nj.

*

— Zvaniću, krvi lipa, zabrinut si mi nekako i tužan — govorila je plaho, zagledav mu se duboko u oči.

I sve je čekala da se rasprića, da se raspali kao ono nekoć, da joj se pohvali, da ga čuje, njegove uspjehe, njegov rad. Da se podiči njime svojim sinom, svojim gospodinom. Ali nije toga dočekala. Zamoren je bio nekako i strašno utučen.

I nije se nikako mogla snaći u uzanim onim izbicama, medju gradskom bukom i prašinom, gdje je on ko sapet živio...

— Kuda ćeš, dijete, tako rano? pitala bi jutrom gledajući ga kako se nekud žuri i na brzu ruku baca u sebe zalogaje.

— U ured, majo, u fabriku — odgovarao bi on smeteno, ne usudjujuć se ni da ju pravo pogleda.

I o podne tako tek što bi nešto topla založio već je nekud bježao.

— Zar opet u ured, u fabriku, dijete? pitala bi plašljivo.

— U fabriku, u ured...

Sve je čekala da će se bar navečer s njime porazgovoriti do sita. Oh kako je žedjala za njegovom riječi, za njegovim vedrim smijehom, za njegovom ispovijesti. Ali je nije dočekala.

Tek se jednoć pun gorčine i žuči iskalio na čas. Bijaše ga upitala:

— A što mi radiš, Zvaniću? Dolaziš li medju narod, kako ovdje ljudi žive. Vole li te, sine?

— Što radim? Služim, robujem! Za komad tvrda kruha svagdanjega. Služim, majko, i robujem no ne narodu svome, majo! Ko ukroćena sam zvjerka jadnik, privezan o stol, medju četiri zida zatvoren, spreman da rad onog prokletog komada suha hljeba i ruku gospodaru iscjelivam. A narod moj, majko, oh, kako ga davno ne vidjeh, kako sam mu daleko i ja i onaj, koga služim...

Zgrčilo se srce materino. Kao da ju je nešto posred mozga zasjeklo. Oh, kako joj se je jadno i bijedno pričinilo u tom času njeno dijete. Kako li bi mu rado sada pomogla. I krvi bi mu svoje dala. Ali ona je nemoćna, sijeda drhtava starica. Njezini ga žuljevi danas ne bi usrećili.

Zadrhtala joj ruka. I nesvijesno je ispruži, da će ga ko nekad pomilovati po garavoj kosi. Ustuknu. I kosa mu je jadnom već poispadala.

A kod kuće zemlja djedova vapi za čvrstom žuljavom rukom, da ju okrene, da ju izore i crvenu joj utrobu isprevrne.

*

Salomljena vraća se starica natrag na opustjelo ognjište. Dotučena je i kao maljem umlaćena. Do zemlje se pogrbila, kao da ju je za ovog toliko željkovanog pohoda sinu, pritisnulo stotinu ljeta.

Jadna istarska majko! Kud se djedoše Tvoji i Tvoje djece ideali?

Ernest Radetić

Mlijeko

Svako jutro rano,
dok mi još spavamo;
punu zdjelu mlijeka
donese nam seka,
što je nama dala
naša krava Zeka.

Svaki danak mlijeko
pijemo od krave..
Al' zato joj često
u našemu vrtu
načupamo trave.

Gabrijel Cvitan

Kapetan pazinski

Crtica iz istarske prošlosti. Oko god. 1700.

Ispod visoke ladonje usred gradića Pićna sjedi okolo kamena stola dvanaest sudaca sa županom na čelu. Došla pred njih neka kmetica u crnini te govori:

Župane i suci, smilujte se i pomozite jadnoj udovici! Lani mi poginu u ratu služeći svoga gospodara muž Marko. Ostavi mi kućicu, kravu, vinograd i petero drobne i sitne djece. Dodje jučer iz Pazina »gastald«, onaj koji kupi namete, te mi reče: »Kate, plati gospodaru porez, daj desetinu od groždja, žita i stoke te donesi darove o Jurjevu i Miholju: kokoši, jaja i sira!« Kaza mi još: »Od tvoje kuće ne dolazi nitko na rabotu, da gradi ceste, nosi pisma i da služi u pazinskome kaštelu«. To mi reče, a ja udri u plač: »Jao meni kukavici! Ove dvije ženske ruke ne mogu hraniti petero djece i služiti gospodaru. Kuća mi je prazna, djeca gladna.« Ali gastald namigne svojim ljudima, a oni ravno u staju. Odveli mi u Pazin kravu . . . Župane i suci, postadoh prosjakinjom, ako ne pomognete! . . . .

Suci slušaju pa se nešto dogovaraju. Sad će župan reći ženi: — Kate, mi se seoski suci, sastajemo, da mirimo ljude u selu i da stanemo na put svakom zlu, ali ako se što krupno dogodi, valja ići u Pazin. Tamo je kapetan ili njegov namjesnik i zemaljski sudac. Gastaldu mi ne možemo ništa. Nego hajde sjutra sa mnom u Pazin, pa ćemo pokucati na gospodareva vrata.

I zbilja sjutradan stigne župan i udovica pred kašteo u Pazinu.

Pred vratima sjedile dvije straže s kacigom na glavi i s kopljem u ruci. Pustiše ih unutra, i oni udjoše u dvorište. Dvorište bilo puno vojnika, koji su nekamo odlazili. Zatrubi truba, i četica izadje uz zveket oružja. Neki sluga povede župana i udovicu k sucu. Sudac ih sasluša i udovici reče: »Gastald se držao ugovora izmedju kmetova i gospodara.

Zakon je zakon. Idi; ne mogu ti pomoći.« Reče župan ženi: »Žensko je srce milostivo. Podjimo do kapetanice.« S teškom mukom otvoriše sluge težacima vrata kapetaničine sobe. Kapetanica je slušala, kako kapelan uči njezina sinka čitati iz neke velike knjige. Kad ču nevolje udovice Kate, smilova se te joj reče: »Jadna ženo. ja ću za tebe govoriti svome mužu,« i pope se u gornje sobe. Domala eto je natrag s nekim gospodinom u bogatim haljinama, visokim žutim čizmama i mačem o boku. To je bio pazinski kapetan.

— Pomozi, gospodaru! — šane udovica i klekne pred njime.

— Kmet je Marko pao kao junak u ratu baš blizu mene; bio ti prost porez i rabote, ustani i putuj veselo u svoje selo! — reče kapetan udovici i dade joj zlatan novac.

Onoga istoga dana povede kmetica doma svoju kravu.

Vladimir Nazor

Trojci

U našemu selu,
a kod male Vojke,
mlada ovca Vuga
ojanjila trojke.

Ojanjila trojke,
tri janjeta bijela;
svaki od njih ima
zvijezdu na sred čela

Uvijek kad ih doji
sviloruna Vuga
iz oka joj viri
i sreća i tuga.

Dok dvojica doje
jedno je kod Vojke,
tužno bleji... Za njeg
nema treće dojke.

Gabrijel Cvitan

Mudri sudac

Stanko i Dušan bijahu dugo vrijeme dobri prijatelji. Jednoga dana nadu se pred sucem, jer je Dušan optužio Stanka da mu je ukrao prsten.

— Morao sam ići na daleki put — reče Dušan — pa sam dao Stanku da mi čuva prsten dok se povratim. Sada na moje najveće čudo, on tvrdi da prsten nije primio.

— Bog budi s tobom — odgovori Stanko. Šta bulazniš? Kakav prsten? Gospodine suče, sve je laž što veli.

— Dušane! — reče sudac. Zar nemaš svjedoka koji je vidio kad si mu prsten izručio.

— Nažalost nemam. Ja sam ga uviek cijenio i poštovao kao dobrog i iskrenog prijatelja, pa nisam smatrao potrebnim da mu prsten izručim pred svjedocima. Vjerovao sam u njegovo poštenje, eto. Mi bijasmo u polju i tamo pod jednim starim hrastom dao sam mu prsten na čuvanje.

Stanko prasne u smijeh i reče:

— Kakav hrast, kakvo polje? Ne smišljaj gluposti i neistinu. To od tebe nisam očekivao.

Sada sudac reče:

— Dušane, pođi odmah po jednu grančicu s onog hrasta. Trebat će mi nešto. Ti, Stanko, ostat ćeš ovdje.

— Čudne li želje! — mišljahu obojica. Ne usudi se da nitko od njih kaže riječi.

Dušan pođe da izvrši sučev nalog. Stanko ostane sa sucem.

Prođe par časaka i sudac nervozno reče:

— Šta radi onaj nesretnik? Ja ne mogu na njega čekati. Već je mogao i doći. On se sigurno skiće naokolo.

— Ne može da se još povrati, gospodine suče, reče Stanko. Hrast je dosta udaljen odavle.

Čuvši ove riječi sudac okrene se Stanku, oštro ga pogleda i reče: A, tako, nesretniče! Ti nijesi znao ni za prsten ni za hrast. Tvoj vjerni prijatelj je smišljao gluposti? Zar tako ti uzvraćaš ljubav i povjerenje prijatelju? Uvjerio sam se da znaš o hrastu, a o prstenu ne ćemo ni govoriti. Nalažem ti da mu ga odmah povratiš, jer će te u protivnom zlo i bruka snaći.

Stanko potišten vrati drugu prsten kojeg si je htio na nepošteni način prisvojiti.

Bor

Stari bore na goleti
zeleniš se zimi, ljeti;
uzalud ti vihor prijeti
čvrsto stojiš na vrleti.

Zašto su ti kose puste
oštre i još tako guste?
Zašto širiš na sve strane
snažne ruke, zelen-grane?

Iglićaste gojim kose
da ih mrazi ne pokose.
A zelene moje grane
od ljutog me vjetra brane.

Gabrijel Cvitan

Tko je riješio?

(Odgovor na pitanje u broju 1.)

Auto nije uopće mogao stići u Varaždin. Kako to? Dijeleći svaki preostali dio puta na polovicu, mogli bi dijeliti do u beskonačnost. A da prevali svaki takav dijelak auto bi morao voziti po pola sata, što znači, da se na koncu ne bi uopće niti makao s mjesta.

Majmun Klok, mali Jožić i njihove vragolije

Lijepo li izmakoše naši junaci Indijancima. Ali su se bome i pošteno namučili dok su neprohodnim kanjonom došli opet medju ljude. Dugo bi pričali, kako su se proveli, dok su do New-Yorka došli, ali ostavimo to za drugi put. I gladni su bili, i žedni, a u žepu ni prebijene pare. Nu, hvala Bogu, glavno da su živu glavu iznijeli. I tako s noge na nogu, dokoturaše se do glavnoga grada silnih Sjedinjenih Država, do New-Yorka. Sve bi dobro bilo, kad bi bili imali makar samo pol dolara pa da se negdje najedu, ali ni centa, čujete li, ni centa u džepu.

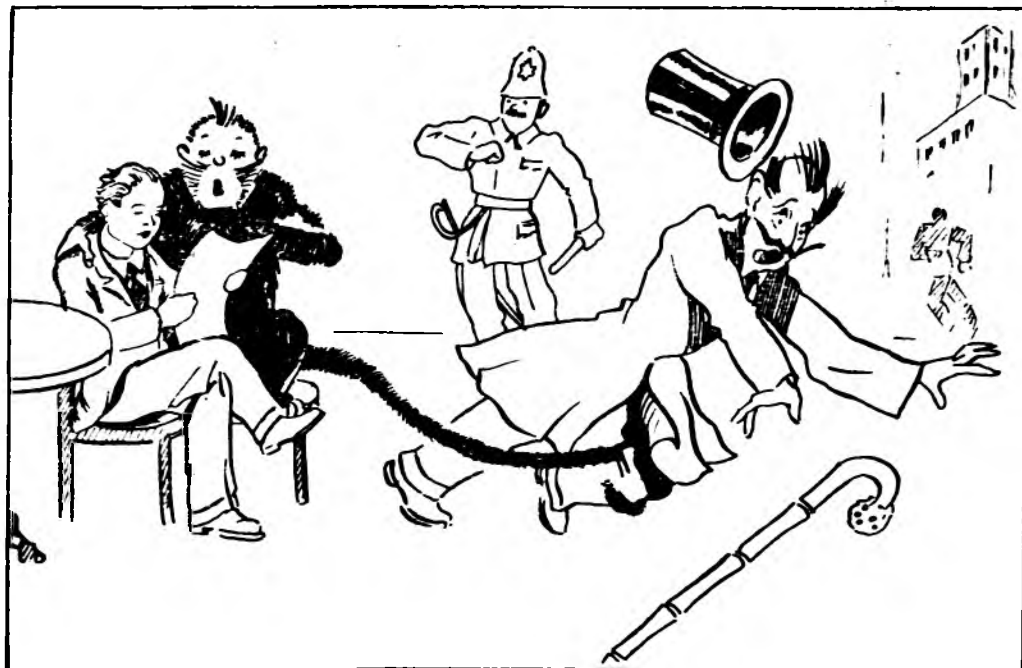
Medjutim dobra ih volja nije nikada ostavljala. Sjedoše u prvu kavanu i naručiše svaki po jednu kavu, uz kavu malo maslaca s kruhom. a Jožić bome rekao nek mu donesu i malo šunke.

— Najest ćemo se — namignuo je Kloku, a onda strugnuti i što Bog dade.

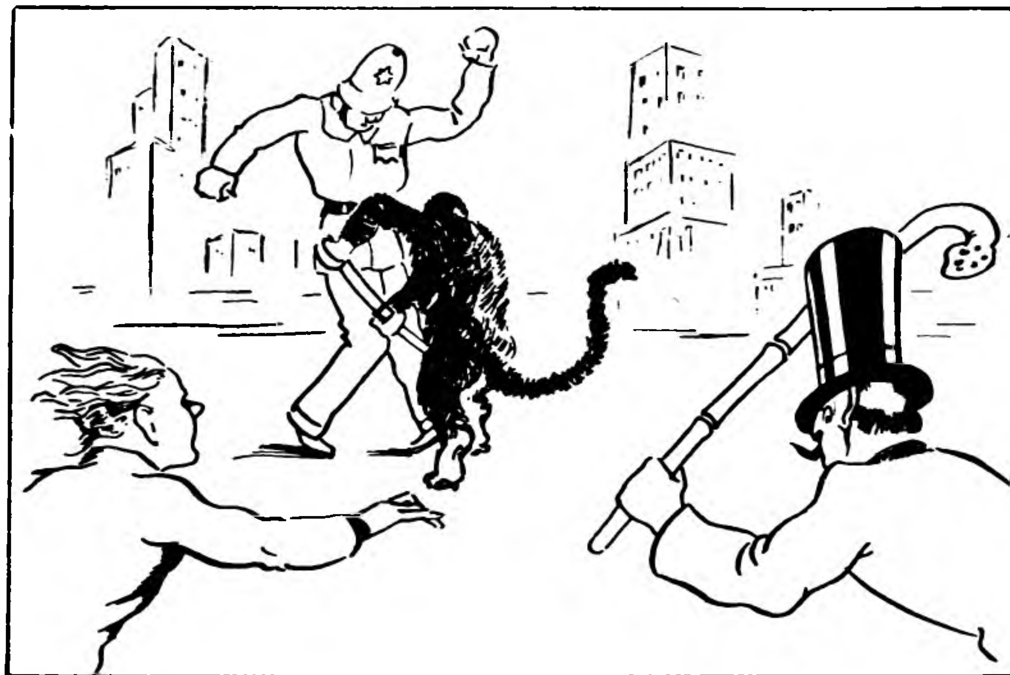
Sjedoše i udri po jelu, da im je sve pucalo za ušima. Jožić je uzeo novine da pročita, što li se sve u svijetu dogodilo za vrijeme njihova izbivanja u pustinji i prašumi, a Klok se lijeno zavalio na stolac, ispružio

rep čak preko pločnika i zirkao preko Jožićevih ledja, gledajući lijepe slike u novinama, kad već siromah ne zna čitati crna slova.

Sjede oni tako i lijengare, kad li eto belaja.

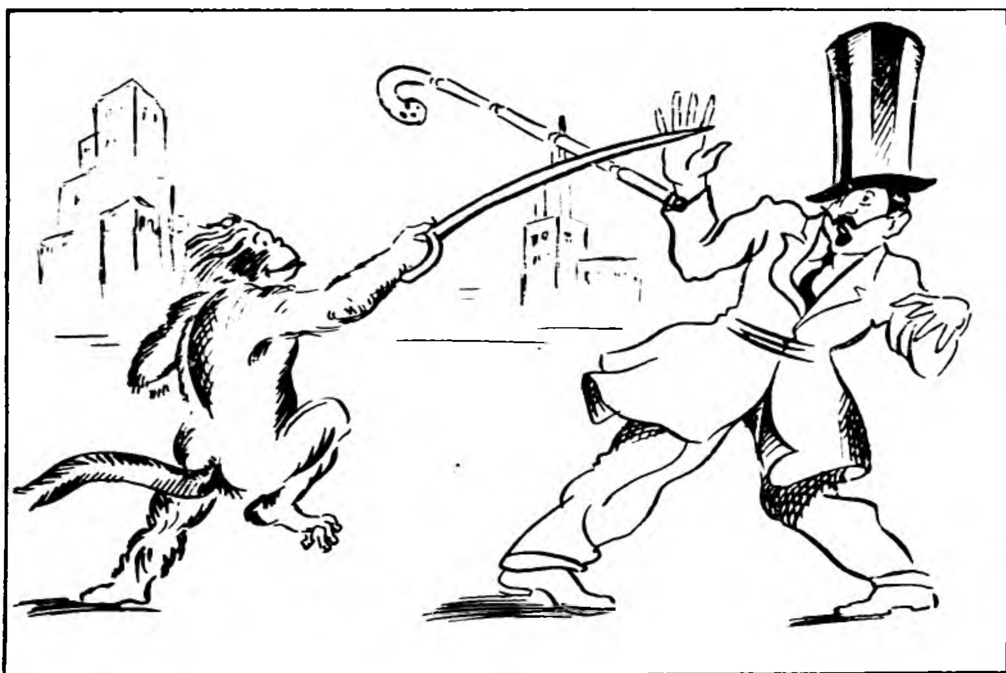

Ide pločnikom nekakav kicoš, s ulaštenim cipelama u crnom salonskom odijelu, na glavi mu sjajni visoki cilinder, ko da će u svatove. Po zraku maše batinom, ko da je cijeli svijet njegov, a svaki čas frče du gački brk, koji je ufitiljio, a ma ko kakav madžarski husar.

Kako je visoko digao nos, nije ni opazio Klokova repa, koji se pružio preko pločnika. Stade kicoš na rep, Klok cikne i da će ga povući, al oplete njime noge kicošove, a kicoš: ljos! povali se na pločnik, koliko je dug i širok.

— Maledetta scimia! opsova kicoš majmuna, digne štap i da će Kloka odalamiti po glavi. Klok bjež! A Talijan za njim! Jer to ne bijaše nitko drugi nego glasoviti vlasnik cirkusa Zavatta, Talijan Fumakaligo, koji je sa svojim cirkusom već nekoliko nedjelja gostovao u New-Yorku.

Upravo je toga dana stigao sa svojim aeroplanima talijanski general Italo Balbo u New-York, pa se naš Fumakaligo uparadio što je bolje mogao, i otputio se da ga i on svečano dočeka. A nesretni mu Klok sa svojim dugačkim repom pomrsio račune, povalio ga na pločnik i sasvim mu zamazao svečano odijelo. Zato je i bjesnio toliko gizdavi Talijan. Bježeći za Klokom mahao je debelom batinom i bio bi mu pošteno namazao majmunska ledja, da ga je stigao. Al da! Nije ni naš Klok tek kakvagod šuša! Kad je vidio kolika mu opasnost prijeti, poleti k jednom uličnom stražaru, u tren mu oka izvuče sablju iz korica i suprotstavi se Talijanu.

Nastao je tajac i nekoliko napetih trenutaka.

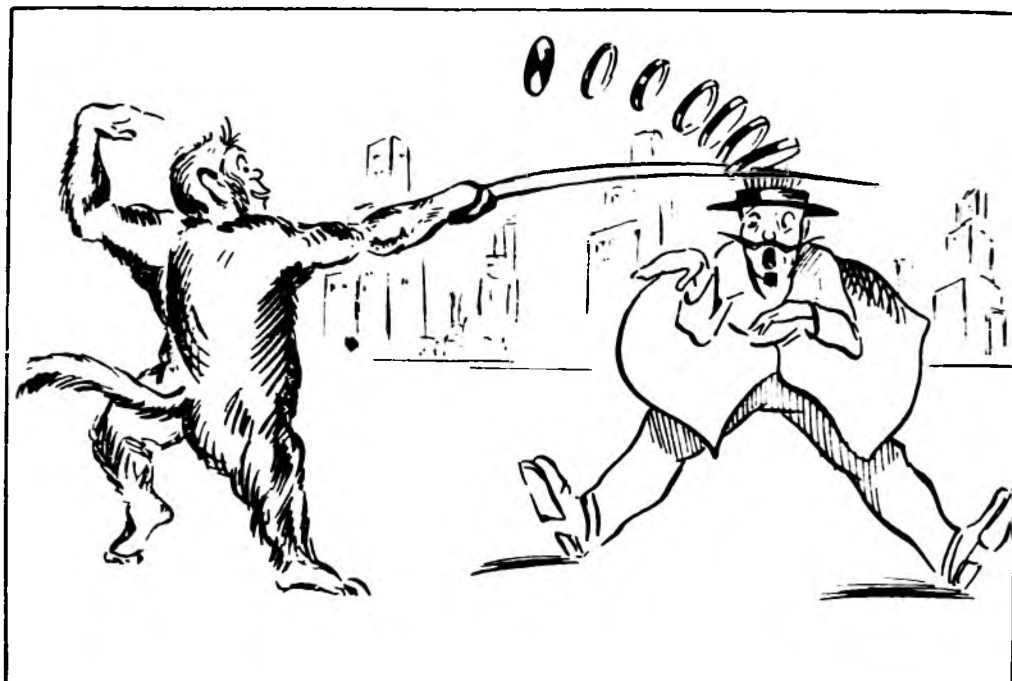
Majmun Klok vitla nasred ulice, pred kavanom, sabljom po zraku, a Talijan maše kvrgavom batinom!

Jožić pojuri u pomoć svome drugu Kloku!

Nije Klok trebao njegove pomoći. Majstor je on, da mu nema para. Ko najsavršeniji mačevalac, izbije jednim udarcem Talijanu štap iz ruke i: flik! flik! flik! flik! stane mu odsijecati komad po komad visokog šešira. Jadnom se Fumakaligu naježila kosa od straha, jer sad će na, da mu flikne i komadić glave.

Ljudi se strčali i s velikom znatiželjom promatrali čudan prizor. Tako lijepe cirkuske predstave nasred ulice, ne bijahu još vidjeli.

Kad je Klok rasjekao cilindar na sitne komade, natače otsječene kolobare na sablju, podboči se slavodobitno i prestade.

Fumakaligo je drhtao kao prut na vodi pred Klokom, a mnoštvo naroda koje je s uživanjem promatralo majmunovu vještinu, stade urne besno pljeskati i povladjivati Kloku.

— Bravo! Živio! Good bay! i kakvih sve nije bilo izraza. Neki su se zaletili i stali tresti junačku desnicu našeg majmuna. Eh to je bilo veselo. Stražar, koji se isprva srdio na Kloka, što mu je odnio sablju, sad se u sav glas smijao i tapšao ga po ramenu.

No nije ni naš Klok bio budala, a da ne bi znao iskoristiti tu dobru priliku. Pograbi Jožičevu kapu i stade pobirati milodare. Ljudi su veselo davali. Tko cent, tko dva, tko pet, a neki bome i pola dolara, pa čak i cijeli srebrni dolar. U tren oka napunila se kapa novcem. Sada su bili za izvjesno vrijeme osigurani.

Fumakaligo vidjevši toliku vještinu majmunovu, odmah je uočio od kolike bi koristi jedan takav majmun bio njegovom cirkusu.

Došao je Jožiću i zamolio ga, neka bi zajedno s Klokom stupio k njemu u službu. Producirat će se u cirkusu, a zato će dobivati ništa manje nego 500 dolara mjesečno.

Nadmudrivanja

Pitanja.

1) Čime počinje **dan**, a čime svršava **noć**?
2) Ja sam dijete jednog oca i jedne majke, a ipak nisam ničiji sin.
3) U kakve se bačve ne može ulijevati voda?
4) Kojim se okom ništa ne vidi?
5) Bog ga nikada ne vidi, kralj vrlo rijetko, dok ga seljak vidi svaki dan. Koga to?
6) Koja životinja hoda po glavi?
7) Koji mjesec je najkraći?
8) Što se nalazi između brda i doline?
9) Kada imade čovjek toliko očiju, koliko ima dana u godini?
10) Koji čovjek imade više prstiju na ruci nego kose na glavi?

(Odgovor vidi na strani 31.)

Moljac

U jednom ormaru bilo je lijepo poredano mnogo knjiga. Među njima bila su i dva debela stara riječnika, jedan uz drugoga, oba uvezana u čvrste korice. Svaka korica bila je na svakom riječniku debela ½ cm. — Svaki svezak imao je 500 listova, a svaki list bio je $^1/_{10}$ mm debeo.

Jednog dana uvukao se u jedan od tih dvaju riječnika moljac i sav sretan, što se tako dobro smjestio, stade izgrizati knjige. Počeo je da grize od **prve stranice prvog riječnika** i izjedajući tako skupocjene knjige dopro je za kratko vrijeme sve **do zadnje stranice drugoga riječnika**. A ja vas pitam, koliki je put prevalio taj nesretni štetočina dok je došao do zadnje stranice drugoga riječnika? Računajte polagano i bez žurbe i dobro prosudite prije no što odgovorite. U slijedećem broju donijet ćemo rješenje. A dotle razbijajte pomalo svoje lijepe glavice.

Jurić i Franić u školi

Poznato je, da ni Jurić ni Franić nijesu baš suviše marljivi i vrijedni učenici. Jednoga su dana, kako se to nerijetko kod njih dešava, i opet zakasnili u školu.

— Ej, Juriću, zar ti nijesi čuo školsko zvonce? Jesi? No, pa zašto se onda nijesi požurio da pravovremeno stigneš u školu? reći će učitelj.

— Čuo sam ga, gospodine učitelju, ali u snu. I baš sam sanjao da odlazim parobrodom na daleki put. Kad je zazvonilo zvonce učinilo mi se da je to zvonce s parobroda, koje najavljuje skori odlazak.

— Pa nek te voda nosi, reći će učitelj, nek ti bude oprošteno za danas, a zašto si ti, Franiću, zakasnio?

— Ja sam... ja sam... gospodine učitelju, također bio na onom parobrodu na kom i Jurić. Došao sam da ga prije odlaska pozdravim...

Nadmudrivanja

Odgovori.

(Vidi str. 30)

1) Dan počinje slovom **d**, a noć završava slovom **ć**.
2) Nijesam sin, nego sam kći.
3) U pune bačve!
4) Kurjim okom!
5) Sebi ravna!
6) Uš.
7) Mjesec **maj**, jer ima samo tri slova!
8) Slovo i
9) Dne 2. siječnja. Toga dana su naime samo dva dana u godini.
10) Ćelavac.

Čudna želja

— Mamice, reci mi hoću li ja brzo u raj?

— Dušo moja . . . u raj? Ne, dušo moja, tebi je kod mamice najbolje — odgovara mamica svom zlatnom sinčiću Ivici.

— Zašto ne? Ja bih htjeo u raj i to čim prije, mamice.

— Pa što ćeš, dušo u raju? Zar ti nije dobro kod tvoje mamice, zar ti nije tako lijepo kao u raju?

— Ja bih htjeo jesti d o b r e j a b u k e . . .

— Pa evo, moj Ivice, evo ti cijela košarica jabuka. Uzmi samo — -

— Neću, mamice, ove, ja bih htjeo one u raju — — one zabranjene.

Barba Rike

NAŠI MLADI SARADNICI

Katastrofa

Cijelo jutro braco plače
Baš je tužan on
Ah, što ćete, katastrofa:
Izgubi bombon!
Sa prozora pao mu je
Usred vrta zaključana
Zato braco cvili, plače
Ta ga peče rana.
Što on znade, da l' je lijepo
Plakati, il nije
Pa on cijelo jutro suze
Žalosnice lije

U toj tuzi preostade
Posljednja mu nada
Kad opazı gdjeno ide
Stric Frano iz grada.
Donio mu stric bombona
Sad ih braco broji
U čas nesta tuge ljute
Pa veseo stoji.

Aleksandar Radanović, gimnazijalac
Slavonska Požega

VAŽNO! Upozorujemo sve svoje male pretplatnike, da ćemo sada u svakom broju posvetiti jednu stranicu dječjim radovima. Donosit ćemo pjesmice, pričice, a i zgodne crteže, koje budu naši mladi suradnici narisali. **Svaka na toj stranici objelodanjena radnja biti će nagrađena SA 25·— DINARA u gotovom novcu.**

Naglasujemo međutim, da ćemo uvrštavati samo dobre stvari i to samo od onih naših prijatelja, koji su izvršili prema listu svoju prvu i najglavniju dužnost: **da su naime podmirili pretplatu za ovu godinu.**

Na posao, dakle, mladi pjesnici, pisci i risači!

NOVA PRIČA O CRVENKAPICI.

. . . I stara baka priča svojoj unučadi staru priču o Crvenkapici. Opisuje baka sve pomalo babinu sobu i priča, za izmjenu, kako je pokraj kreveta dobre bake stajao i pun lonac kajmaka i tanjur, a u njemu slatka bijela pogačica. Unučad pilji u nju sva prestravljena, a baka završuje priču: **»i zločesti se vuk baci na malenu Crvenkapicu i pojede je od maha«.**

Sva se djeca stresu od užasa, samo sitna Neda upita bakicu:

— A zato nije najpre vuko izio kamak i bilu pogaticu?

R. Katalinić Jeretov

ZAGONETKE I ODGONETKE

ODGONETKE IZ 1. BROJA

1) Posavina
2) Krov, Ruma, Oman, vani
3) Ko radi ne boji se gladi
4) Korak, rak, bakar
5) Vila, roda, alem, zrak = Vraz
6) Suparnik
7) saradnik
8) Mostar, Lika, Samobor, Dugo-selo, Karlovac
9) Auto na cesti

Sve su ispravno riješili: Natko Lahman, Split; A. Radanović, Sl. Požega; Savo Diminić, Sušak.

ZAGONETKE PUŽEVE KUĆICE

Sastavio: **Diminić Savo,**
uč. II a razr. drž. muške realne gimn., Sušak

p	r	o	l	j
i	a	!	a	e
n	n	j	s	ć
i	d	e	t	a
č	e	n	a	!

e	o	b	a	d
c	r	u	k	v
i	a	R	u	i
l	k	u	m	j
a	e	j	i	e

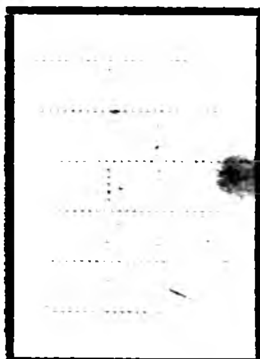
KRALJEVA ŠETNJA.

B	o	l	e	e
b	o	d	j	j
a	g	g	n	a
o	r	e	l	s
z	s	a	p	a
!	l	a	t	n

K	n	i	n	o	č	t
i	r	o	v	e	s	e
j	n	b	v	a	l	o
o	e	e	l	o	g	s

ISPUNJALJKE:

I

II

domaća životinja
grad u Srbiji
voda stajačica
muško ime
željezni predmet
neoslobođena naša zemlja
slijep

I—II Prezime istarskog pisca.

»Mali Istranin« izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — Za inostranstvo dvostruko Uredništvo i uprava nalaze se u Boškovićevoj ulici br. 20. — Telefon 59-31.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva ulica 20. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb. Radićeva ulica 26. Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb, Gundulićeva ulica 22a.

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU POJEDINI BROJ 1.— DINAR

GOD. V. STUDENI 1933. BROJ 3.

Mala pošta

Sokolsko društvo Gerovo piše: Prošle šk. godine primali smo 8 primjeraka M. Istr. Molimo Vas, da nam i nadalje šaljete isti broj primjeraka. Budite uvjereni, kada bi nam financijalno bilo moguće, da bismo otkupljivali po 100 komada Vašeg lista, čija nas sadržina veseli. Mi ga primamo rado i saživjeli smo se s onima, koji ga pišu, dijeleći s njima osjećaje prema našoj dragoj Istri. Braćo, računajte na jugoslavenske sokole, koji su vječito s vama i uz vas!

I u Splitu je VILINSKO KOLO doživjelo nezapamćen uspjeh. Tamo su ga, kako smo svojedobno u našem listu zabilježili, izvodila djeca svih osnovnih škola, njih preko 300 na broju. Dnevnik NOVO DOBA izvješćujući o ponovnoj izvedbi komada piše: Bolji izbor nego što je VILINSKO KOLO, alegorijska slika u 1 činu od E. Radetića, nije mogao biti. Režija i kostimi bili su vrlo dobri, gluma naravna, a efekti svjetla krasni. Mali glumci požnjeli su aplauz na otvorenoj sceni u dva maha. Plesovi i pjev potočića i vila lijepi skladni i dobri, a dialozi Učke, Linke i Aveti snažne scene, a tako i vizija malih Istranića u školi. Efektna i zanosna scena je završetak igrokaza, koja je bila burno pozdravljena pljeskom.

Nadalje nam javljaju, da se je VILINSKO KOLO prikazivalo u **Bednji**, gdje ga je uvježbao agilni učitelj gosp. V. Cvitan, pa u **Erdeviku, Velikom Bečkereku** i drugdje. Sad ga vježbaju u Kuli i Crikvenici.

G. Stjepan Ivezić, Doboj, Vaša je namisao da svaki razred izabere svog povjerenika, koji će se brinuti oko prikupljanja pretplatnika i voditi računa da od svakog na vrijeme ubere pretplatu vanredno dobra. I s pedagoškog je to stanovišta vrijedno svake preporuke, jer se djeca na taj način već u najranijim godinama priučavaju na samostalan zadrugarski rad. Dakako da sve mora biti ipak pod Vašim budnim nadzorom. Tu ćemo metodu preporučiti i drugim svojim povjerenicima. Hvala Vam i živjeli!

Istranin. Računamo i nadalje s vašom lijepom suradnjom. Najvolimo kratke, ali snažne stvari. Vi to umijete!

Naknadno se je javio velik broj novih pretplatnika, koji svi traže da im se pošalje i prvi broj »Malog Istranina«. Budući da ga mi više nemamo to molimo ponovno svu onu gg. povjerenike, kojima je možda koji primjerak ostao neasprodan da bi nam ga što prije povratili, kako bismo mogli udovoljiti želji novih pretplatnika.

MALI ISTRANIN

GOD. V. ZAGREB, STUDENI ŠKOL. GOD. 1933./34. BR. 3.

Rapallo

12. studena 1920.

Došo je došo iznenada mrak
Pao na sela
Mirna i bijela.
Obavio sve gore,
Prekrilio je more
I težak i jak
Crni mrak . . .
— Mora neka
Previja se iz daleka,
Za mrakom kroči,
I ne vide je oči,
Al srca je ćute
I duše, što šute.
I sve su se pjesme po šumama skrile,
Gdje su od tuge umuknule vile . . .
I crkve i zvona i molitve naše
Od mraka se plaše! . . .
— Ljeto za ljetom — i trinaest ljeta
Uginu dugih širom svijeta,
Al ostala tmina i ostao mrak,
I tišti i guši
Svaku radost i mir i polet u duši . . .
. . . Naš čovjek je jak,
On gleda i stoji,
A Učka nad njime,
Snaga joj je ime,
Gorda se diže
Za suncem siže . . .
. . . Jest, crni je mrak:
Ko najcrnji san,
Al granut će dan
SVA NAŠA ĆE ZVONA ZAZVONITI SAMA
I SINUT ĆE SUNCE, I NESTAT ĆE TAMA!

Rikard Katalinić Jeretov

Obljetnica Rapalla

I studeni, mjesec mrtvih, mjesec tuge i žalosti spominje nas svake godine na tužnu jednu obljetnicu. Obljetnicu Rapallskog ugovora. Dvanaestoga studenoga godine 1920. sklopljen je u talijanskom gradiću Rapallu ugovor, po kojemu je Istra predana Italiji. Tim je činom izrečena smrtna osuda stotinama tisuća najsvjesnijih jugoslavenskih sinova. Iz krila Majke Jugoslavije otkinuto je njezino ponajdraže čedo. Toga su dana jadnom onom narodu, koji je još čekao, još vjerovao, pokopane zadnje nade.

S bolju u duši spomenimo se u ovom mjesecu toga kobnoga datuma. Sjetimo se one naše nesretne braće, koju od nas otrgnuše i predadoše na milost i nemilost stoljetnom dušmaninu, i koja danas proživljuju najstrašnije i najcrnje dane u svojoj historiji.

Na Dušni dan

Kod Gorice je to bilo. Na sam Dušni dan godine 1916.

Tutnjila je zemlja i prštilo kamenje, praskale su granate, rujući i raskapajući onu mučeničku zemlju našu . . . Gola su stabla, sva izrešetana metcima, pružala u vis svoje polomljene grane, kao bogalj svoje osakaćene ruke.

Vojnici, neobrijani i zapušteni, zamazani i nečisti ukopali se u rovove, do koljena u blatu, i uzvraćali žestokom vatrom dušmaninu, koji je cijelog dana gruvao iz svojih dobro sakrivenih baterija, kao bjesomučan.

Ni današnji se dan, dan, u koji svaki čestiti kršćanin, odaje poštu svim svojim dragim pokojnicima, nije mirovalo. Bez milosrdja se pucalo i rušilo sve. Selo je bilo sravnjeno sa zemljom. Kuće su se mrvile pod udarcima granata kao da su iz stakla. Mala crkvica u seocu Prilesju imala je još samo četiri porušena zida. Sve je bilo uništeno, sve.

Siromašni je narod naš bio rastjeran na sve strane. Muškarci su morali u rat kao austrijski vojnici, bogzna kuda u ledene Karpate, dočim

su žene, starci i nejaka djeca bili otpremljeni u Štajersku, u logore, gdje ih je od raznih pošasti, gladi i zime, izginulo blizu četrdeset hiljada. I to je jedno od najkrvavijih poglavlja krvave povijesti one naše nesretne zemlje . . . . .

*

Bilo je to dakle na sam Dušni dan 1916. Nevidljive su talijanske baterije grmjele i u prah obarale sve.

Stosedamdeset i šesta njihova baterija ponajjače.

— Secondo pezzo pronto — viknuo je vojnik.

— Colpo! naredi poručnik, koji je zapovijedao bateriji.

Na veliko njegovo začudjenje baterija ovajput nije ispalila hitac. Sačekao je časak, pa kad je vidio da vojnici još uvijek ne pale požuri se, nestrpljivo psujući, k topu. da vidi, što se to dogodilo.

Ne bijaše malo njegovo iznenadjenje, kad je opazio gdje mu jedan od vojnika vodi nekakvog malog gologlavog i otrcanog dječaka.

— Signor tenente — rekao je vojnik. Nijesmo htjeli pucati, jer nam se pred samim ždrijelom topa nenadano pojavio ovaj odrpanac. Bili bismo ga raznijeli, da smo odapeli.

— Vodi ga u pisarnu bataljuna, da ga preslušaju — namrgodi se poručnik. Ali pazi na njega dobro. Tim se Slavenima, pa čak ni maloj djeci, ne smije vjerovati. Možda je i to kakav njihov uhoda. A sada: Avanti! Colpo!

I baterija zagrmi nanovo. rušeći i uništavajući lijepo slovensko selo Prilesje u pitomoj Goričkoj . . .

*

Zapovjedništvo talijanskog bataljuna bilo je smješteno u nekakvoj drvenjari, slupanoj na brzu ruku od nekoliko dasaka.

Ovamo su doveli siromašnog slovenskog dječaka, koga su uhvatili pred samom topovskom cijevi 176 baterije.

— Što tražiš ovdje? pitao je strogo kapetan, gledajući sumnjivo u dječaka. Ako si austrijski špijun smjesta ćemo te ustrijeliti.

Blijedim, ispaćenim dječakovim licem osu se rumenilo.

— Majku tražim — odvrati siromašak slabom talijanštinom.

— Majku? začuđeno će kapetan. Nema ti ovdje majke. Ovdje smo u punoj vatri. Nema ti tu nijednog civiliste, a kamo li žena i majki.

— Mrtvu majku tražim. Na groblju u Prilesju počiva, a danas je Dušni dan, odvrati mališan, a oči mu se zaliju suzama.

— Zbilja! Danas je Dušni dan, dosjeti se kapetan. Sad je istom opazio, da dječak grčevito stišće u ruci kitu već uvelog poljskog cvijeća.

— U Prilesju ti leži majka? Ne može se tamo, nastavi talijanski kapetan. Tamo je usredotočena naša paljba. Ne vidiš li kako pršti kamenje. Pa i groblje je sve raskopano od granata. Nego kaži ti meni, odakle si i kako si amo dospio?

Dječarac započne svoju tužnu ispovijest.

Iz Prilesja je, malog slovenskog sela pod vodičkom gorskom kosom. Upravo kad je planuo rat umrla mu je majka. Pokopaše je na seoskom groblju. Malo zatim pozvaše mu oca u vojsku. Poslaše ga nekud u Ga-

liciju, da se bori protiv Rusa. Kad su vojničke vlasti iselile civilno pučanstvo, dječak je pobjegao k nekoj svojoj daljnjoj rodbini u Čedad, koji je bio već pod Italijom. Nijesu ga voljeli. Rođaci se bijahu već potalijančili, a on se osjećao Slovencem, pa su mu se rugali i ismijavali ga, jer nije znao talijanski. Talijani su napredovali i osvajali stopu za stopom slovensku zemlju. Došli su, kako je čuo, i do Prilesja, njegovog dragog rodnog sela.

Bez oca, bez majke, sam u tuđem svijetu, osjeća se jadan tako siromašan, tako zapušten od sviju.

A danas, na Dušni dan, osjetio je u srcu toliku bol, toliku čežnju za pokojnom majkom, da je odlučio pod svaku cijenu poći do njezinog groba, okititi ga cvijećem, zagrliti križ i isplakati se nad dragim humkom...

I talijanskom se kapetanu smilio ovaj mali Slovenac, siroče, žrtva nesmiljenog boga rata. Ali što je mogao.

— Bacit ću te u jedna kola i dati te odvesti natrag u Čedad — rekao je. Prilesje je u vatri, ne može se dalje. Morat ćeš natrag rođacima...

U prva kola, koja su pošla prema Čedadu po hranu, strpaše dječaka.

*

Po uskom putu, koji vodi kroz Vrhovac prema Čedadu kasala je mazga i vukla za sobom kola. Sprijeda na nekakvoj daski sjedio je talijanski vojnik, mlateći mazgu nemilosrdno. Straga šćućurio se u kolima dječarac. Vojnik je neprestano nešto gundrao...

— Tko je ikada čuo takova što, mrmljao je. Zaželio dečko poigrati se rata, pa pošao čak u prve linije. No, ja mislim, da ga je sad zauvijek minula volja. Hej, dječače, — okrene se — hoćeš li još kada među baterije?

Gleda i čudi se: kola bijahu prazna. Dječaka je iz njih nestalo ko da ga je zemlja progutala.

— Kuda je samo brže umakao nevaljalac jedan — mumljao je psujući. S tim malim Kranjcem nijesu čisti posli. Uostalom što me se tiče. Opali bičem mazgu i otkasa dalje...

*

Talijani su napredovali. Istina, vrlo sporo i uz nebrojene žrtve, ali na sam Dušni dan podveče uspjelo im je osvojiti i groblje u Prilesju.

Sutradan vukli su već ranom zorom njihovi vojnicci na leđima velike koture bodljikave žice, da je prostru pred svojim položajima i osiguraju se tako pred možebitnim protunapadajem sa strane austrijskih četa.

Prolazeći baš ispred ulaza u groblje dvojica zastanu.

— Počekaj, reče jedan — ne čuješ li nekakvo stenjanje na groblju?

Drugi prisluhne. Zaista: netko je na groblju jecao. Odbace žurno s leđa koture žice i uđu na groblje.

— Jedan dječak! uskliknu prvi uzbuđeno.

Odista! Siromašni je dječak, od jučer, ležao na grobu svoje pokojne majke. Jednom je rukom obujmio skromni drveni križ, a druga mu je visjela, razmrskana tanetom. Blatan je bio i sav u krvi. Na jednoj strani visjeli su mu otkinuti komadi mesa. Bio je bez svijesti.

Odniješe ga u bolnicu. Oko podne pao je u agoniju. Talijanski vojnici, koji se bijahu okupili oko njegova kreveta, čuli su kako nešto bunca u svom materinjem jeziku, koji oni nijesu razumjeli.

— Kapetane, kapetane — pustite me k majci... Mojoj dragoj mrtvoj majčici...

Zatim zatvori oči. Zauvijek! A nitko od prisutnih nije mogao shvatiti tajnu, koju je ona mala slovenska duša ponijela sa sobom u grob...

*

Draga zemljo naša! Pitoma Gorička, suncem obasjana. Koliko li si muka, koliko žrtava podnijela, Ti i djeca tvoja!

A zašto?! Gospode Bože, zašto!? E. R—ć

Istri

Kad živo meso s našeg tijela kidaju
Krik otima se puti, koja boli:
Ali stoprv onda bit cijela doznaje
Što gubi, što joj manjka, i što voli . . .

Ljubav se naša stoprv tad razgorjeva,
Kad vjetar bola u nju duhne. —
Neka nož oštri reže! Strast će nova buknuti,
A vjera stara znat će da još čeka.

Mi Istru našu nismo još izgubili!
. . I ja vam velju: Sad tek stignu čas,
U koji ćemo potpuno i čitavo
Zavoljeti mi nju, a ona nas! . . .

Vladimir Nazor

Krizanteme

— Mamice, donijela sam krizanteme, reče Milica majci, koja je spremala večeru.

— Dobro, zlato moje. Odnijet ćemo ih sutra na bakičin grob.

— Pogledaj, mamice, kako su krasne! Ima ih svakojakih: bijelih, žutih, ružičastih, ljubičastih, svih mogućih boja.

— Da, da, milo moje. Ima ih u Engleskoj na tisuće vrsta, a u Francuskoj postoje društva i dapače i novine koje se samo krizantemama bave.

— A otkuda je ovaj krasan cvijet? Gdje mu je domovina?

— Vidi ti nju, kakvo pitanje! To zamoli djeda, da ti kaže. On ti toga mnogo znade, mnogo je toga proživio i doznao, on je kao mornar bio po cijelom svijetu, pa je sigurno i o krizantemi štogod više doznao.

Milica se okrene djedu, koji je sjedio u naslonjaču i pušio lulu, pa mu glasom punim nježnosti reče:

— Djede dragi, pričaj mi, molim te, nešto o krizantemi. Divan je ovaj cvijet u ovo godišnje doba, kad sve u prirodi gine i vene. Želim o njemu nešto više znati, jer to i zaslužuje.

— Dobro, kad tako lijepo moliš, neka bude.

I započne:

— Kad sam pred četrdeset i više godina plovio sa mojom jedrenjačom po japanskom moru stigoh jednog dana u grad Osaka. Na večer dođe k meni na brod jedan stari Japanac. Mi smo baš večerali. Ponudismo i njega. Ne voli on našu palentu .Njegova je najmilija hrana riža.

Iza večere zapalismo lule i naš razgovor započe.

Međn ostalim ispričao nam je Japanac ovu japansku priču o krizantemi:

U divnom dvorcu življaše bogataš. Za sluškinju uzme vrlo dobru i vrijednu djevojku, koja se zvala O-Kitu, što znači u japanskom jeziku »cvijet krizantema«.

Naša O-Kitu morala je u dvorcu osobito čuvati i paziti na deset zlatnih tanjura. Jednoga dana, ne zna se kako, nestao jedan tanjur. Jadna O-Kitu od žalosti i boli utopi se u jezeru, da time dokaže svoju nekrivnju. Njezin se duh noću vraćao u dvorac i jecajući govorio: Ichi-mai, ni-mai, san-mai, yo-mai, go-mai, roku- mai, shichi-mai, hachi-mai, hu-mai«. »Jedan, dva, tri. četiri, pet, šest, sedam, osam, devet«. Desetog tanjura nije bilo i duh nesretne sluškinje pretvori se u cvijet čiji su listovi nalik na raskuštranu kosu. Taj cvijet bi prozvan »krizantema«.

— Divno, reče Milica i zahvali djedu na lijepoj priči.

D. L.

Vrt u jeseni

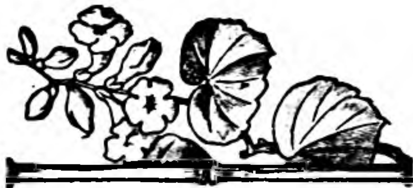
Pusto je u vrtu sada,
nema više cvijeća,
zeleno je lišće svelo,
palo sa drveća.

Nestale su ptice drage,
malo ih još ima;
ne bude nas kao prije
slatkim napjevima.

Šumi samo, al drukčije
jošte vrutak mali.
Bolno jeca, — za čim plaču
srebrni mu vali?!

Reć bi da se, jadan, boji
samovanja pusta,
pa se skrio negdje iza
zimzelena gusta.

Krsto Mihotić

Nalaz

Putem išli starac i mladić. Vide oni na putu leži vrećica puna novaca. Mladić skoči, podigne je i reče:

— Gle, sam Bog mi je poslao!

— Stoj! Podijelićemo! — reče mu starac.

— Ne! Mi smo je doduše obojica vidjeli ali sam je ja podigao. Novac je moj!

Starac je ušutio.

Išli oni neko vrijeme kada čuju kako potjera za njima viče:

— Ko je od vas ukrao vreću s novcima?

Mladić se prestraši i reče starcu:

— Nastradaćemo!

— Ti si našao novac, a ne ja, ti ćeš i nastradati. Ja nikako.

Potjera ih dostigla, uhvatila mladića i odvela ga u grad pred sud a starac otišao kući.

Po ruskom od Tolstoja preveo: **Radoslav Kovač**

Majmun Klok, mali Jožić i njihove vragolije

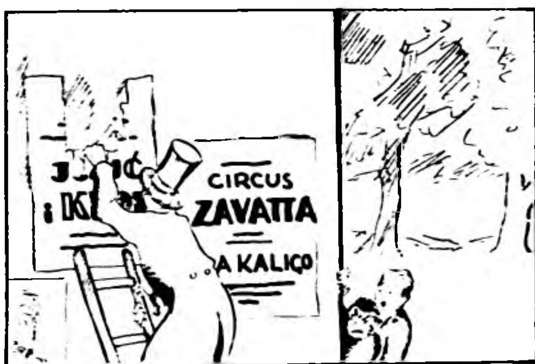

Ponuda vlasnika cirkusa Zavatta, Talijana Fumakaliga, koju je učinio Jožiću i Kloku, bila je vrlo zamamljiva. Pet stotina dolara mjesečno velike su pare i jamačno bi svaki drugi na njihovom mjestu Talijanov predlog bio objeručke prihvatio.

Međutim je svatko tko ova naša dva junaka, pustolova ali poštenjaka, pozna, bio odmah na čistu, da oni ni za kakve pare ne bi pristali da stupe u službu jednoga Talijana, pa da se zato da njemu trpaju žepove, krevelje, gombaju i produciraju u njegovom cirkusu. Ne! Radije će se i nadalje ovako skitati svijetom, pa makar nekada i gladni bili. U ostalom oni su se uvijek znali snaći i baš loše nije im nikada bilo.

Prijedlog Talijanov dakle nijesu prihvatili. Ali su se zato vanredno dobro okoristili idejom, koju im je Talijan tom svojom ponudom, nabacio.

»Ako bismo mi svojim majstorijama mogli zarađivati lijepe pare Talijanu, zašto da ih ne zarađujemo radije samostalno«, mišljahu u sebi.

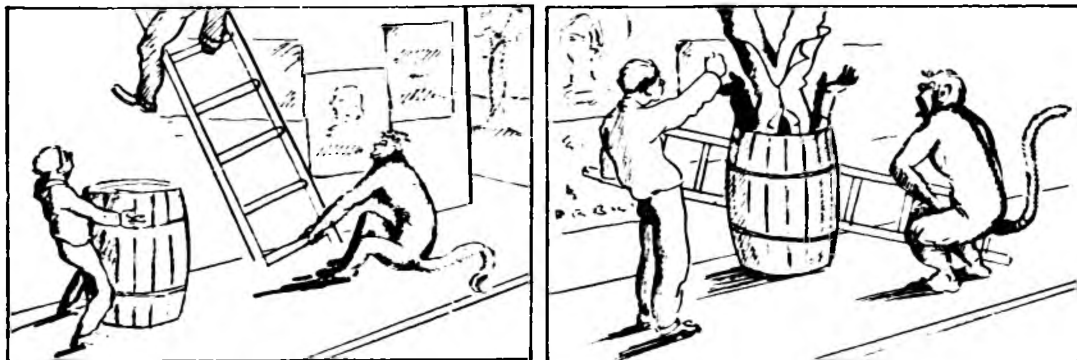
I kako su uvijek bili brzih odluka zaključe odmah, da će osnovati svoj vlastiti cirkus. Nije to imao biti pravi cirkus, nego neka vrsta javne produkcije za djecu pod vedrim nebom. Na jednom će dječjem igralištu povući nekoliko konopa, Klok će se popeti na stablo, skakati će, njihati se i izvoditi svakojake vratolomije, kako to samo on umije, a Jožić će lijepo od prisutnih ubirati ulazninu.

A produkcije će njihove privlačiti publiku, jer ono što je Klok kadar da izvede nije kadar nijedan majmun na svijetu.

Pošli su dakle u jednu tiskaru i naručili ogromne plakate, u kojima su istakli uz veliku reklamu, da će se svakog poslije podneva u gradskom perivoju na dječjem igralištu producirati glasoviti majmun

Klok, koji je po svojoj vještini, spretnosti i majstorijama poznat po cijelom svijetu. »Obišao je svu Evropu, Kinu i Japan, bio čak u ledu i snijegu na dalekom sjeveru, letio je po svemiru u strelovitoj Oppelovoj raketi, skoro zaglavio u utrobi morskog psa, kome je nožem rasporio trbuh i skočio živ na danje svijetlo, lebdio dva dana nad raljama krokodilskim« tako i još mnogo toga bilo je nadrobljeno na ogromnim plakatima koje je sastavio Jožić i kojima su naša dva junaka preplavila čitav New York.

Mnoštvo svijeta s velikim se je zanimanjem zaustavljalo pred plakatima. A još je veće bilo njihovo čuđenje, kad su vidjeli kako gospodin majmun Klok, dostojanstveno nosi ljestve na leđima, a u ruci po-

sudu sa ljepilom i oblijepljuje zidove svojim plakatima. Čitava povorka djece išla je za njima, veselo im plješćući i bilo je već unapred sigurno, da će njihove predstave biti izvrsno posjećene.

Fumakaligo pak pročitavši njihove plakate i vidjevši što spremaju, bio je odmah na čistu s time, da će to njega i njegov cirkus upropastiti. Tko bi još pošao u njegov cirkus, kad čuje da je došao glasoviti Klok. Svi će za Klokom dakako, a Zavatta će morati pokupiti šila i kopita, dići šatore i poći s milim Bogom. Odlučio je stoga da to spriječi. Grozničavo je jurio od ugla do ugla i stao trgati Jožićeve i Klokove plakate, da ih ne bi ljudi čitali i pohrlili svi od reda na Klokovu predstavu.

Pukim slučajem okrenuo se Klok iza jednog ugla da vidi kako stoje njegovi plakati, kad li opazi Fumakaliga, gdje se penje po ljestvama i bijesno mu trga plakate.

— O čekaj ti samo, mačkožderu jedan, rasrdio se u svojoj majmunskoj glavi i pograbiv Jožića za lakat pohrli natrag.

Fumakaligo je baš bio na ljestvama, a Klok ne budi lijen povuče ljestve i bum! Fumakaligo ljosne kao vreća naglavce ravno u jednu bačvu napunjenu napojem, koja je bila u blizini. A moj ti Jožić i Klok pograbe bačvu, pa udri jednom nogom, pa udri drugom, otkoturaju je ravno do ribnjaka u gradskom perivoju.

Pljus! pljusnula je bačva u vodu, a Fumakaligo smrdeći od napoja, mokar kao pokisla kokoš, umalo će se nije udavio.

Djeca koja su se u blizini igrala dotrče sa svih strana, a kad im je Jožić ispričao o čemu se radi sve je prasnulo u smijeh, psujući zavidnog Talijana.

Bili su prisutni i neki novinari, koji su se od srca nasmijali šali i požurili se da cijelu stvar opišu u svojim novinama. I u istinu još su istog popodneva sve new-yorške novine donijele dugačke članke o Jožiću i glasovitom majmunu Kloku ispričavši i ovu najnoviju njegovu majstoriju, tako da se je sav grad smijao Fumakaligu.

Bolje reklame našim junacima uistinu nije trebalo.

Kako je bilo dalje čut ćemo drugi puta.

BOGATAŠ I KROJAČ.

Bogataš i krojač stanovali su u istoj kući. Krojač je cio dan radio i pjevao.

Njegova je pjesma smetala bogatašu pa mu bogataš dade vreću novaca samo da više ne pjeva. Krojač je primio novac. Nijo više morao raditi. Cio dan je čuvao svoje blago ali pjevati nije smio. Dosadilo mu. Da si barem smije pjesmom prikratiti vrijeme! Kad mu je dojadilo uzeo je novac, vratio ga bogatašu i rekao:

— Evo ti natrag tvoj novac a meni dopusti da opet pjevam! Ne mogu živjeti bez pjesme!

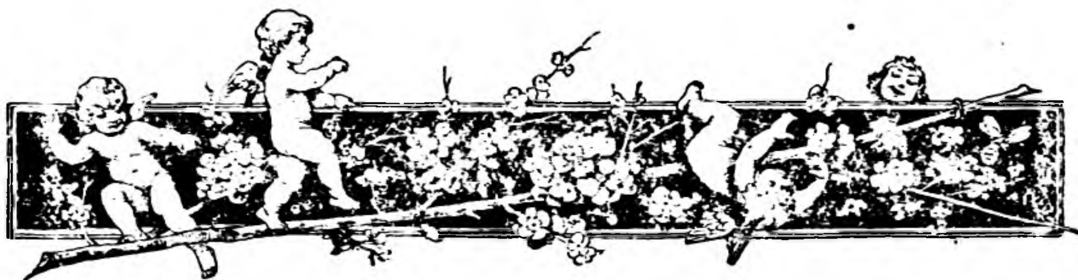
Po ruskom od Tolstoja preveo: **Radoslav Kovač**

Nadmudrivanja

(Pitanja)

1. Koliko ima pijetlova u jednom jatu od dvadeset kokoši?
2. Jedna kokoš snese za osam dana dva i pol tuceta jaja? Koliko ih dakle snese svaki dan?
3. Zašto vojnik ne smije ni u kakvoj opasnosti izgubiti glavu?
4. Sin je mojih roditelja, a ipak nije moj brat. Tko je to?
5. Kako je dugo živio najpametniji čovjek na svijetu,
6. Jedan seljak tjerao je na sajam jato gusaka. Jedna je išla pred dvjema, druga je išla za dvjema, a treća je išla među dvjema. Koliko je gusaka bilo?
7. Kad se dogodi željeznička nesreća, što vrijedi više nego prisutnost duha?
8. Što mora čovjek učiniti prije nego što se digne?
9. Koja se životinja nalazi u svakom društvu?
10. Što čini roda, kad stoji na jednoj nozi?

(Odgovore vidi na str. 48.)

ZDRAVLJE

Propuh i prehlada. Većina ljudi veseli se ljeti propuhu i promaji,* no zimi svatko ga se boji. Boje se ljudi t. zv. prehlade, bolesti, koja se pojavljuje, kada je tko dulje vremena izvrgnut utjecaju hladnoće ili vlage, ili kada naglo promijeni toplu sobu pa izađe na studenu ulicu ili u dvorište. Prehlada je zapravo upala (katar) našeg dišnog sustava, dakle nosa, grla i dušnika. Za suhe zime tih je oboljenja manje, vlažna zima im pogoduje, to je istom prava »sezona« za hunjavice i kijavice pa i upale pluća. Vlaga, dakle, i hladnoća pomažu upropaštavati čovjekovo zdravlje. O bolestima, koje nastanu od prehlade ne vode ljudi mnogo računa, jer se od njih ne pobolijeva teško. Ali kada bi donijeli točne podatke o tim bolestima i o ogromnom broju oboljelih, te o teškim posljedicama, koje te bolesti često puta ostavljaju, onda bi ljudi vodili više brige o njima nego dosada.

Ako se bolest pojavi u nosu zove se hunjavica. Ona može da prijeđe i u šupljine gornje čeljusti i čela pa ljudi misle da je to zubobolja. U stvari su to gnojne upale šupljina u kostima čeljusti i čela. Upala žabica u grlu zove se angina. Takva angina može da se prenese na živce, bubrege i na srce pa će nastati teško, nekad čak i smrtonosno oboljenje. Upale ždrijela i grla mogu se proširiti gore — prema srednjem uhu, i dolje — na dušnik i pluća.

Uzrok su ovim bolestima sitne klice, koje se prostim okom ne mogu ni vidjeti. Bez tih klica nema prehlade za nikoga pa stajao on na kiši i vjetru — u propuhu — koliko mu drago. Tih klica imade svuda, jer svuda imade ljudi s kakvom svježom ili starijom hunjavicom. Ipak ne oboli svatko, koji s njima dolazi u dodir. Razlog je tome, što pojedinci posjeduju prirodnu ili stečenu otpornost prema nekim bolestima, dok su drugi

---

*) Cijeneći važnost našeg lista — koji je jedan od najčitanijih omladinskih listova u Jugoslaviji i izvan nje — te njegov veliki upliv na odgoj naše mladeži, »Škola narodnog zdravlja u Zagrebu«, preuzela je na sebe dužnost, da surađuje u našem listu kratkim popularnim uputama o čuvanju narodnog zdravlja.

Zahvaljujući joj na pažnji, koju nam je time iskazala, toplo preporučamo svim svojim čitateljima, da ove važne upute redovito prate i drže ih se. Djeca će dobro učiniti, budu li ih i kod kuće čitala svojim odraslim ukućanima.

opet manje otporni ili sasvim neotporni. Govorimo, da su skloni iliti disponirani stanovitim obolenjima.

Izvor zaraze je u prvom redu prehlađen čovjek. Stoga ne dajmo, da nam tko kašlja ili kiše u lice. Zaustavimo dah, ako nam se tko u lice nakašlje. Klice se nalaze u sitnim kapljicama, u rosi, što izlazi iz usta i nosa bolesnog čovjeka, kada kiše i kašlje, nadalje u sluzi, koja curi iz nosa (t. zv. »balavi nos«), u pljuvački i hrakotinama bolesnikovim, na čašama, jedaćem priboru i ostalim predmetima, koje bolesnik upotrebljava, pa onda, naravski, i na njegovim rukama. Stoga: ne rukujte se sa prehlađenim ljudima. Nažalost ove mjere zdravlja, kojima bi se međusobno očuvali od ulaženja zaraznih klica, mnogo ne pomažu, jer ih većina ljudi ne vrši. Klice ipak uđu u nas, ma i pazili, jer nas zaraze drugi ljudi, ne znajući za pravila zdravlja ili ne htijući da ih vrše. Ali ipak nismo ni onda izgubljeni, kada klice u nas uđu, samo ako smo jačali svoje tijelo, da bude spremno, da klice koje su ušle u tijelo uništi ili učini nesposobnima. Otporna snaga tijela i obrana protiv zaraznih klica se međutim slabi ako se tijelo ohladi, ako se tjelesna temperatura zbog vanjskih utjecaja studeni, vjetra, vlage i t. d. snizi. Ta i propuh nije ništa drugo nego vjetar pa i djeluje slično na čovječje tijelo, ali propuh ne može da proizvede kakovu bolest bez klica bolesti. On je opasan samo za stare ljude, za dojenčad i nervozne osobe. Propuh škodi samo onim ljudima, koji su navikli na miran, topao zrak. Ne prehladi se na putovanju željeznicom mašinista i ložač, koji se gibaju i rade, nego putnici u toplim vagonima kod zatvorenih prozora. Vojske u logorima manje boluju od prehlade, nego u kasarnama.

Strah od propuha svakako je pretjeran. Ima ljudi koji se kod najmanjeg povjetarca ustrče i počinju zatvarati prozore ili se zavuku u sobu k toploj peći. To je sasvim krivo. Treba otvrdnuti tijelo tako da postane neosjetljivo na manje ili čak i veće promjene temerature. Da je to moguće dokazuju vam ljudi, koji su navikli »kupati« se u snijegu ili plivati u rijekama u kojima još ima ledenih santa. To su naravski izvanredni slučajevi. Ne mora to svatko učiniti. Dovoljno je ako se svaki dan prije spavanja peremo hladnom ili ustajalom vodom, ako ljeti i zimi spavamo kod otvorenog prozora, ali uvijek dovoljno pokriveni, ako se krećemo mnogo na svježem zraku i na suncu; propuha će tada nestati, jer ćemo prestati da ga se bojimo.

Moljac

(Odgovor na pitanje u »M. Istr.« br. 2)

Ako su dva sveska jednog riječnika stajala jedan do drugoga i to — kako u urednoj kući mora da bude — najprije prvi svezak, a do njega drugi, onda su između prve stranice prvog sveska i zadnje stranice drugog sveska bile samo dvoje korice, što znači debljina od jednog centimetra. Prema tome je moljac grizući od prve stranice prvog sveska do zadnje stranice drugog sveska prevalio put od samo 1 cm.

Poznate li je?

Poznate li je? No onda valja svakako da vam je prikažemo. To vam je naša vrijedna dugogodišnja pretplatnica i marljiva povjerenica, mala Nada Kružić, čak iz Bitolja. — Ej, koliko li je ona malih Bitoljčana zagrijala za naš list i uopće za našu Istru. Kupe se oni oko nje ko male pčelice oko lijepog cvijeta, a ona im priča, priča o lijepoj Istri, o zarobljenim Istranima, o braći našoj pod Učkom... Da vam ju je samo bilo čuti na zabavi Jadranske Straže u Bitolju, kako je — odjevena u istarskoj narodnoj nošnji kakvu nose naše Istranke u Nerezinama — deklamirala pjesmu Istri u čast: »Ne kloni majko...« da su sve prisutne suze oblile.

Vrijedna je to naša prijateljica i primivši od nje sliku smatrali smo svojom svetom dužnošću da je i svima vama, dragi čitatelji »M. Istr.«, prikažemo.

Živjela naša Nadica!

Nagrada

Seljak našao dragi kamen i odnio ga caru. Pred dvorcem ispitivao sluge, kako da dođe do cara. Neki ga sluga upita, zašto treba cara. Seljak mu ispripovijedi kako je našao prsten. Sluga mu reče:

—Dobro, najaviću te caru ali obećaj, da ćeš mi dati polovinu od onoga što će ti dati car! Seljak pristane i sluga ga najavi caru. Car uzme dragi kamen i upita seljaka:

— Kako da te nagradim, seljače?

— Zapovijedi, da mi dadu pedeset šiba! — zamoli seljak. — Druge nagrade neću!

Car se začudi, a seljak mu ispripovijedi, kako se pogodio s njegovim slugom, da će nagradu dijeli na pola.

— Daj meni dvadeset i pet šiba i njemu dvadeset i pet šiba — dovrši seljak.

Car se nasmije. Dao je seljaku tisuću rubalja a onoga je slugu otjerao.

Po ruskom od Tolstoja preveo: Radoslav Kovač

PRIRODA

Orao

Već od najstarijih vremena poznavali su svi narodi toga ponosnog kralja ptičjega roda i pričali o njemu svu silu priča i legenda.

Stari su Grci vjerovali, da se pravedni i sveti kralj Atenski Perifraks pretvorio u orla i odletio medju bogove na Olimp, da tamo bude vječno uz Zeusa, oca bogova.

Rimski pak prirodopisac Plinije priča o orlovima ovo:

»Orao je kralj svih ptica, najjači medju nijma, najhrabriji i najmudriji. Odvažan i hrabar kako je, ne napada male i slabe životinje. On se znade zaletiti čak na jelena i na divokozu, a da ih svlada služi se vanrednom oštroumnošću. Progoni ih i tjera u lijetu po gorskim liticama tako dugo dok ih ne natjera na sam rub kakove provalije. Snažnim zamahom svojih orijaških krila digne pravi oblak prašine i saspe im je u oči, tako da siromašne životinje ništa ne vide. Na to se svom snagom baci na njih i surva ih u dubinu, gdje si na oštrom kamenju polome noge.

Kornjače su takodjer omiljela hrana orlova. Ali kako je, zbog čvrstog oklopa, kojim ih je priroda obdarila, veoma teško doći do slatkog njihovog mesa, orao se i tu posluži varkom. Uhvati kornjaču pandžama digne je u nedogledne visine, a na to je spusti na kamen. Pri padu iz tolike visine pukne kornjači oklop, a orao se onda baci na nju i iskljuva joj slasno meso.

Na taj je način poginuo i glasoviti grčki pjesnik Eshil. Jedna vračara bijaše mu prorokovala, da će ga smrt zadesiti odozgo, neka se dakle čuva osvete s neba. Medjutim što se je dogodilo? Jednoga dana padne mu na glavu iz silne visine ogromna jedna kornjača, koju je jedan orao bio digao da mu bude plijenom.

Orlovi ne uginu nikada od bolesti, kaže Plinije, a niti od starosti. Ponajvećma uginu od gladi, a to zato, što im gornji dio kljuna neprestano raste i produžuje se, priječeći nesretnoj životinji, da uzima hranu i tako mora uginuti od gladi.

Tako priča Plinije. Mnogo toga ne odgovara istini, no činjenica je, da je kod svih naroda još od pradavnih vremena taj kralj ptica bio u velikoj cijeni, pa su se kraljevi i dostojanstvenici kitili njegovim perjem, a kasnije stavljali njegovu sliku i u svoje grbove.

Kako znamo u našem se državnom grbu nalazi takoder lik orla i to bijelog sa dvije glave.

NAŠI MLADI SARADNICI

Kad umire mladost . . .

Budna je ležala na krevetu. Tišina noći okruživala je njezino bolno tijelo. Lica su joj bila žuto-blijeda, pa su se to jače isticale njene velike tamne oči, bljeskajući se u groznici ko dva sjajna dragulja. Sobu je osvjetljivala mjesečina. Negdje vani razlijegala se jednolična pjesma noćnoga pjevača, maloga šturka. Inače bijaše sve mirno...

Suhe svoje ruke položila je bolesnica na prsa i nepomično ležala, tek su oči, lijepe one oči, milovane dvjem vjenčićima gustih crnih trepavica odavale, da smrt još nije sasvim ispružila svoju ledenu ruku.

Najednom bolni uzdah prekine tišinu noći. Jednom rukom pomakne bolesnica pramen vrane kose, što joj je pao po licu, a drugom dohvati lik Propetoga, što je visio nad njenom glavom. Pritisne ga na grudi, a dvije joj se suze otkotrljaju niz lice i sastanu se na drhtavoj bradi.

Velikim naporom ustane i pride prozoru. Na istoku se javljala slaba rumen. Vjesnik dana, zora, bila je blizu. Bolesnica se nasloni na prozor. Oči pune suza bludile su u daljini. Pod njom je ležalo mirno more. Zrak je bio prožet mirisom smreke i kadulje, no njegovo prilično oštro lahorenje bilo je predznak skore jeseni.

Priroda se stala preoblačiti u haljine najljepših i najnježnijih boja. Ona vene, umire, no ne za uvijek, jer vječnog umiranja nema.

Po koji požutjeli list prepuštao se milovanju jutarnjega lahora i lagano se, lagano, približavao zemlji, da na njoj nađe zadnji počinak, da zaboravi nekadanji lijepi život i preda se carstvu smrti.

Puna bolnog osjećaja promatrala je ona posljednje časove svenula lista i žalila za njim . . .

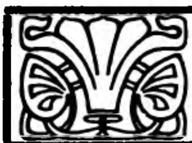
Suhi joj kašalj prekine misli. Teška, neizlječiva bol uništavala je njeno tijelo. Klonula je.

Odjednom se čuje u tišini glas jutarnjeg zvona. U potpunom suglasju širili su se titraji mrtvog metala. S blijedih, uzdrhtalih usana bolesničinih otkine se bolni: Zdravo Marijo . . .

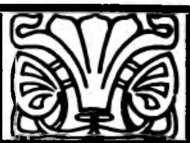
Zvona su zvonila tako tužno. To kanda i nije bilo zvonjenje, nego bolni akordi neke čeznutljive melodije, koja je pratila jednu dušu na putu u vječnost.

Katarina Krišković, učenica
Novi Vinodol

RAZNO

Topli kruh. Općenito je rašireno mišljenje, da nije zdravo jesti topli kruh. To stoji. Stari kruh se za žvakanja dobro zdrobi i pomiješa sa slinom, dočim se topli kruh u ustima pretvori u jednu masu, oblijepljenu slinom, pa se kao kakva kugla otsklizne u želudac i tamo ostane kao sapun. Želučani sokovi ne mogu prodrijeti kroz tvrdu i glatku površinu te mase, i uslijed toga takav kruh leži dugo vremena u želucu, što veoma loše upliva na živce i na optok krvi. Čovjek koji se najeo toplog kruha osjeća da ga u želucu tiska, izgubi tek i zaboli ga glava. Dogodilo se čak, da su gladni ljudi, kad su se prenajeli još vrućega kruha, od toga umrli. Zato je najbolje ne jesti kruh odmah čim je izvađen iz peći nego ostaviti ga da se dobro ohladi. Najzdraviji je onaj kruh, koji je ležao barem 24 sata u hladnom prostoru nakon što smo ga izvadili iz peći.

Učitelj tumači u školi priču o neposlušnom janjetu. koje je razderao vuk.

— Eto, rekao je učitelj — kad bi janje bilo poslušalo i ostalo u toru, ne bi ga bio pojeo vuk, zar ne, djeco!?

— Dakako, odgovori Jurić, nego bi ga bili pojeli mi.

Učitelj: Hajde, Juriću, dokaži ti meni sada, da je naša zemlja okrugla!

Jurić: Držim da je to suvišno, gospodine učitelju. Ta ja nijesam nikad tvrdio protivno.

Liječnik: Pokaži mi jezik, Juriću!

Jurić: Ne ću, gospodine doktore! Dobio sam već dvije ćuške, kad sam ga isplazio učitelju.

Nadmudrivanja

(Odgovori)

(Vidi str. 42)

1. Nijedan.
2. Samo jedno, jer dva jaja i pol tuceta jaja čine zajedno osam jaja.
3. Jer inače ne bi imao kamo metnuti šajkaču.
4. To sam ja sam.
5. Od rođenja do smrti.
6. Bile su tri i išle su jedna za drugom.
7. Odsutnost tijela.
8. Mora se legnuti.
9. Uš (društvo).
10. Digne drugu nogu.

ZAGONETKE I ODGONETKE

Odgonetke iz 2. broja

1. Jedna lasta ne čini proljeća.
2. Ruka ruku mije a lice obadvije.
3. Bolje je dobar glas, nego zlatan pas.
4. Krivo stečeno nije blagosloveno.
5. Kumičić.

SLOVČANICA

Sastavio: **Janko Mikolji**, Visoko

I — — — — — Muško ime
— — — — — Mjesto u Bosni
— — — — — Svatko ga ima u glavi
— — — — — Jedna naša zarobljena zemlja
— — — — — Mjesto blizu Zagreba
— — — — — Grad u Poljskoj
— — — — — Planina blizu Beograda
II — — — — — Životinjica, koja ide i po suhom i po vodi

I—II Hrvatski kralj.

ISPUNJALJKA

Sastavio: **Slavko Arnerić**, Sušak

I . . . . . nije velik
. . . . . nebeski čuvar
. . . . . nije težak
. . . . . najviša joj je gora Učka
. . . . . Svetac gromovnik
. . . . . luka na Jadranu
. . . . . naša ratna luka
. . . . . pripadnik jedne države
. . . . . narod u Africi
. . . . . obratno od kad
. . . . . stari narod
II . . . . . nije visoko

Od I do II dječji list

ISPUNJALJKA

Sastavio: **Ivan Cur**, Delnice

I. . . . . . Muško ime
. . . . . Žensko ime
. . . . . Ilirska Kraljica
. . . . . Glavni grad Grčke
. . . . . Rijeka u Njemačkoj
. . . . . Patriotsko društvo
. . . . . lovi ribe
. . . . . Brdo kraj Beograda
. . . . . Stolar ga zabija
. . . . . Sveta slika
II. . . . . . slavenski apostol.

I—II Hrvatski kralj prije Arpadovaca.

KRALJEVA ŠETNJA

Gdje	ni!	lju	vjek	li	te	ni	sta	brat	se	ta	to	ni
	su	klo	di	u	je	Bra	Gdje	mje	bra	ga	go	Od

REBUS

(A. Ferderber, Zagreb)

$$G\ B\ G\ 100\ m^3 + N \qquad 5\ 100\ m^2 = \%\ L\ 100\ m^2$$

»Mali Istranin« izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — Za inostranstvo dvostruko Uredništvo i uprava nalaze se u Boškovićevoj ulici br. 20. — Telefon 59-31.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva ulica 20. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26. Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb Gundulićeva ulica 22a.

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU POJEDINI BROJ 1.— DINAR

GOD. V. PROSINAC 1933. BROJ 4.

Mala pošta

U IME TISUĆA ZAROBLJENIH MALIH ISTRANA POD UČKOM želimo svim svojim malim i velikim prijateljima u slobodnoj Jugoslaviji, a i izvan nje

SRETAN BOŽIĆ I NOVU GODINU!

Uredništvo i uprava.

— . Δ . —

DUŽNICI! Ovom broju prilažemo čekovnu uplatnicu i lijepo Vas molimo, izvršite svoju dužnost prema listu, pa doznačite odmah zaostalu pretplatu . . .

Nemojte ući u novu godinu još i s tim teretom na duši.

— . Δ . —

G. Ante Vojak, Oroslavje. Primismo sve doznake u redu. Lijepa Vam hvala. Vi ste uistinu marljiv i točan povjerenik. Da ste nam zdravo i sretan Vam Božić!

Škola Orehovica. I Vaša je doznaka stigla, pa je tako sve podmireno. U buduće slati ćemo 29 komada. Hvala Vam usrdna na trudu.

G. Josip Sladović, Korčula. »Vilinsko kolo« smo poslali. Javite nam svakako kakav je bio uspjeh, a bili bi Vam osobito zahvalni kad bi nam poslali i jednu snimku malih glumaca. Živjeli! I pozdravite nam lijepo cijelu malu vojsku naših pretplatnika, te im zaželite u naše ime čestit Božić!

G. V. Cvitan, Bednja, o kom smo u posljednjem broju pisali da je uvježbao i izveo s djecom »Vilinsko kolo« moli nas, neka ispravimo tu našu bilješku i istaknemo da to nije uvježbao on, nego vrijedni učitelj g. Gribl koji si je dao mnogo truda da sa učenicima IV. razreda igrokaz izvede, pa jer je uspjeh bio odličan, morao ga je dne 1. decembra i ponoviti. Istini za volju moramo priznati da nam naš prijatelj gosp. Cvitan nije nikad pisao da je on komad uvježbao. On nas je samo o uspjehu komada kao naš prijatelj i suradnik, izvijestio, a mi smo pogrešno zabilježili, da je on stvar s djecom uvježbao.

Toliko da se ne bi mislilo, da se je htio pohvaliti tudom mukom. A gosp. Griblu toplo zahvaljujemo i izričemo mu u ime naše mlade Istre iskrenu zahvalnost!

Aleks. Radanović, Požega. Već smo par puta primili Tvoju suradnju i baš kad smo htjeli da neke stvarce štampamo, opazismo, da su par dana prije objelodanjene u drugom kojem dječjem listu. To znači da Ti sve svoje stvari šalješ istodobno u sve omladinske listove, pa tko uvrsti, uvrsti. Možda to druge listove ne smeta ali nas da, jer mi hoćemo da budemo originalni. Preštampavanja, prevađanja i prenašanja iz drugih listova ne volimo. Bez zamjere!

MALI ISTRANIN

GOD. V. ZAGREB, PROSINAC ŠKOL. GOD. 1933./34. BR. 4.

Mala junakinja

Božić je pred vratima, pa je već i snijeg stao pomalo pršiti...

U kući Ive Daničića, čuvara pruge u ćićarijskoj kamenoj pustoši, ponestalo je brašna. Ne će bome biti bijela hljeba ni na sam Božić. Ni po ga brige za sebe, on bi se zadovoljio komadom suhe palente, ali tu su djeca, sedmero gladnih ptičica, koje se vesele Božiću i dolasku Isusa-Ditića, kao da će im Bog zna što donijeti.

— Tata, pridje mu sva radosna najstarija kćerka, nastrugala sam po sanducima par šaka pšeničnog zrnja. Bi li to odnijela u mlin, da nam ga samelju? Bit će ga upravo za jednu crepnju kruha...

— Pa baš danas, dijete, na sam Badnjak, gdje se sve zadržava u kući i oko kuće, ti bi da podješ daleko u dolinu...

— Moram, oče, već radi ovih mališana...

— Podji onda, srce, ali žuri se natrag...

I Marica, jedanaestgodišnja djevojčica, koja bijaše uz šestero sitne dječice najstarija ženska glava u kući, naspe u bisage nešto manje od starića pšenice, prebaci ih preko ramena i uputi se u dolinu, na Mirnu, u mlin.

U kući čuvara Daničića, skromnog istarskog Ćića, bijaše siromaštva na pretek. Od onih pedesetak lirica, što ih je u ime plaće za svoju napornu službu od države dobivao, slabo se dalo živjeti. Djece je imao pun koš, njih sedmero, sve jedno drugom do uha. A da nevolja bude još veća lanjske mu je godine oboljela žena, dugo se, poboljevajući vukla i na koncu, na sam Božić, umrla.

Sva je briga oko kuće i osirotjele djece pala na ledja Marice, koja je bila najstarija, a bila joj istom jedanaesta. Krpala je, kuhala, prala, redila i pospremala, držeći, štono riječ, tri ugla kuće, iako još tako reknć dijete.

•

U mlinu joj brzo samlješe onu šačicu brašna . . . Kad se uputila natrag uz brijeg bilo je podne već odzvonilo. Teškom se je mukom penjala, jer iako su bisage bile dosta lagane, put je bio prilično strm, pa se je uza svu studen, koja u Istri, istina, nije tako oštra, kao u drugim krajevima, počela čak i pomalo znojiti...

Stignuvši na vrh uze hodati po željezničkoj pruzi. Požurila je korak, da čim prije stigne kući i nahrani gladne mališane . . . Dok je tako hitala, kojekakve su joj se misli rojile u djetinjoj glavici . . .

Božić je. Djeca očekuju Isusa-Ditića, o kom je ona, nažalost, i prerano saznala, da ponajvećma dariva i posjećuje samo bogatu i imućnu djecu, i da u one kolibe, u kojima vlada glad i bijeda vrlo rijetko zalazi . . .

Pokojna je majčica nekad običavala svakom djetetu po nešto spremiti, djevojčicama rupčić ili pregačicu, a dječacima kapicu ili opančiće... A ona sirota, koja je ovako mala morala na sebe preuzeti ulogu majke i hraniteljke nema čime da obraduje svoje male izgladnjele ptiće.

— Zaboravio nas je Isus-Ditić, otkako nas je dobra majčica ostavila, mislit će djeca u sebi i biti će nesretna, govorila je sama sobom. — A što im ja mogu dati, osim da svakome od njih ispečem od ove šake brašna malu pogačicu i prevarim ih, da im ju je Ditić Isus poslao . . .

Vukla je tako mala Ćićka bisage i tužno koracala željezničkom prugom . . .

Najednom zastade presenećena. Ne može dalje. Što je to na tračnicama? Ogromna stijena otkinula se od strme pećine i strovalila se preko pruge.

— O Bože! Pa to je užasna opasnost za vlak! Kada prolazi? U dva sata! Pa da! Točno je to ona znala . . . Ta nije ona uzalud dijete čuvara željezničke pruge, koji i danju i noću, za paklene ljetne vrućine i za strašne zimske mećave uvijek u točno odredjeno vrijeme izlazi i daje crvenom zastavicom ili svjetiljkom znakove . . .

Zaboga, pa sad je skoro dva sata, sada će da prodje brzi vlak iz Pule, kreat ljudima, pomorskim oficirima i vojnicima, koji odlaze na

božićni dopust . . . Gospode, svi će se poubijati. Čitavi će se vlak survati u provaliju . . .

— Pomozi mi, dobra Majko Božja, sklopi djevojčica ruke, sva strepeći pred onim, što se je uskoro imalo dogoditi . . .

— Isuse, Ditiću, budi mi u pomoć, danas, na svoj veliki god, ne napusti me . . .

U daljini je već izmedju planina odzvanjala buka vlaka, koji je strašno huktajući, dolazio . . .

— Što da činim, kako da ih spasim, tresla se siromašna mala Ćićka od uzbudjenja. U jednom trenu, kao da joj je sam Isus, hvala Mu budi i dika, prosvijetlio pamet, odbaci bisage, trgne crvenu svoju pregačicu i stane na veliki kamen posred tračnica. Sva je drhtala od straha. Vitlala je i mahala pregačicom po zraku, mahala neprekidno kao izbezumljena, do klonulosti . . .

Eto vlaka, već je na zaokretu juri strjelovitom brzinom. Jao! Ne opaža ništa . . . Ne staje . . . Oh, Bože, sve je propalo . . . Zbogom oče dobri, zbogom, mali moji mališi, zbogom dvostruka siročadi moja . . . Zbogom svi, svi . . .

Još je uvijek mahala, dajući tako crvenom svojom pregačicom znak krajnje opasnsoti, ali više nije znala za sobom. Vlak je jurio i nije više bio ni sto koraka od nje udaljen . . . Dalje nije mogla. Od uzbudjenja, straha i groze, sruši se bez svijesti i pade preko tračnica . . .

Najedamput se začuje strašno cvilenje kotača. Strojovodja je u zadnjem času opazio crvenu pregačicu i naglim zaokretom povukao sve kočnice i zavore, a vlak se potresao strašnom snagom, kao da će se sav raskidati. Putnici su zbačeni sa sjedala kovčezi su poispadali iz mreža, svi su na smrt problijedili, ali . . . bili su spašeni. Vlak je stao.

Strojovodja, ložač i mnogi putnici iskočiše žurno iz vlaka, da vide, što se to dogodilo kad li imaju što vidjeti; siromašna mala Ćićka, držeći još uvijek grčevito u ruci crvenu pregačicu, ležala je ispružena u nesvijesti preko kamene litice na pruzi . . .

Kad se je osvijestila opazi oko sebe mnogo finih gospodja i gospode, koji su je milovali, trli joj sljepočice i nježno joj tepali:

— Draga djevojčica . . .

— To je bila odvažnost . . .

— Zavrijedila je zlatnu medalju . . .

— A kako se zoveš, dijete moje? upitao je jedan gospodin vadeći iz džepa nabitu lisnicu i pružajući joj stotinu lira. Drugi se odmah povedoše za njegovim primjerom i umah se ispruži dvadesetak ruku dajući joj tko šaku srebrnog sitniša, tko desetaču, a nekoji čak i banknotu od pedeset i stotinu lira.

— Ali ne, signori ne, zašto taj novac, pa ja ga ne tražim, ja ga ne prosim, ja sam Hrvatica, ponosna Ćićka, čujete li, ja sam Slavenka, Jugoslavenka, zar ne razumijete? Ja nijesam prosjakinja, ni ciganka . . .

— Ma tieni, bambina, tieni drži novac, gurali joj ga u ruke bogati putnici, ne razumijevajući njezin priprosti hrvatski govor. — Ci hai salvato la vita. Spasila si nam život!

— Spasila život? Bože moj, pa zar ne znate, da sam ja čuvareva kćerka i da sam izvršila samo svoju dužnost.

Vlak je krenuo još nekoliko kilometara i zaustavio se pred čuvarevom kućicom.

Sav u strahu izletio je Ive Daničić pred svoju čuvarnicu, da vidi što se to dogodilo brzom vlaku iz Pule, da je morao stati baš na tom mjestu . . .

Kakovo je istom bilo njegovo iznenadjenje, kad je ugledao svoju Maricu, koju su neka odlična gospoda s velikim slavijem iznijela iz vagona prvog razreda . . .

— Joj, a moje bisage, moje bisage, gdje sam ih zaboravila?

Nije ih bilo. Ostadoše pune brašna, dolje na pruzi prebačene preko odlomljene stijene...

— A moja pregačica moja lijepa crvena pregačica?

— Ovdje je, povika jedan gospodin. Ali počekaj, samo čas odmah ćemo ti je dodati.

To reče i izvadi iz svog finog kožnatog kovčega mali zamotak poslastica, što ga je valjda spremio kakvom dobrom djetetu za dar, pa ga ubaci u pregaču, a zatim podje od jednog putnika do drugog, da mu svaki ponešto dade. I zaista u tren oka pregačica je bila puna svakojakih darova, sitnica, srebrnog i zlatnog novca, krupnih banknota, pa čak i igračaka . . . Sve što je god tko zgodna kod sebe imao dao je svojoj maloj spasiteljici . . .

Ovako punu pregačicu položiše pred nju. Siromašni je čuvar Ive Daničić samo razrogačio oči ne shvaćajući što se to zapravo zbiva, a mala je Marica stala bez riječi, sva smućena ne znajući pravo ni da zahvali . . . A nije bilo više ni vremena zato. Vlak je već krenuo . . . Putnici su oduševljeno mahali s prozora, dobacivali poljupce i klicali junačkoj maloj Istranki . . .

— Što je to bilo, Marice? pitao je otac još uvijek ne znajući o čemu se radi . . .

— Tko nam je to dao? saletiše je njeni mališani, ne mogući se dovoljno načuditi lijepim igračkama, bijelim komadima pogače i hrpi poslastica, koja se pred njima u maloj crvenoj pregačici dizala . . .

— To vam je poslao dobri Isus-Ditić, jer ga je naša majčica u nebu za vas molila, snašla se Marica...

*

Sutradan su brujale sve svjetske novine o tom dogadjaju.

»Grande medaglia al valore, alla coraggiosa piccola italiana« . . . bijahu debeli naslovi u svim novinama diljem cijele Italije.

»Odvažna mala Talijanka nagradjena zlatnom medaljom« . . .

Skromna mala istarska Ćićka, koja je jedva dvije tri riječi znala talijanski, a učinila je samo svoju čovječju dužnost onako, kako bi je samo dijete naše krvi moglo izvršiti, proglašena je odvažnom malom Talijankom . . .

I to je jedna od onih neznatnih, ali nebrojenih tragedija našega naroda u Istri.

E. R.

U suton . . .

Nad gradom suton veze
Svilene svoje niti...
Duša je moja tužna
I suze stadoh liti...
Ko zvijezde, tihe sjajne
Kapahu suze bistre
Dok tužan je pogled luto
Tamo put drage Istre...

Sanak sam težak usnula
A u snu jecaj začuh
Pun boli, patnja i strave,
To majke istarske plaču...
I još sam plakat htjela,
Al moram suze kriti...
Nad gradom suton veze
Svilene svoje niti...

Sušak

Silva Luznar

Peričin božićni dar

Bijaše Perica lijep dječarac, plavokos, umiljat i drag, jedva mu pet godina plavih očiju, iz kojih mu odsijevala nevinost i ljupkost.

Zaustavio se pred jednim velikim dućanom, u kojem bijahu izložene igračke, te s udivljenjem razgledavao knjige, slike i druge stvari, što bijahu pomiješane s igračkama.

Mališu je bilo teško pri srcu, jer su mu se ove igračke vrlo svidjale, no on nije imao ni pare da si bar jednu kupi.

Neki gospodin, što je mimo prolazio i koji je uživao od radosti što je razveselio svoju dječicu svakojakim igračkama i poslasticama, opazi dječarca pred izlogom, pa mu reče:

— Zar ne, kako je to sve lijepo?

— Lijepo je, gospodine!

— A zar ti nijesi ništa dobio?

— Sasvim ništa!

— Pa zar ti nije tvoj tata baš ništa kupio.

Mališ pogleda snuždeno i reče: — Moj je tata umro!

— A imaš li majku?

— Ona je bolesna.

— A gdje stanuješ?

— Tamo u ulici . . . . .. br. 20.

Gospodin sve to upisa u svoju bilježnicu te nastavivši razgovor upita dječarca:

— Kako se zoveš?

— Perica; moj se tata zvao Ante Milinović, a bio je radnik. Lani je umro. Ja sam ga jako volio.

Glas je dječarca postajao sve tužniji.

— Siromašno dijete! šaptao je u sebi gospodin ganut tim odgovorom, te nadoda:

— Dragi Bog hoće da i ti dobiješ darove. Kaži mi, jesi li i ti stavio svoje čarapice na ognjište,

— Kod nas nema ognjišta.

— Pa zar tvoja majka ne loži vatru?

— Da, u pećici, kad imademo ugljena.

— A ti nijesi postavio svoje čarapice k pećici?

— Jesam, gospodine!

— Pa zar mali Isus nije došao, da ti stavi u njih svoj dar?

— Jest, došao je?

— Pa što ti je donio?

— Ja ne znam!

— Kako to?

— Dara nijesam vidio, jer sam ga izgubio.

— Kako si ga mogao izgubiti?

— Prošao je kroz šuplje čarape . . .

Tada gospodin obori oči i zaista vidje, da se prstići dječakovi vide kroz poderane čarapice i cipelice.

— Pričekaj me ovdje samo časak, odmah ću se vratiti, reče na to gospodin, pa se udalji i zadje u pokrajnoj jednoj ulici u jedan dućan. Kupi nekoliko pari čarapica, pusti u njih novčarku punu zlatnika i povrativši se k mališu reče:

— Evo ti tvojih čarapica, Perice, one su bile na mom ognjištu, a mali je Isus u njih postavio za tebe svoj dar . . .

— Znao sam ja, da me mali Isus ne će zaboraviti usklikne dječarac. Ja sam ga sinoć tako žarko molio za sebe i svoju mamu . . . A sada idem da ju obradujem . . .

I sav sretan pohita u malu jednu sobicu, gdje mu je siromašna majka uz hladnu peć kašljucala . . . . .

Nadmudrivanja

(Pitanja)

1. Čim joj više oduzimaš tim veća postaje, a čim joj više pridodaješ sve je manja. Što je to?
2. Koliko slova imade u »Bibliji«?
3. Tko prolazi poljem a ne miče se s mjesta,
4. Tko živi od svađe i prepirke?
5. Zašto se progonjeni zec neprestano okreće i gleda natrag?
6. Kada zec oboli od zubiju?
7. Ako je puna muči te teško, ako je prazna muči te još više.
8. Kada započnu plivati mlade patke?
9. Gdje sjedi osamgodišnji dječak kad počne ići u školu?
10. Kad je lisica lisica?
11. Kako dugo nosi konj potkovu?
12. Jesi li ikada vidio polovicu svinjske glave sa dva oka?

Kuraj

Župane, ča ti se putuje?
Ja! Gren za Kuje,*)
gren kupiti barku, guce i grip,
ćemo loviti škombar, menul i sip
kako blata,
samo da dojde trata.

Od Kuj do Budave,
Od Budave do Luke
tri barke su donile ribarom slave,
ma još više muke.
Bilo je pokle Svih Svetih, po jugu,
kad su dignuli sidra,
i da ne budu Ližnjancem na rugu,
lipo su pošli na jidra.

Ma kad zakuha jugo, tamo poli Malere
na čisto more kovertu i velikim brodom opere.
Tri barke je punila voda,
i limbaj, ne limbaj
ljudi su mislili da ne će više viditi svoga roda,
bili su blidi i čekali kraj.

Ma svejeno nisu pojali,
ni porat iskali.
Jugo su batili, škotu i timun držali
i navigali, kako da su njin tajne mora odali
Neretljani, još prija miljar lit.
Čudija se svit.
ki kuraj su ribari imali.

A kad su pristali usrid Kalavojne
i hitili sidra mež ćozotske brode,
tri barčice male, ka galije bojne
h kraju su pristale da Bepi ugode.

Na kraju su bili, blizu svojem selu,
napili se vina, najili palente,
pak je doša red na staru tarankelu.
Ćozoti su rekli: Per Dio, che gente!

Mate Balota

---

*) Kuje su poznata luka sela Ližnjana (Južna Istra), središte ribarskog života toga kraja.

Majmun Klok, mali Jožić i njihove vragolije

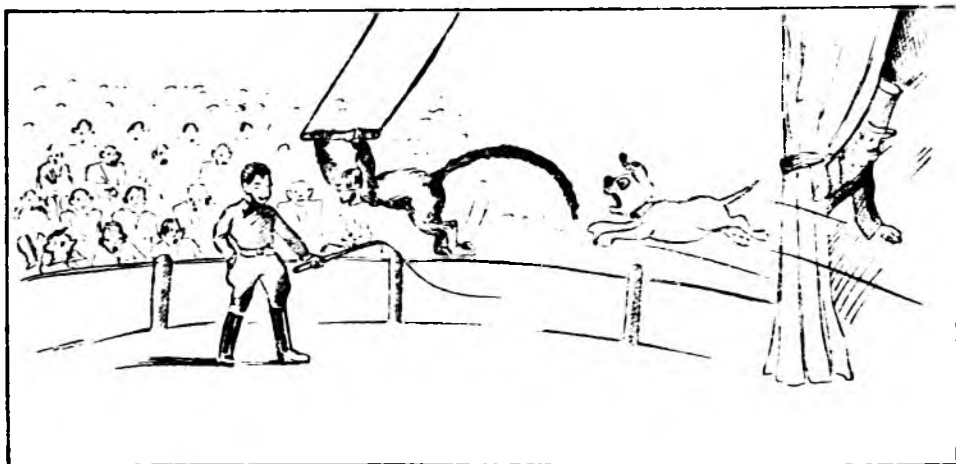

Predstava je počela. Klok i Jožić izvrsno su to izveli. Na dječjem igralištu uredili su pravi cirkus, u koji je dolazilo na tisuće djece sa svojim roditeljima. Jožić je ubirao novac, a Klok se međutim šetao među malom publikom i zbijao svakojake vragolije, da se sve orilo od dječjeg smijeha. Razumijeva se samo po sebi da je sva slavenska kolonija bila na okupu. Došli su svi Česi, pa Poljaci, Jugosloveni, čak i Rusi, koji se u New Yorku nalaze. Kako ne bi! Majmun Klok je toliko poznat, da bi bila zaista šteta, kad ga se ne bi došlo pogledati i po amerikanskom mu običaju stresti junačku desnicu.

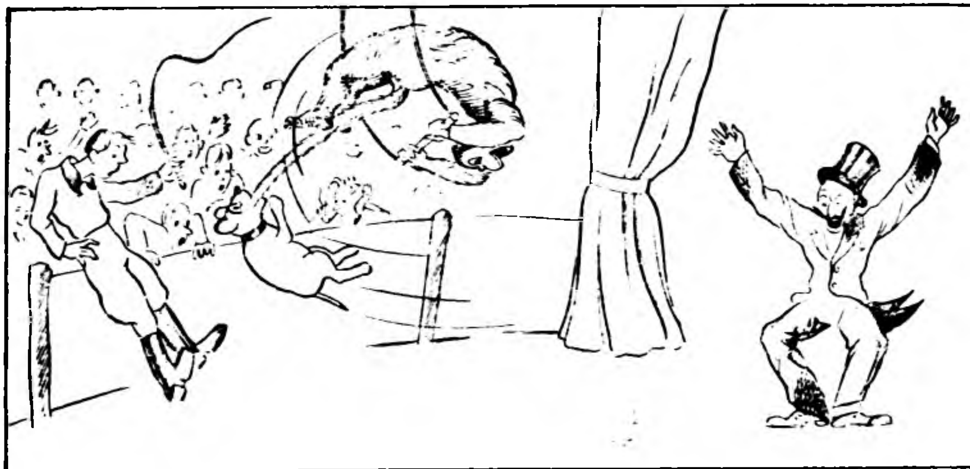
Fumakaligo da skikne od zavisti. Njegov je cirkus potpunoma propao. A nema ni žive duše blizu. Propade Talijan sa svim svojim majmunima, koji nijesu Kloku u majstorijama ni do repa dorasli. Uzeo je svoga psa »Cagoiu« i sve nešto snujući došuljao se do Klokova cirkusa.

Kad se nakupilo dosta djece Klok je započeo. Tako se vješto okretao na prečki, da nijesi vidio je li to vjetrenjača ili ventilator kakav ili pak jedan kotur, koji se vrti silnom brzinom. Zatim bi se zakvačio repom o ljuljačku i snažnim se zamahom otisnuo, preokrenuo se dva tri puta u zraku i otskočio ravno među djecu.

»Pěkne, pěkne« klicali su mali Česi, »nazdar náš tulák Klok!«

»Bravo, živio naš Klok. Neka se skriju Fumakaligo i Fumalaria i cijeli njihov cirkus Zavatta«, pljeskali su ushićeno mali newyorški Jugoslaveni: Srbi, Hrvati, Slovenci, Bugari i svi koliko ih je god bilo. Klok i Jožić osvjetlali si bome lice. I Jožić da! Jer nemojte misliti da i Jožić nije akrobata. Hodao je na rukama, penjao se i pravio smrto-

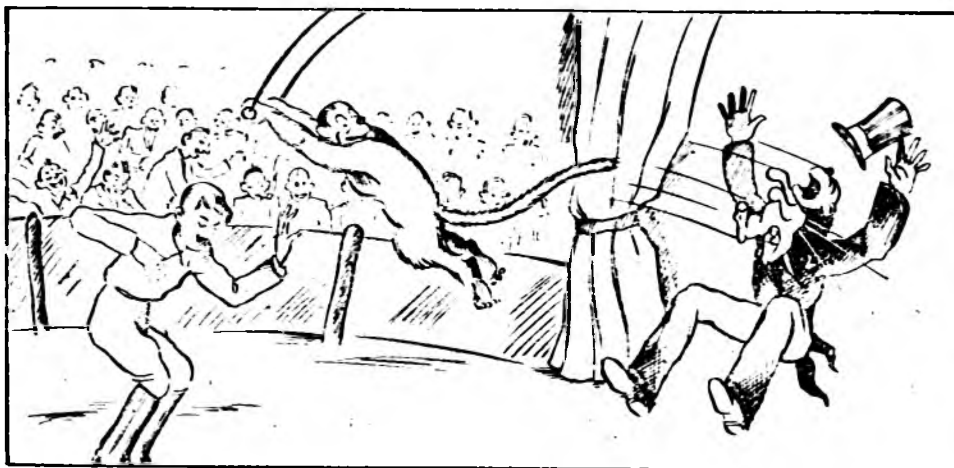
nosne skokove, da je svima dah zastajao, a onda sretno skočio na zemlju, kao da nije ništa bilo.

Fumakaligo sve je to iz prikrajka gledao.

»Maledetta scimia!« psovao je u sebi, i lopov, znate što je uradio. Nahuckao je svog psa »Cagoiu«: »Ciapilo! piglialo! Cagoia«, a njegovo ga pseto poslušalo i baš u času kad se je Klok najljepše njihao odzdravljajući djecu, zaskoči Kloka i pograbi ga zubima za rep.

Moramo priznati: Klok se u prvi mah prepao. Jer nije šala kad ovakvo grdno pseto zagrize nekome u rep. I samo je vlas falila, da se Klok nije ubio. Što ćemo, da je pustio ruke, tresnuo bi o zemlju i razbio glavu, a onda zbogom Klok!

I Fumakaligo se već zlobno u pozadini smijao, veseleći se, kako je pokvario čitavu predstavu.

Ali Klok ne bi bio Klok, kad se ne bi u tren oka snašao. Uočio je on odmah s koje strane vjetar duva. Sve onako lebdeći u zraku napravio je jedan smrtonosan zaokret i tako je snažno zamahnuo repom, da je pseto, taj nesretni »Cagoia«, odletio ko vreća i lupio silnom snagom ravno svoga gazdu po nosu, da mu je krv prsnula na sve strane.

Da ste sad vidjeli prolom oduševljenja. Djeca su se toj majsteriji

tako nasmijala da bi ga bila najradije svega izljubila. Pljeskalo se bez kraja i konca.

A Fumakaligo pokunjio se ko oparen i brže bolje odmaglio ko da ga vjetar nosi. A i bolje da je nestao, jer bi mu mali new-yorški Slaveni bili nabili leda da bi ih bio još dugo osjećao.

Kad je predstava bila gotova stadeJožić u sredinu i lijepo zahvali svojim malim zemljacima što su ga tako brojnim posjetom pomogli.

»A da znate,« rekao je, »da mi ne idemo za novcem, ja i moj drug Klok poklonit ćemo sav novac koji smo na današnjoj predstavi sabrali, siromašnoj našoj djeci u New Yorku, koja su na taj način sprovela vedu Božić, a mi ćemo sebi zadržati samo toliko, koliko nam je potrebno za put u Afriku. Za nekoliko dana krenut ćemo parobrodom u Kongo u posjet Klokovim rođacima. Živjeli!«

»Živjeli! Živjeli! Na zdar! Sláva vám, pane opičaku Kloku!« zaori iz grla tisuća djece, koja su se ushićeno počela razilaziti.

Klok i Jožić održali su riječ. Sav utržak predstave poklonili su siromašnoj našoj djeci u New Yorku, koja su na taj način sprovela uistinu lijepo i ugodno božićne blagdane. Dobila su darova, igračaka, odijelca i slatkiša pod borom.

Klok i Jožić pokazaše i opet jedamput svoje plemenito i dobro srce. E pa živjeli nam i sretan im Božić u Americi.

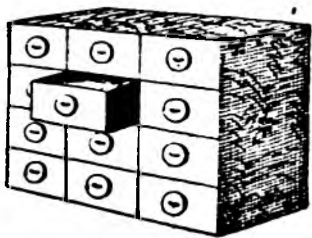
A Fumakaligo? Ostavimo ga! Dobio je svoje i otišao nečujno nepoznato kuda! I bolje! Dao Bog da ga više ni ne sretnemo!

Snijeg

Tiho, tiho na sve strane
pahuljice sitne lete;
pune čeznje, pune sjete
padaju na gole grane,
na pašnjake i poljane,
sag mekani njima pletu
da im zima u naletu
ne uništi klice rane.
Kao jata bijela, gusta,
padaju na polja pusta;
na sanene kuće male
što se brijegom nanizale
i večernja svijetla pale.

Gabrijel Cvitan

Ormarić za sitnice

Uzmi dvanaest praznih škatulja za šibice, metni ih jednu na drugu, kako vidiš na slici, i zalijepi jednu uz drugu, a sve zajedno omotaj čvrstim bijelim ili obojenim papirom. Iz sviju škatuljica izvuci sada ladice. Onu stranu ladice, koja dođe izvana oblijepi također bijelim papirom i prišij na sredinu sitno stakleno dugme. Kad si i to uradio metni opet svaku ladicu u svoju škatuljicu i eto ti lijepog ormarića za sitnice sa dvanaest pretinaca. U ovaj ormarić možeš spremati dugmeta pera, ili ako si djevojčica, igle, naprsnjak, pribadače i slično.

Ako si ormarić lijepo izradio možeš njime obradovati o Božiću sekicu, bracu, a veselit će mu se i tata i majka.

Kako je otkriven južni pol?

Na hiljade je ljudi već zaglavilo u beskonačnim ledenim pustinjama oko južnog i sjevernog pola. Najodvažniji i na glasu učenjaci željeznom su izdržljivošću podnijeli najstrahovitije patnje živeći godinama u vječnom snijegu i ledu, samo da uzmognu istražiti razne prirodne pojave, koje se na tim krajnjim točkama kugle zemaljske zbivaju, a koje su bile od neprocijenive koristi za znanost.

Svima je njima bio krajnji cilj i životna svrha da dopru do pola.

Godine 1910. otputila su se dva velika istraživača na tegobno pogibeljno putovanje, koje je trajalo tri duge godine. Cilj im je bio Južni pol. Bijahu to Englez Scott i Norvežanin Amundsen. Svaki je od njih krenuo drugim putem, grozničavo se žureći da prvi stigne do cilja i tako odnese vijenac pobjede.

Jedan je od njih, Englez Scott, tužno zaglavio. Mnogo godina kasnije nađoše drugi istraživači njegove bilješke. Evo što je pisao taj veliki muž u svojim bilješkama tih dana:

... Još samo jedan dan i mi ćemo stići na pol. Kad li najednoć ugledamo nešto što nas je presenetilo. Pred nama su bili tragovi saonica i nebrojenih nogu pasa, koji su ih vukli. Tu i tamo vidjela se po koja krpa. Stigli smo prekasno! Norvežani su odnijeli pobjedu. Dušom nam je ovladala tužna tjeskoba, srce nam se od muke i razočaranja grčilo. Ovoliko bolno razočaranje nakon tolikih nadčovječnih muka i žrtava. Drugi dan stigosmo na južni pol. Tamo je već bio Amundsenov šator a ukraj njega lepršala je norveška zastava.

Vratili smo se satrveni. Hoćemo li uspjeti da se živi probijemo kroz 1500 kilometara dugačku ledenu pustinju? Gladni smo, bez odjeće, bez dovoljno hrane, koju smo na dugom putu istrošili. Zbogom lijepi sni našega života...«

Tako je pisao taj junak znanosti, naslućujući da će propasti. Ali se nije dao samo tako olako. Neslomivom snagom željezne volje probijao se kroz snijeg i led... Sretno su prevalili dobar dio puta i već bijahu izvan neprohodnih ledenih planina kad li ih stigne nesreća. Evans, jedan od najjačih drugova nije mogao izdržati napore i poludio je... Teškom su mukom hodali, jer su im noge od silnih marševa bile sama jedna rana. Nepodnosiva studen, snježne vijavice i strašne oluje oslabile su ih posvema i zglobovi su im popustili. Kapetan Oates jedva se je vukao. Videći da zbog njega moraju i drugovi zaostajati ode dobrovoljno u smrt. Izišao je i šatora za najstrašnije snježne vijavice i od toga časa zameo

Kapetan Scott u svojoj kolibici u snijegu i ledu na južnom polu.

mu se svaki trag. Nikad ga više nijesu vidjeli... Posljednja trojica hodala su dalje uz 40 stupanja studeni. Scottu su se smrznuli prsti na desnoj nozi. Kad su došli do 79 stupnja širine, tek 250 km udaljeni od polazne točke svoje ekspedicije zateče ih strahoviti orkan koji je trajao neprekidno devet dana. Odnio im je šator, hranu i gorivo. Gledajući očitu smrt pred sobom Scott je počeo pisati oproštajna pisma. Sam je ostao u beskonačnoj ledenoj pustinji, svi su mu drugovi poginuli. Pisao je i pisao bez prekida sve dok mu ledena smrt nije ukočila prste. Dirljiva su i puna nježnosti ta njegova posljednja pisma.

Posljednje riječi napisao je dne 29. ožujka 1912. a glase:

»Ko Boga vas zaklinjem, nemojte napustiti našu osirotjelu djecu i naše žene...«

Engleska je ispunila njegovu posljednju želju. Sav se je engleski narod pobrinuo, da djeca ovih velikih pobornika i mučenika znanosti ne budu napuštena.

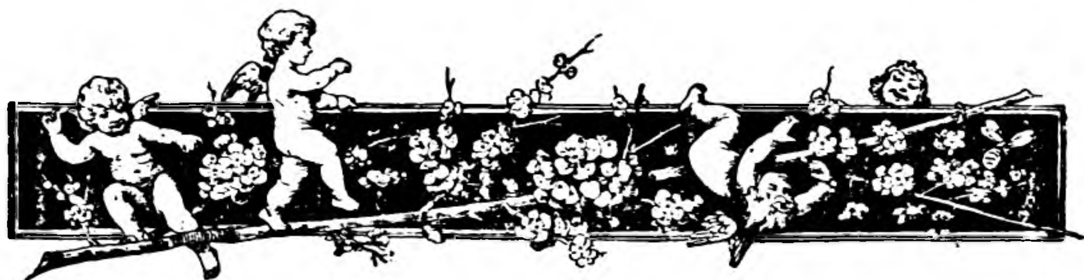

PRIRODA

Skrbnik kod ptica. Gimnazijalac Većeslav Vanke iz Opave u Češkoj poslao je omladinskom listu »Vesmir« jedno veoma zanimljivo pismo, u kom opisuje svoja zapažanja iz ptičjeg carstva. Kako i u ptica ima osjećaja samilosti do siromašnih i napuštenih dokazuje najbolje ova zgoda, koju on u tom svom pismu iznosi. On je dugo vremena promatrao život lastavica, u gnijezdima, što ih bijahu splele pod njegovim krovom. U jednom gnijezdu sjedjela je na jajima lastavica ženka, dočim je mužjak spavao na ogradi balkona. Jedne noći uhvatila je mužjaka mačka i pojela ga. Obudovjela ženka sjedjela je i nadalje na jajima, ali budući da je morala grijati jaja nije mogla lijetati okolo za hranom. Kad li eto joj u pomoć drugog hranitelja. Mužjak iz obližnjeg gnijezda, iz kog se mladi bijahu već razletjeli lovio je kukce i mušice i donosio ih lastavici-udovici. Kad su se pak izlegli mladi on se je i nadalje očinski za njih brinuo, sve dok nijesu odrasli i sami odletili u svijet. Zatim se vratio opet u svoje gnijezdo, dočim je lastavica udovica ostala sama u svom gnijezdu sve do jeseni kad je odletila s drugima na topli jug. Vidimo dakle da se ne samo ljudi, nego i ptice međusobno pomažu.

Djeca se igrala s divljim veprom. Okružni liječnik Dr Braun iz mjesta Pipina u Slovačkoj doživio je nedavno mučno iznenađenje. Liječnikova kuća bila je u neposrednoj blizini guste šume, a oko kuće imao je prostrano dvorište i vrt. Jednoga dana igrale su se njegove dvije kćerkice bezbrižno na dvorištu — jednoj su četiri, a drugoj dvije godine — dočim je on nešto radio u svojoj sobi. Najednoć ga trgne bijesni lavež kućnoga psa. Pride prozoru da pogleda što mu djeca rade kad li ima što vidjeti. U dvorište je došao provalivši ogradu ogroman divlji vepar i stao rovati zemlju. Djeca nijesu ni slutila, kako je to opasna zvjerka, nego su veselo potrčala do njega i stala ga navlačiti za uha i za rep, gurajući ga po dvorištu, a vepar ne samo da im nije ništa na žao učinio nego je samo veselo roktao.

Liječnik umalo što se nije onesvijestio od straha videći u kakvoj mu se opasnosti djeca nalaze. Jer, konačno, vepar koji je vanredno divlja zvjerka, mogao se zbog bilo kakve sitnice raspaliti i oštrim svojim zubima djecu rastrgati. Silnom brzinom skoči liječnik k djevojčicama, pograbi ih i ponese u kuću. Na njegov krik izletjeli su susjedi, koji su toljagama natjerali zvijer u bijeg.

ZDRAVLJE

(Saopćenje »Škole narodnoga zdravlja« u Zagrebu za »Mali Istranin«)

O ŠKRLETU.

Šarlah (škrlet) je teška bolest, koja se u većem broju javlja osobito u kasnu jesen. Od nje se možemo čuvati, ako radimo razumno i s voljom. Škrlet je zarazna bolest, to znači bolest, koja se prenaša od jednog čovjeka na drugog, sa bolesnog na zdravog. Jedan jedini bolesnik može da zarazi stotine zdravih. Bolesnik je izvor iz kojeg izlaze klice bolesti, kao što voda ključa iz vrela. Bolest škrlet počinje velikom vrućinom (visokom vatrom, groznicom, fibrom), bolovima u vratu i bljuvanjem. Jedan do dva dana poslije toga pojavi se osip po vratu i tijelu. Koncem prvoga tjedna počne se koža ljuštiti i tada bolest obično kreće na bolje. Ali nije još sva opasnost minula. Dolaze žalosne posljedice šarlaha: upale u vratu, u srednjem uhu, upale u zglobovima i bubrezima.

Škrlet prouzrokuju sitne klice koje žive u vratu i nosu bolesnika, u gnoju što mu curi iz uha i u ljuskama kože. Od njega pređu na rublje i posteljinu, na posude, igračke, knjige ili druge predmete, koje bolesnik upotrebljava. Od njega pređu i na druge zdrave ljude, koji se nalaze u blizini bolesnika. Nekoji od tih će oboljeti a nekoji neće. Oni, koji ne obole, vesele se, pa kažu u smijehu: »Vidiš, neće grom u koprivu.« Istina, nije u njih udario grom, ali je ipak preskočila bar jedna iskrica. Preskočila je na njih koja klica. Nijesu je osjetili, ali je ipak tu.

Oni su jaki, zdravi ljudi. Možda im bolesna klica neće nauditi, ali će nauditi slabijim i nejakim, djeci. I tako nam ove »koprive«, ovi zdravi ljudi, postaju opasni rasadnici bolesti. Zovemo ih »kliconoše«. Pamti tu riječ: Kliconoša jest onaj, koji u sebi nosi klice bolesti i ako ne misli i ne osjeća, da je bolestan. Sebi on nije opasan, ali zato drugima.

Škrlet osobito rado napada ljude, koji pate od prehlada i vratobolja (tako zvanih angina). Ako tko oboli od prehlade i vratobolje, a u mjestu vlada zaraza škrleta, eh onda smjesta u krevet s njime. Ovakvom prehlađenom čovjeku treba staviti oko vrata mrzle obloge, hraniti ga tekućom ili kašastom hranom i zabraniti drugim, vanjskim osobama pristup. Zašto sve to? Čemu te stroge mjere? Zato jer znamo, da se i u vratu takovog prividno laganog bolesnika nalaze klice škrleta. I on je kliconoša.

Kad netko oboli od šarlaha treba ga odijeliti od ostalog zdravog svijeta. Kažemo da bolesnika treba izolirati.

Takvog bolesnika smije posjećivati samo liječnik i osoba, koja bolesnika njeguje. Drugi svi van! A vi, djeco, ne približujte se njegovoj kući, ne primajte predmete, igračke ili što slično iz njegove kuće.

Tjelesna čisoća prvi je uvjet zdravlja i prvo oružje u borbi protiv zaraznih bolesti. Ako je u mjestu izbio škrlet treba biti osobito čist: prati ruke sapunom, toplom vodom i četkicom nekoliko puta na dan i brižljivo ispirati usta i zube.

U svakoj zdravstvenoj stanici, školskoj poliklinici i t. d., diljem čitave države, mogu se dobiti štampane upute, u kojima točno piše, šta sve treba raditi, ako se u mjestu pojavi škrlet. Te se upute dijele badava. Tako kad budete drugi puta blizu zdravstvene stanice ili školske poliklinike, otiđite do sestre pa je zamolite, da Vam dâ štampanu uputu, kako se treba čuvati šarlaha. G. K.

JURIĆEV ODGOVOR

Došao je u razred u kome je bio Jurić, školski nadzornik.
Nadzornik pozove baš Jurića i upita ga:
— Od čega je sastavljena površina zemlje?
— Od vode i zemlje — odgovori Jurić.
A nadzornik ga nato upita:
— Daklen, reci mi, što tvore voda i zemlja?
— Blato — odgovori pametni Jurić.

Nadmudrivanja

(Odgovori)

1. Jama.
2. U Bibliji imade 7 slova: B—i—b—l—i—j—a.
3. Put.
4. Advokat.
5. Jer ima oči sprijeda a ne straga.
6. Kad ga lovački pas uhvati zubima.
7. Kesa.
8. Kad im nestane tla ispod nogu.
9. Nigdje, kad je već počeo ići.
10. Kad je sama. Čim ih je više onda su već lisice.
11. Tako dugo, dok drži nogu u zraku. Čim stane na nju ne nosi on potkovu nego potkova njega.
12. Kako ne? Sa svoja dva oka, više nego jedamput.

—.Δ.—

Čuvstva tko nema za narod i zemlju naroda svoga
Ne zna na zemlji za slast, koja nadilazi sve.

(Preradović)

NAŠI MLADI SARADNICI

Odlijeću laste

Odlijeću laste mile
u daleke kraje
i daleko na jug nose
Istre uzdisaje,
tješeći je i bodreći
Njeno srce vruće,
govoreć joj, da će i njoj
svanut uskrsnuće...

Bezlaj Franjo
učenik III. razr. grad. šk.,
Kastav

Ide zima

Ide zima
žuto lišće kosi.
Hladan vjetar bijele
pahuljice nosi.

A po snježnom putu
saonice jure,
ciča zima, pa se ljudi
svojoj kući žure.

Vladimir Ričković
učenik II. razr. grad. šk.
Ivanićgrad

Istra

S onu stranu našega Jadrana
Jecaj se čuje braće nam Istrana.
Teški čemer srce im steže
Ista nas krvca s njima veže.

Ista nas je mati porodila:
Jugoslavija zemlja naša mila
Al nas sada kruto rastavila
Gruba ruka, dušmanina sila.

Suzom koru crna kruha kvase,
A sa usna čuješ tihe glase:
»Bože, jačaj braću u slobodi,
Sunce spasa s istoka ishodi.«

Franko Krišković,
uč. III. razr. grad. škole,
Novi Vinodolski

Moj macan

Mnogoput sam gledo
Kako naš je macan u kut sjedo —
Tamo dugo sjedi,
Brkove si liže, redi.
I nijednog vam miša
Prefriganac taj ne štedi.
A kad nema miša,
k loncu skoči,
U sirutki brke moči.

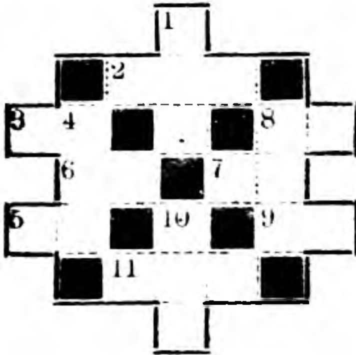
Aleksandar Vučak,
uč. III. razr. Nar. škole,
Bednja

ZAGONETKE I ODGONETKE

KRIŽALJKA

Sastavio: Branko Brozović, Crikvenica.

Okomito: 1 radinost, 4 mjesto u Bačkoj (dun. banovina); 8 otok na Jadranu, 10. smrznuta voda.

Vodoravno: 2 stanje, u kom odlučuje snaga oružja, 3. potvrdna čestica, 8. domaća životinja, 6. oznaka za doktora, 7. lična zamjenica, 5 ova, 0 svakom jelu začin, 11 proizvod pčela.

1) Ispunjaljka

(Branko Bačić, Zagreb)

— — — — vrst smrzavice
— — — — oblik glagola raditi
— — — — prvi čovjek
— — — — godišnje doba

Okomito i vodoravno isto!

2) Skrivačice

(Branko Bačić, Zagreb)

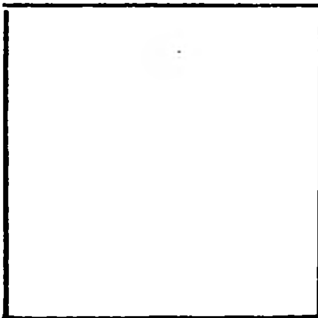
1) Pazi na vlak!
2) Moramo starije štovati!
3) Dobro došli, mili gosti!
4) Za grebenom lađe ne pristaju.

3) Stepenice

(A. Radanović, Požega)

— Slovo
— Egipatsko božanstvo
— — — Ide unatraške
— — — Svakog čeka.

ZAGONETKE

Teškoće

Udarac

Spremište novca

Grad

Vodoravno i okomito isto!

Odgonetke iz broja 3.

1) Tomislav
2) Mali Istranin
3) Petar Svačić
4) Gdje su ljudi lijeni, gdje brat brata goni, od toga se mjesta brate uvijek kloni.
5) Bugarin Petar je postolar

»Mali Istranin« izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — Za inostranstvo dvostruko Uredništvo i uprava nalaze se u Boškovićevoj ulici br. 20. — Telefon 59-21.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva ulica 20. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26
Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb, Gundulićeva ulica 22a.